

September 2015
Samrådsversion

MKB och hållbarhetsanalys av detaljplan Näsängen, Österåkers kommun

Samrådsmaterial 2015-09-15

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Runö Fastighets HB

Framställt av: Ekologigruppen AB

www.ekologigruppen.se

Telefon: 08-525 201 00

Slutversion: 2015-09-15 (rev 0929)

Uppdragsansvarig: Angelica Wågström

Medverkande: Johan Allmér, Hillevi Eklund, Åsa Eriksson, Karin Görlin, Johan Møllegård,

Krister Sernbo, Angelica Wågström

Foton (om inget annat anges): Ekologigruppen AB

Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB

Internt projektnummer: 6213

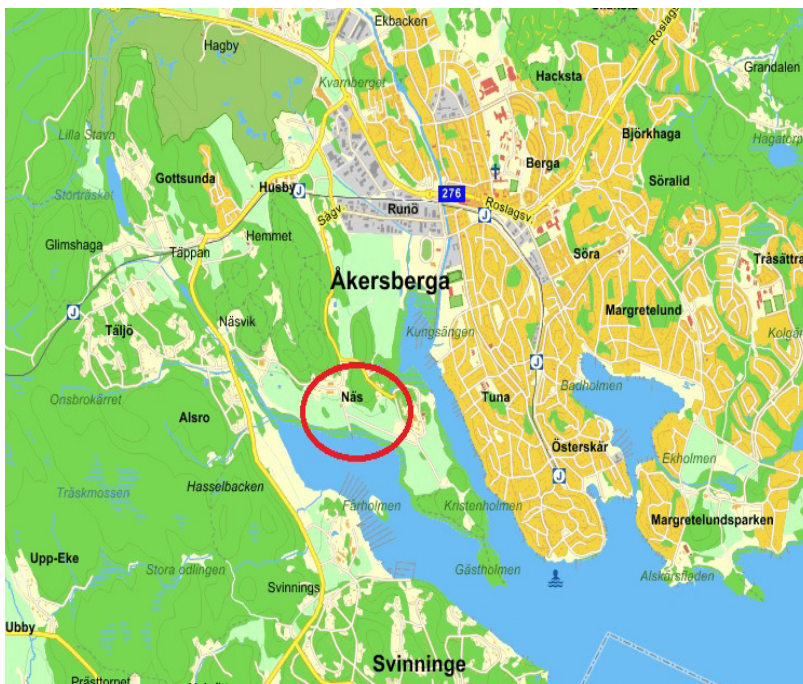
Bild på framsidan från Näs gård

Innehåll

Sammanfattning	6
Föreslagen detaljplan	6
Lagskydd och plansituation	6
Planområdet idag	6
Samlad bedömning	8
Inledning	14
Miljöbedömningsprocessen	14
Avgränsningar	15
Alternativ	15
Metodik	16
Osäkerhet i bedömningarna	16
Föreslagen plan	18
Syftet med planen	18
Planens innehåll	18
Planens påverkan och effekter	20
Nollalternativ	21
Lagskydd och plansituation	22
Plansituation	22
Lagskydd	22
Ekosystemtjänster	26
Areella näringar	27
Areella näringar i nuläget	27
Konsekvenser av föreslagen plan	28
Förslag till åtgärder	30
Konsekvenser av nollalternativet	30
Landskapsbild	32
Landskapsbilden i nuläget	33
Konsekvenser av föreslagen plan	33
Förslag till åtgärder	35
Konsekvenser av nollalternativ	35
Kulturmiljö	36
Kulturmiljövärden i nuläget	36
Konsekvenser av föreslagen plan	40
Förslag till åtgärder	41
Konsekvenser av nollalternativ	42
Rekreation och friluftsliv	43
Rekreation och friluftsliv i nuläget	43
Konsekvenser av föreslagen plan	46
Förslag till åtgärder	49
Konsekvenser av nollalternativet	49

Naturmiljö och geologi	51
Metodik	51
Biologiska värden i nuläget	51
Geologiska värden i nuläget	53
Konsekvenser av föreslagen plan	54
Förslag till åtgärder	57
Konsekvenser av nollalternativet	58
Vattenmiljö	59
Vattenmiljön i nuläget	59
Konsekvenser av föreslagen plan	61
Förslag till åtgärder	64
Konsekvenser av nollalternativ	64
Hälsa och säkerhet	66
Hälsa och säkerhet i nuläget	66
Konsekvenser av föreslagen plan	68
Förslag till åtgärder	70
Konsekvenser av nollalternativ	70
Hållbarhetsanalys	71
Social hållbarhet	71
Ekonomisk hållbarhet	73
Ekologisk hållbarhet	75
Kompensations- och skyddsåtgärder	77
Planens förhållande till miljömålen	79
Nationella och regionala miljömål	79
Uppföljning	82
Bilaga 1. Metodik för bedömning av rekreativvärden	84
Rekreativa strukturer	84
Bilaga 2. Metodik för naturvärdesbedömning	89
Bilaga 3. Naturvärdesobjekt	91

Sammanfattning

Figur 1. På kartan är detaljplaneområdet för Näsängen inringat. Bilden är manipulerad från www.eniro.se.

Föreslagen detaljplan

Planområdet ligger i anslutning till vattnet Täljöviken, Runö kursgård och detaljplan för Täljöviken. Två kilometer norrut finns Åkersberga station. Området omfattar cirka 60 hektar varav 15 hektar är vatten, och medger uppförande av cirka 1 500 nya bostäder samt 15 000 m² lokaler. En större livsmedelsbutik, en skola, två förskolor samt en mindre restaurang på Näs brygga planeras också. Nya stråk skapas och vägar binder samman bebyggelse i tät kvartersstruktur. Planen omfattar även en skötselplan för park- och naturmark inom området. Utveckling av hållbarhetsaspekterna är ett av planens huvudsyften.

Lagskydd och plansituation

Enligt FÖP (2006) ingår planområdet i planerad tätortsutveckling mellan Åkersberga och Täljö, vilken även stöds i kommunens översiktsplan (2006). Direkt väster om planområdet är en första detaljplan, Täljö strandängar, nu under utbyggnad. Planen ansluter till ”regional stadsbygd” enligt RUF 2010. Området utgör strövområde av kommunalt intresse och omfattas av lagskydd såsom Ekologiskt särskilt känsliga områden (ESKO), strandskydd, riksintressen och miljökvalitetsnormer (MKN).

Inom planområdet finns inga gällande detaljplaner eller områdesbestämmelser. En jordbruksfastighet finns inom området.

Planområdet idag

Inom planområdet finns cirka 17 hektar jordbruksmark med odling av vall, samt cirka 20 hektar produktiv skogsmark varav majoriteten består av tall. Jordbruksmarkens produktionsvärde har klassificerats till

fyra på en nationell tiogradig skala. Skogsmarkens medelbonitet är något lägre än genomsnittet i Stockholms län. Idag förekommer ingen återcirkulation av näringsämnen, men potential för detta finns i och med åkermarken. Förutsättningarna för pollinerande och skadereglerande djur är goda.

Landskapsbilden präglas av närheten till vattnet, den omgivande skärgårdsmiljön samt det småskaliga kulturlandskapet med kontraster mellan tät skogen och öppen mark som i söder kantas av strandängar. Näs gård ligger väl placerat i landskapet. Närliggande planer innebär att dagens stilla miljö kan komma att förändras i framtiden.

Strax nordöst om planområdet, från Tunafjärden, löper Åkers kanal som är en historiskt viktig färdväg och en del av den så kallade Långhundraleden. Täljöviken utgjorde Långhundraledens västra mynning och var farbar fram till äldre järnåldern. Inom planområdet finns byggnader som av Stockholms läns museum har klassats som särskilt värdefulla. Dessa är Näs gårds ladugård med spannmålslada, samt hönshuset. Miljön vid stenkällaren och avträdesbyggnaden bedöms likaså vara särskilt viktig. Inom planområdet finns också ett antal fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar som framför allt härstammar från yngre järnålder till historisk tid.

Området är relativt välbesökt, både av närboende i området och av människor utifrån som besöker antingen Runö Kursgård eller Näsuddens naturreservat. Det varierade landskapet ger möjligheter att uppleva bland annat *skogskänsla, utblickar och öppna landskap* samt *vattenkontakt*. Närboende använder området för vardagsmotion, och här finns möjligheter att plocka svamp och bär. Inom området tar man sig runt till fots eller på cykel, medan Näs gård, Runö kursgård samt Näsuddens naturreservat nås med bil. Vägarna är väl underhållna, medan stigarna i skogen bitvis är av sämre kvalitet vilket på vissa ställen medför svårigheter att ta sig fram. Strandkanten är svårtillgänglig eller otillgänglig.

Naturmiljön inom planområdet är starkt präglad av jordbruk. Stora delar utgörs av åkermark medan skogsmarken många gånger visar spår av tidigare hävd. I den norra delen av området, norr om Näs gård, vidtar ett större skogsområde, annars utgörs skogsmarken av mer eller mindre begränsade områden som ligger insprängda i åkermarken. Utmed Täljöviken finns gamla strandängar som är stadda i igenväxning. Delar av strandängarna har hävdats under senare tid.

Täljöviken är en stor, grund och vågskyddad havsvik med mjukbotten. Stränderna kantas av breda vass- och smalkaveldunbälten och undervattensvegetationen är artrik. Längst in i viken mynnar flera mindre diken varav ett avvattnar Lillträsket 700 meter uppströms om vikens innersta ände. Viken håller sannolikt mycket goda rekryterings-, lek- och uppväxtområden för fisk. Åkermark belastar vattnet med näringsämnen och möjligen också bekämpningsmedel. Strandängarna fyller en viktig funktion för ekosystemtjänsten vattenrening.

Planområdet ligger inom låglänta områden där strandängen redan idag översvämmas. Marken består av lera, hållmark, morän och berg i dagen. Planområdet påverkas till viss del från trafikbuller, framför allt från Svinningevägen. Trafiken genom området är mycket låg. Trafiksäkerheten på anslutande vägar är bristfällig på grund av bland annat skarpa kurvor. Seperata gång- och cykelvägar saknas.

I dagsläget pågår ingen miljöfarlig verksamhet inom planområdet, och

inga kända markföreningar finns på platsen. Förekomsten av radon inom planområdet är okänd. Tillsammans med norrut angränsande skog bidrar skogsmarken inom planområdet till parkbris i kringliggande bebyggelseområden, samt rening av luft.

Samlad bedömning

Parallellt med planens upprättande har ett hållbarhetsprogram utvecklats. Detaljplanen har utformats efter hållbarhetsprogrammets krav och förutsatt att avtal efterföljs bedöms planen kunna bidra till en hållbar utveckling av Åkersberg tätort.

Planens viktigaste påverkan

Tre områden bedöms vara särskilt viktiga för denna detaljplan, då de väntas medföra störst konsekvenser för planområdet. Dessa områden är:

- Areella näringar. Här är den största påverkan anspråkstagande av jordbruksmark av nationellt intresse, vilket försvårar bedrivande av jordbruk i ett längre perspektiv. Detta medför stora negativa konsekvenser för areella näringar samt berör lagskyddet *Jordbruksmark av nationellt intresse*.
- Kulturmiljö. Byggnader och bebyggelsemiljöer som tillskrivits stora kulturhistoriska värden påverkas av planen, vilket medför konsekvenser för kulturmiljön. Både stora positiva och stora negativa konsekvenser uppstår eftersom vissa viktiga byggnader skyddas medan andra rivs.
- Naturmiljö. Hävd av strandängar påverkar naturmiljön i stor skala. Hävden är en del av en skötselplan över ett större strandängsområde och medför stora positiva konsekvenser för naturmiljön. Även hävd av bestånd av ädellövskog, gamla barrskogar med tall samt alléer med gamla ädellövträd medför positiva konsekvenser. Den kommunala grönstrukturen väntas förbättras av skötselplanen.

Påverkan på areella näringar

Planen medför stora negativa konsekvenser då tätortsnära jordbruksmark tas i anspråk; cirka 17 hektar jordbruksmark bebyggs. Detta minskar möjligheter till odling av livsmedel och energigrödor, vilket på sikt väntas bli allt viktigare i tätortsnära lägen. Även förutsättningarna för ekosystemtjänsten återcirkulering av näringsämnen minskar. Ekosystemtjänsten *pollinering och skadereglering* bedöms stärkas något på grund av skötselplan.

Påverkan på landskapsbild

Landskapsbilden förändras då det som idag upplevs som ett rofyllt kulturlandskap istället blir en stadsdel med liv och rörelse. Från vattnet ersätts ett större obrutet naturområde med bebyggelse, som dock ansluter direkt till påbörjad bebyggelse i väster. Det småskaliga jordbrukslandskapet kommer inte längre att vara tydligt läsbart, med undantag för dalgången strax norr om gårdsmiljön. Av stor positiv betydelse är att strandängarna bevaras och omgivande mark hålls öppen. Landskapets topografi ska enligt planen bevaras, med undantag för en större utfyllnad i planområdets lägsta delar.

Påverkan på kulturmiljövärden

Stora negativa konsekvenser uppstår för kulturhistoriska samband i

landskapet då jordbruket med lång historia läggs ned. Strandängarnas skötsel medför att vissa värden i det kulturhistoriska landskapet bevaras och utvecklas. Rivning av två särskilt kulturhistoriskt intressanta byggnader (ladugård och spannmålslada) medför negativa konsekvenser för kulturmiljön. Samtidigt tillskrivs andra kulturhistoriskt särskilt intressanta byggnader (hönshuset, avträdeshuset samt stenkällare med överbyggnad) skyddsbestämmelser, vilket medför positiva konsekvenser.

Påverkan på rekreationsvärden

Den föreslagna planen innebär främst positiva konsekvenser för rekreationsvärden i området eftersom de tillgängliggörs och stärks som målpunkt i kommunen. Vissa värden försvinner medan andra bevaras. Allmänhetens tillgång till strandlinjen ökar genom promenadstråk och brygganläggningar. En utbyggd kollektivtrafik genom området ökar tillgängligheten till Näsuddens naturreservat. Riksintresset ”Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland” bedöms inte skadas påtagligt av detaljplanen. Det finns en risk att upplevelsen av en naturmiljö kopplad till innerskärgården störs, samtidigt som riksintresset kan gynnas av större tillgänglighet och vattenanknutna målpunkter.

Påverkan på naturmiljön

Den negativa påverkan på områdets naturvärden består främst i en ökad mänsklig närvaro, både i planområdet och i angränsande skogsområden, med störningar på vilt och fågelliv. För enskilda naturvärdesobjekt bedöms den negativa påverkan bli obetydlig till liten (ett objekt påverkas märkbart). Planen kommer att skydda, och genom skötselplan vårda, värdefulla ädellövmiljöer och tallbestånd, vilket bedöms ge stora positiva konsekvenser. Hävd av strandängarna medför stora positiva konsekvenser för naturmiljön då framför allt fågellivet knutet till strandängarnas miljöer bedöms förbättras. Den kommunala grönstrukturen bedöms förbättras i och med skötselplanen som sträcker sig längs hela Täljövikens norra och västra stränder. Sammantaget bedöms planen medföra märkbara till stora positiva konsekvenser en för stor del av områdets naturvärden.

Påverkan på vattenmiljön

Grunda havsvikar med mjukbotten, som Täljöviken, är känsliga för övergödning och muddring samt annan mänsklig påverkan såsom båttrafik och fysisk exploatering. Andelen värdefull botten som påverkas av småbåtshamnen är förhållandevis liten. Viss negativ påverkan kommer dock att uppstå genom störning från båttrafik och risk för påverkan på fiskens strandrörelser, vilket medför risk för märkbara negativa konsekvenser för arter knutna till vattnet samt för vattenkvaliteten. Minskad läckage från jordbruksmark ökar möjligheten för Täljöviken att nå god ekologisk status. Skötsel av strandängarna kommer att bidra positivt till utveckling av strandanknuten fågelfauna samt förbättra möjligheterna till fiskreproduktion. Kompensationsåtgärder i anslutande vatten medför också positiva effekter för fisk.

Påverkan på människors hälsa och säkerhet

För värden kopplade till människors hälsa och säkerhet uppstår endast små till obetydliga konsekvenser av planförslaget. Rekommenderade bullernivåer överskrids på vissa platser, framför allt längs huvudgatan, dock inom nivåer som kan hanteras med bland annat så kallad tyst sida på bostäderna. Gator och bebyggelse utformas så att eventuella över-

svämningar inte riskerar att skada människor eller byggnader inom området. Trafiksäkerheten längs Svinningevägen och de norra delarna av Näsvägen bedöms försämrats i och med ökad trafikbelastning, medan den lokala trafiksäkerheten bedöms bli god. MKN för luftkvalitet bedöms inte riskera att överskridas.

Planens förhållande till lagskydd

Planens förenlighet med Miljöbalkens och PBL:s hänsyns- och hushållningsregler

Förslaget kan enligt MKB anses förenligt med 2 och 3 kap. miljöbalken i det avseende att det inte medför skada eller olägenhet av väsentlig betydelse för människors hälsa eller säkerhet.

Valet av plats innebär svårigheter främst när det gäller påverkan på jordbruksmark och påverkan på vattenmiljö och naturvärden. Planen ingår dock som en del i en fördjupad översiktsplan för Täljöviken, med syfte att åstadkomma en hållbar tätortsutveckling av Åkersberga. Kommunen har redogjort för tydliga skäl att välja en utveckling av tätorten åt sydväst, främst med hänsyn till kapaciteten i vägnätet och möjligheterna att anknyta till Roslagsbanans kollektivtrafik. Den aktuella planen för Näsängen ligger idag perifert i förhållande till centralorten, men bedöms inom FÖP kunna knytas till en sammanhållen stadsbygd med god kollektivtrafik och lokal service. Negativ påverkan på vattenmiljön och naturvärden på land kommer delvis att kompenseras av skötsel inom en skötselplan. Enligt detta resonemang bedöms planen vara förenlig med MB:s och PBL:s hänsyns- och hushållningsregler.

Jordbruksmark av nationellt intresse

Planområdet innehåller brukningsvärd jordbruksmark som enligt Miljöbalken är av nationellt intresse. Intrånget motiveras med att planförslaget utgör en del av en hållbar utveckling av Åkersberga tätort och bedöms kunna utgöra ett platsspecifikt väsentligt samhällsintresse.

Ekologiskt särskilt känsligt område (ESKO)

Hela Näsudden med Täljöviken har i översiktsplanen pekats ut som ESKO-område och ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön. Då förslaget innebär att naturmark tas i anspråk påverkas ESKO negativt, men med skötsel av strandängar och naturmark inom planen, bedöms påverkan bli begränsad.

Miljökvalitetsnormer för luft och ytvatten

MKN för luftkvalitet bedöms inte överskridas.

Planområdet ansluter till vattenförekomsten Trälhavet. Enligt miljökvalitetsnormerna (MKN) ska god ekologisk status vara nådd 2021 samt god kemisk status uppnås till 2015. Under förutsättning att dagvattenreningen följer beräkningar i PM bedöms planen förbättra möjligheterna att nå MKN vad gäller ekologisk status, medan den negativa påverkan som väntas från ökade metallhalter inte bedöms försämrast vikens kemiska status.

Artskyddsförordningen

Av kända artförekomster är det främst fåglar, grod- och kräldjur samt blåsippa som berörs av artskyddsförordningen. Inga av dessa arters regionala, eller lokala populationer bedöms påverkas av planförslaget.

Riksintresse kust och skärgård

Planområdet omfattas av riksintresset *Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland*. Föreslagna detaljplan bedöms inte medföra någon påtaglig skada på riksintresset, vare sig för rekreations- eller naturvärden.

Naturresevat

Sydöst om planområdet ligger Näsuddens naturresevat. Detaljplanen bedöms medföra förbättrad tillgänglighet till resevatet. Det ökade besöksstrycket kan medföra ökat slitage på resevatet, men även ökat incitament för skötsel.

Biotopskydd

Inom planområdet finns tre alléer, ett dike samt röjningsrösen som omfattas av generellt biotopskydd. Alléerna kommer att skyddas i planen och vårdas enligt skötselplan. Inom planområdet förekommer även sju åkerholmar varav fyra omfattas av generellt biotopskydd och kommer att påverkas av bebyggelsen i en omfattning som kräver dispens från skyddet. Rösen och diken ska ingå i skötselplan.

Strandskydd

Strandskydd råder inom 100 meter på respektive sida om strandlinjen. Kommunen avser att upphäva strandskyddet inom kvartersmark för bostäder, pumpstation och handel, på allmän plats för lokalgata, gång- och cykelväg, samt för brygganläggningar i vattnet. Även kolonilotter och parkmark kommer att beröras av strandskydd. Ett av syftena för strandskyddets upphävelse är att tillgängliggöra området för allmänheten.

Tillståndsplikt för vattenverksamhet

Flera av åtgärderna kopplade till uppförande av småbåtshamn och pir kan kräva tillståndsansökan, beroende på arbetets omfattning.

Skydd av fornlämningar

Inom planområdet finns flera fornlämningar. Planens ambition är att dessa ska bevaras genom skötselplan för natur.

Planens förhållande till hållbarhetsparametrar

Planen ger goda förutsättningar att skapa en hållbar stadsdel. Den täta stadsstrukturen, med blandad bebyggelse och god tillgång till lokal service, skapar social trygghet och möjliggör transporter med cykel och till fots. Här finns förutsättningar för god lokalekonomi och en hälsosam livsstil.

Exploateringen är en del av den tätortsutveckling som planeras för Åkersberga. Utan denna utveckling, med ny bebyggelse mellan Åkersberga centrum och planområdet, hade det varit svårare att uppnå en hållbar stadsutveckling i Näsängen.

Under förutsättning att Åkersberga utvecklas enligt den fördjupade översiktsplanen (FÖP) integreras Näsängen i en större stadsdel där förutsättningarna för kollektivtrafik och hållbara energilösningar är goda.

Strandängarnas skötselplan medför värden för rekreation och natur, samt bidrar till ett flertal ekosystemtjänster som genom sina funktioner innebär låga krav på kostsamma tekniska investeringar och därmed god kostnadseffektivitet.

Tabell 2. Sammanfattande tabell över planen och nollalternativets konsekvenser

	Planförslaget		Nollalternativet	
Areella näringar	-3, stora negativa konsekvenser för jordbruket då stora tätortsnära jordbruksmark tas i anspråk och bruk av närliggande mark försvåras.		- 1, små negativa konsekvenser för jordbruket då åkermarken riskerar igenväxning.	
	-1, små negativa konsekvenser för skogsbruk då andelen skogsbruksmark som tas i anspråk är liten.		+/- 0, inga konsekvenser för skogsbruket då förutsättningarna för bruk inom planområdet förblir oförändrade.	
	- 2, märkbara negativa konsekvenser då förutsättningarna för återcirkulering av näringsämnen från rötslam och kompost minskar inom kommunen.		+/-0, obetydliga konsekvenser för ekosystemtjänsten återföring av näringsämnen.	
	+1, små positiva konsekvenser bedöms uppstå för pollinering eller skadereglering med planförslaget.		- 1, nollalternativet bedöms medföra små negativa konsekvenser för pollinering och skadereglering.	
Kulturmiljö	- 3, planförslaget innebär stora negativa konsekvenser för kulturhistoriska samband i ett kommunalt värdefullt jordbrukslandskap samt för Näs gårdsmiljö.		-1, små negativa konsekvenser väntas för det kulturhistoriska landskapet.	
	+2, märkbara positiva konsekvenser av återupptagen hävd av strandängarna och skötsel av ekbacke, solitära ädellövträd och alléer.			
	+2, märkbara positiva konsekvenser uppstår då forn- och kulturlämningar framhävs med skyltar och restaureras och kulturlandskap kring Fåfången restaureras.			
	+ 2, märkbara positiva konsekvenser uppstår då särskilt värdefull bebyggelse rustas upp och bevaras genom skyddsbestämmelser.		-3, nollalternativet medför stora negativa konsekvenser på kulturmiljön då särskilt värdefull bebyggelse rivs.	
	- 3, stora negativa konsekvenser uppstår då särskilt värdefull bebyggelse rivs.			
	-2, märkbara negativa konsekvenser för tätortens tillgång till större obrutna skogsområden.		+/- 0, ingen påverkan	
Rekreation/ friluftsliv	+2, märkbara positiva konsekvenser då tillgängligheten till rekreation kommer att öka genom sammanhållen strandpromenad, stigar samt gång- och cykelvägar i området.		-1, små negativa konsekvenser för tillgängligheten i området då traktorvägen inte förväntas underhållas då jordbruksverksamheten läggs ned.	
	+2, märkbara positiva konsekvenser då tillgängligheten till Näsuddens naturreservat som en kommunal målpunkt för rekreation ökar.		-2, märkbara negativa konsekvenser då upplevelsevärden och funktioner kopplade till strandängarna kommer att förtas något.	
	+2, märkbara positiva konsekvenser då bryggorna kommer att fungera som målpunkter för rekreation inom området.			
	+/-0 obetydliga konsekvenser för orienterbarheten eftersom befintliga referenspunkter för orienterbarheten ersätts med andra.			
	+ 2, märkbara positiva konsekvenser då tillgängligheten till den naturliga strandremsan och vattenkontakten ökar.			
	-1, små negativa konsekvenser då upplevelsevärden kopplade till skogen och det kulturhistoriska odlingslandskapet kommer att förtas.			
	+1, små positiva konsekvenser då det finns möjligheter att utveckla upplevelsevärden kopplade till vattenkontakt, aktiviteter och service.			
+2, märkbara positiva konsekvenser då det finns stora möjligheter att utveckla funktioner inom området.				

Naturmiljö och geologi	-2, planförslaget bedöms kunna medföra märkbara negativa konsekvenser på naturvärden knutna till barrskogar, framför allt skog med inslag av gammal tall.	-1 till -2 nollalternativet bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser på naturvärden knutna till barrskogsmiljöer.
	+3 skötsel av värdefull skogsmark inom planområdet bedöms medföra stora positiva konsekvenser på naturvärden knutna till barrskogar, framför allt skog med inslag av gammal tall.	+/- 0 till -3, nollalternativet bedöms medföra obetydliga till stora negativa konsekvenser på naturvärden knutna till ädellövmiljöer. På lång sikt kan nollalternativet medföra ännu större negativa konsekvenser om områden med grova gamla ädellövträd växer igen.
	-1 till, planförslaget bedöms kunna medföra små negativa konsekvenser genom att det påverkar kantzoner av ädellövskogsmiljöer negativt.	
	+3, skötsel av värdefull skogsmark inom planområdet bedöms medföra stora positiva konsekvenser för naturvärden knutna till ädellövmiljöerna.	-2 till -3, nollalternativet bedöms medföra märkbara till stora negativa konsekvenser på naturvärden knutna till strandängarna om de på sikt växer igen.
	-1, planförslaget medför att åkerholmar och brynmiljöer med vissa naturvärden kommer att tas i anspråk vilket bedöms medföra små negativa konsekvenser för naturvärdena.	
	+3, planförslaget bedöms medföra stora positiva konsekvenser då värdefulla strandängar kommer att hävdas.	-2, nollalternativet bedöms medföra små negativa konsekvenser för skyddsvärda arter som finns inom planområdet och dess närhet.
	+2 till +3, planförslaget bedöms medföra märkbara till stora positiva konsekvenser för skyddsvärda arter som en följd av planerad skötsel av strandängar, skogsbestånd och alléer.	
	+/-0 till +3, planförslaget bedöms medföra obetydliga till stora positiva konsekvenser för ekologiska samband med intilliggande naturmiljöer.	
Vattenmiljö	- 2, märkbart negativa konsekvenser bedöms uppstå för naturmiljö och fiskvärden i Täljöviken på grund av anläggande av pir och småbåtshamn.	-1, små negativa konsekvenser bedöms uppstå för arter knutna till vattnet, då strandängarna långsamt växer igen.
	+ 3, stora konsekvenser för fiskars reproduktionsmöjligheter då strandängar hävdas, en blå bård och lekvatten anordnas, risvaser med yngelskydd placeras ut och vandringsvägar i bäck frigörs.	
	+2, märkbara positiva konsekvenser bedöms uppstå för vattenkvaliteten då näringsläckage från jordbruket upphör och dagvattenhanteringen bidrar till minskade utsläpp av övergödande ämnen.	+ 1, små positiva konsekvenser bedöms uppstå för vattenkvaliteten då odlingen upphör.
	-1 till - 2, risk för små till märkbara negativa konsekvenser för vattenmiljön. De negativa konsekvenserna uppstår framför allt på grund av ökad avrinning av tungmetaller samt eventuellt läckage av giftig båtbottnfärg.	
	+1, små positiva konsekvenser bedöms uppstå då grundvattenuttaget minskar.	+/- 0, inga märkbara konsekvenser bedöms uppstå för grundvattnet.
Hälsa och säkerhet	+/-0 till -1, obetydliga till små negativa konsekvenser väntas uppstå för människors hälsa och säkerhet.	+/-0 till -1, obetydliga konsekvenser väntas uppstå för människors hälsa och säkerhet.
Övriga hållbarhetsparametrar	+3, stora positiva konsekvenser för social hållbarhet då tät kvartersstruktur och blandad bebyggelse skapar social trygghet samt möjliggör cykling som transportmedel. Mötesplatser skapas.	
	+2, märkbara positiva konsekvenser för ekonomisk hållbarhet då möjligheter finns för olika typer av verksamheter och målpunkter som kan gynna en lokal ekonomi. Det perifera läget drar ned bedömningen något, särskilt i ett inledande skede.	Nollalternativets hållbarhetsaspekter bedöms inte.
	+3, stora positiva konsekvenser för ekologisk hållbarhet, framför allt på grund av skötselplan för strandängar och natur inom bebyggelseområde, vilka möjliggör för flera ekosystemtjänster. Bedömningen förutsätter att skötselplan för natur efterföljs.	

Inledning

Denna rapport har utarbetats av Ekologigruppen AB på uppdrag av Runö Fastigheter HB. Den utgör en samrådsversion av MKB för detaljplan enligt PBL, de kompletterande bestämmelserna i MB samt Förordning (1998:905) om miljökonsekvensbeskrivningar.

Miljöbedömningsprocessen

Fördjupad översiktsplan

Detaljplanen ingår som en del i den tätortsutveckling som skisserats i fördjupad översiktsplan för Täljöviken (antagen 2006).

Detaljplaneprogram

Efter att den fördjupade översiktsplanen antogs togs ett detaljplaneprogram fram. Programmet omfattade både Täljöviken och Näsängen. Miljöbedömningen av planen påbörjades senhösten 2008, då arbetet med en behovsbedömning av ett detaljplaneprogrammet genomfördes. Under programarbetet genomfördes också ett antal möten, där miljöaspekterna i olika utkast till programmet har diskuterats. Ett färdigt programförslag presenterades i juni 2009.

Under tidsperioden för arbetet med planprogrammet har arrendatorer vid Näs gård deklarerat att de ämnar upphöra med jordbruksverksamhet. Detta medför svårare förutsättningar att hävda landskapet, men öppnar för bättre möjligheter att genomföra FÖP:ens intentioner om sammanhållet vägnät på halvön.

Detaljplan, samrådsversion

Detaljplan för Täljöviken antogs 2012. Samma år inleddes planarbetet med den aktuella planen för Näsängen. Planområdet utvidgades då något med bergkullar norr om Näs gård, samt områden i öster tillhörande Runöskolan. Under 2013 utarbetades förslag till struktur som en fortsättning på strukturen i Täljöviken. Ett avstämningsmöte hölls med Länsstyrelsen i september 2013, då frågor kring vattenmiljö, reproduktionsområden för fisk, strandskydd och möjligheterna till tätortsutveckling diskuterades. Som en följd av detta kompletterades kunskapsunderlag kring vattenmiljö och kulturmiljö och möjligheterna till tätortsutveckling prövades ytterligare.

I början av 2013 inleddes ett tydligare arbete med hållbarhetsfrågorna med sikte på att utveckla hög hållbarhet för ett område med mindre centralt läge. Arbetet med ett hållbarhetsprogram inleddes. Hållbarhetsprogrammet har tillsammans med miljöbedömningsprocessen bidragit till att stadsstrukturen omarbetats och att ett brett spektra av hållbarhetsaspekter vägts in i utformningen av detaljplanen. Visionen har då varit en småstadsmiljö med så pass hög attraktivitet att bebyggelsen kan vara tät nog för god kollektivtrafik och lokal service. Under tiden utarbetades samtidigt förslag till åtgärder och kompensationsåtgärder för vattenmiljö, samt förslag till skötselplan för natur och parkmark (skötselplan ej färdig till samråd). Den interaktiva miljöbedömningen har medfört att förslag till åtgärder i MKB är få.

Negativ påverkan som har minskat: Miljöbedömningsprocessen har således bidragit till att utveckla och säkerställa ett antal hållbarhetsprestanda i planen, främst knutna till social hållbarhet och reskvot.

Genom utformningskrav och placering av bryggor har negativ påverkan på vattenmiljön minskat.

Positiv påverkan som har förstärkts: Stadsdelens karaktär av mötesplats har förstärkts med bl.a. attraktiva mötesplatser och promenadvänliga gator. Tillgängligheten till strandområdet har utvecklats, liksom stadsdelens tillgänglighet och orienterbarhet. Skötselplan för strandängar, skogsbestånd och parkmark utvecklar och bevarar höga naturvärden.

Avgränsningar

En behovsbedömning togs fram i mars 2012 och ett avgränsningsråd kring denna hölls med Länsstyrelsen. Behovsbedömningen innehåller en bedömning av projektets miljöaspekter i enlighet med MKB-förordningen, med slutsatsen att programförslaget medför en risk för betydande miljöpåverkan och att en MKB därför ska utföras. Innehållet i denna MKB grundas i behovsbedömningens avgränsning:

- naturrekreation och tillgång till bostadsnära natur
- påverkan på biologisk mångfald
- påverkan på vattenmiljö (bottenmiljöer, strandvegetation, lek- och uppväxtmiljöer för fisk, känslighet för dagvattenutsläpp, dagvattenhanteringens påverkan)
- påverkan på strandskyddade områden
- påverkan på riksintresse för kust och skärgård
- påverkan på grönstruktur
- påverkan på kulturmiljö
- påverkan på landskapsbild
- påverkan på ekologiskt särskilt känsliga områden
- påverkan på biotopskyddade miljöer
- påverkan på mark- och vattenanvändning, i förhållande till t.ex. den översiktliga planeringen (ÖP)
- påverkan på hälsa och säkerhet (trafikflöden, trafiksäkerhet, buller, allergener samt klimatrelaterade risker som översvämning och skred)
- planens lokalisering och möjlighet till hållbar utveckling, i relation till de nationella miljömålen

Ur behovsbedömningen ovan har bedömning av påverkan från hästallergener strukits då planen inte medger tillräcklig yta för att hålla hästar. Utöver vad som i övrigt avgränsats i behovsbedömningen har även följande inkluderats i avgränsningen:

- påverkan på övriga lagskydd, såsom skydd av jordbruksmark.

Geografiskt avgränsas denna MKB:n till att omfatta planområdet och dess omedelbara närhet. I vissa frågor betraktas ett större område, exempelvis när det gäller hållbarhet och ekologiska spridningssamband.

Med undantag för bedömning av hållbar utveckling, som måste ses flera generationer framåt i tiden, bedöms konsekvenserna i MKB:n i förhållande till planens genomförandetid.

Alternativ

För analys av olika möjliga scenarier jämförs detaljplanens utförande med ett nollalternativ. En jämförelse med ett nollalternativ är praxis i

miljökonsekvensbeskrivningar för att utröna och jämföra vilka konsekvenser som kan väntas om detaljplanen inte genomförs.

Även ytterligare alternativt förslag är praxis i miljökonsekvens-beskrivningar. Alternativa lokaliseringar har prövats inom ramen för arbetet med den fördjupade översiktsplanen för Täljöviken. Ytterligare alternativ till lokalisering har därför inte föreslagits.

Metodik

För bedömning av konsekvenser har flera underlagsrapporter tagits fram specifikt för MKB-arbetet. Dessa rapporter ligger till grund för bedömningarna i denna rapport.

Största delen av förslagets påverkan bedöms i MKB genom att relatera till rådande riktvärden, miljökvalitetsnormer eller nationella rekommendationer. Påverkan på rekreativvärden har bedömts utifrån Ekologigruppens metodik för värdering av rekreativkvaliteter, en metodik som utgår från den som utarbetats av Stockholms regionplanekontor (se bilaga 1). Värden för biologisk mångfald har bedömts enligt Ekologigruppens metodik för naturvärdesbedömning, som utgår från naturvårdsverkets rekommendationer (se bilaga 2).

Möjligheterna till hållbar utveckling har utvärderats med verktyget ”Värderosen”, med vilket ett stort antal indikatorer för hållbarhet utvärderas och sammanställs till en bild.

Konsekvensskala

Konsekvenser har bedömts från noll till fyra för såväl positiva som negativa konsekvenser (Tabell 3). Skalan av konsekvenser relaterar till det värde som berörs, men också till miljöpåverkans relation till miljökvalitetsnormer, nationella riktvärden, gränsvärden och miljömål.

Osäkerhet i bedömningarna

Bedömningarna om jordbruksmark relaterar bl.a. till Åkermarksgraderingen som utfördes för 40 år sedan med tydligt dagsaktuella faktorer som grund. Graderingens kvalitet kan därför ifrågasättas.

Någon trafik- eller bullerutredning har inte genomförts. Höga bullernivåer har antagits för huvudgatan, men inte för omgivande kvartersgator, med viss risk för att enstaka fasader kan få högre bullernivå än väntat. Planens bestämmelser föreskriver dock god ljudmiljö, vilket kan uppnås tack vare kvartersstrukturen i planen. Den geotekniska utredningen bygger på begränsad provtagning. Utredningen kan dock relatera till närliggande planområde (Täljöviken).

Naturvärdesbedömningarna utfördes under våren/försommaren 2012, med återkommande kompletterande besök. Ingen fullständig artinventering av samtliga organismgrupper har genomförts, utan endast ett artsök med fokus på värdearter inom artgrupperna kärlväxter, lavar svampar och insekter (gnag- och kläckhål i träd). Det finns risk att vissa artgrupper har förbisetts, framför allt skyddsvärda marklevande svampar som bedöms kunna finnas i delar av det inventerade området och som inte har kunnat inventeras vid den tid då fältbesöket gjordes. Gamla uppgifter om nattskärna i närområdet har inte följts upp, då sådana biotoper inte berörs av direkt exploatering. Värdebedömningarna har dock tagit hänsyn till tidigare inventeringar som gjorts i

området och vägt in dessa i den sammanvägda bedömningen av områdets naturvärde. En expertbedömning har gjorts av delområdenas potential att hysa värdearter och delområdena har därefter tilldelats det högsta värde det bedöms ha potential för, med hänvisning till försiktighetsprincipen.

Inför samråd är inte den föreslagna skötselplanen för området färdig. Änu saknas också de avtal som reglerar många av de föreslagna hållbarhetsaspekter som inte kan regleras i plankarta och planbeskrivning. MKB och hållbarhetsanalys utgår i denna version från att de kommande dokumenten kommer att styra utvecklingen enligt de krav som finns i Hållbarhetsprogrammet.

Tabell 3. Konsekvensskala

Konsekvenser	Naturvärden, kultur, rekreation	Hälsa och säkerhet	Övriga hållbarhetsparametrar
+ 4 Mycket stora positiva konsekvenser	Betydande förbättrande påverkan på riksobjekt eller regionalt värdefulla objekt.	Bidrar tydligt till att förbättra nuvarande överskridna MKN, rikt- och gränsvärden.	Bidrar tydligt till att utveckla hållbarhetsprestanda för regionen eller nationen i någon aspekt, eller för kommunen i flera betydande aspekter.
+ 3 Stora positiva konsekvenser	Begränsad positiv påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse, eller betydande positiv påverkan på värden av kommunalt intresse.	Bidrar till att förbättra nuvarande överskridna MKN, rikt- och gränsvärden.	Bidrar tydligt till att utveckla hållbarhetsprestanda för kommunen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i flera betydande aspekter.
+ 2 Märkbara positiva konsekvenser	Liten positiv påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse eller begränsad påverkan på värden av kommunalt intresse eller omfattande påverkan på större lokala värden.	Förbättrar delvis nationella MKN, rikt- eller gränsvärden.	Bidrar tydligt till utveckling av hållbarhetsprestanda för stadsdelen eller kommundelen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i mindre betydande aspekter.
+1 Små positiva konsekvenser	Liten positiv påverkan på värden av kommunalt intresse, eller mindre konsekvenser för lokala värden.	Uppfyller MKN och nationella rikt- och gränsvärden, men kan på ett icke betydelsefullt sätt förbättra aspekter av dessa.	Bidrar i någon mån till utveckling av hållbarhetsprestanda för stadsdelen, kommundelen eller helt lokalt.
+/- 0 Inga eller obetydliga konsekvenser	Inga påvisbara effekter eller konsekvenser som saknar betydelse för de kända värdena.	Inga påvisbara effekter eller konsekvenser som saknar betydelse för de kända värdena.	Inga påvisbara effekter eller konsekvenser som saknar betydelse för hållbarhetsprestandan.
- 1 Små negativa konsekvenser	Liten negativ påverkan på värden av kommunalt intresse, eller mindre konsekvenser för lokala värden.	Uppfyller MKN och nationella rikt- och gränsvärden, men kan på ett icke betydelsefullt sätt motverka aspekter av dessa.	Försämrar i någon mån hållbarhetsprestanda för stadsdelen, kommundelen eller helt lokalt.
- 2 Märkbara negativa konsekvenser	Liten negativ påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse eller begränsad påverkan på värden av kommunalt intresse eller omfattande påverkan på större lokala värden.	Uppfyller MKN, men inte i alla dess aspekter. Uppfyller huvudsakligen nationella rikt- eller gränsvärden, men inte i alla dess delar eller avseenden.	Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för stadsdelen eller kommundelen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller kommundelen i mindre betydande aspekter.
- 3 Stora negativa konsekvenser	Begränsad negativ påverkan på riksobjekt eller värden av regionalt intresse, eller betydande påverkan på värden av kommunalt intresse.	Riskerar att överskrida miljökvalitetsnormer eller nationella rikt- eller gränsvärden för miljö.	Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för kommunen i någon betydande aspekt, eller för stadsdelen eller betydande aspekter.
- 4 Mycket stora negativa konsekvenser	Betydande negativ påverkan på riksobjekt eller regionalt värdefulla objekt.	Överskrider tydligt miljökvalitetsnormer eller nationella rikt- eller gränsvärden för miljö.	Försämrar tydligt hållbarhetsprestanda för regionen eller nationen i någon aspekt, eller för kommunen i flera betydande aspekter.

Föreslagen plan

Planområdet ligger norr om Täljöviken och väster om Runö kursgård. Cirka två kilometer norr om området ligger Åkersberga station. I väst ansluter planområdet till detaljplan för Täljöviken i enlighet med gemensamt detaljplaneprogram *Planprogram för Täljöviken – Näsängen* som godkännts av kommunfullmäktige 2010-05-17.

Syftet med planen

Detaljplanen för Näsängen ska ses som en integrerad del av Åkersbergas tätortsutveckling som skärgårdsstad inom FÖP för Täljöviken (2006). Visionen är att utveckla en ny stadsdel vid Åkersbergas vattenfront. Karaktären ska vara trädgårds-, villa- och småstad, där kulturhistoriskt värdefulla miljöer ingår i kvartersstrukturen och strandremsan tillgängliggörs. Genom utbyggnaden av Näsängen kopplas Kanalstaden och Åkersberga centrum samman med den planerade utbyggnaden av bostäder längs Svinningevägen och i Täljö (se karta, fig. 4).

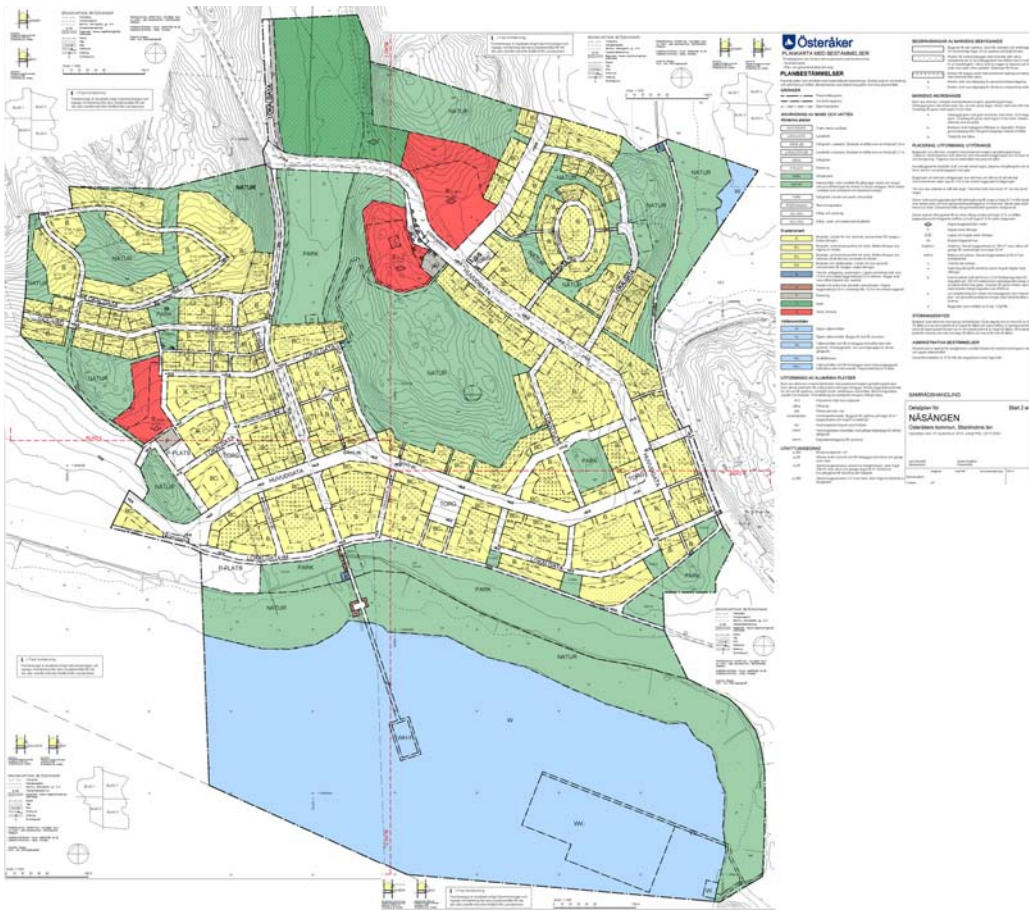
Utveckling av hållbarhetsaspekterna är ett av planens huvudsyften. Genom att planera för en attraktiv småstadsmiljö, ges möjligheter att utveckla en tät småstadsmiljö med goda förutsättningar för lokal service, attraktiva mötesplatser och god kollektivtrafik. Grönstrukturen ska tas tillvara och utvecklas. Social hållbarhet ska uppnås genom samlad bebyggelse med attraktiva allmänna platser där det är tydligt vad som är allmänt och privat rum. Ekonomisk hållbarhet ska uppnås med effektivt markutnyttjande för attraktiv kvartesstad, där genomförandemodellen medger tidiga investeringar i hållbarhet.

Figur 4. Föreslagna utbyggnadsområden kring Täljöviken, enligt FÖP Täljöviken (Österåkers kommun, 2006).

Planens innehåll

Planområdet omfattar cirka 60 hektar varav 15 hektar är vatten. Planen medger uppförande av cirka 1 500 nya bostäder och 15 000 m² lokaler. En större livsmedelsbutik, en skola, två förskolor samt en mindre restaurang på Näs brygga planeras. Vid vattnet kommer promenader möjliggöras genom nyskapade stråk. Nya vägar kommer att binda samman bebyggelsen i en tät kvartersstruktur.

Figur 5. Plankarta och illustrationsplan för Näsängen (2015-09-11).

Planområdet nås från Åkersberga centrum, via den planerade Kanalstaden, samt från Svinningevägen via Täljövikens huvudgata. Busstrafik ska gå längs planområdets huvudgata. Strandskyddet om 100 meter upphävs inom kvartermark samt för gator, gång- och cykelvägar.

Planen innefattar även en skötselplan för områdets natur- och parkmark. Planen ska antas samtidigt som planen och omfattar bl.a hävd av strandängar, skötsel av skogsbestånd, skötsel av alléträd, m.m.

Planens påverkan och effekter

Nedan presenteras en översikt över den påverkan som projektet bedöms föra med sig, utan hänsyn till om påverkan är positiv eller negativ, stor eller liten. MKB kommer sedan att beskriva konsekvenserna för denna påverkan och då bedöma ifall konsekvenserna är stora eller små, positiva eller negativa.

Landskapsbilden förändras

Landskapsbilden förändras. Jordbrukslandskap omvandlas till småstad. Landskapet upplevs bl.a. från Täljöviken och Svinningevägen.

Ny bebyggelse på naturmark

Planförslaget medför uppförande av byggnader på naturmark, vilket påverkar naturvärden, rekreativvärden och ekosystemtjänster. Brukad jordbruksmark omvandlas till bebyggd mark och parkmark.

Påverkan på kulturhistoriska byggnader

Några kulturhistoriska byggnader som tillhör Näs gård och som i dagsläget används och är i gott skick kommer att ingå i den föreslagna bebyggelsemiljön. Andra kulturhistoriska byggnader är i sämre skick och kommer att rivras.

Nya vägar och ändrade trafikförhållanden

Planförslaget innebär anläggningar av nya vägar vilket ger effekter på naturmark längs några sträckor, samt eventuellt påverkan på markhydrologi. Planförslaget innebär ökad biltrafik vilket ger effekter på trafiksäkerhet, luftföroreningar och buller. Förutsättningarna att utveckla kollektivtrafiken påverkas. Trafikrörelser i omgivande vägnät kan påverkas.

Markdränering, ökad ytavrinning från hårdgjorda ytor

Planförslaget kommer att medföra att olika typer av markarbeten såsom grundläggning, dränering och ledningsdragning. Yt- och markvattenförhållandena väntas då påverkas. Andelen hårdgjorda ytor kommer att öka, vilket påverkar ytavrinning och infiltration.

Anläggningar i strandområdet

Anläggningarna i strandområdet kommer att påverka både vattenmiljö, människors tillgänglighet och upplevelse av strandzonen samt landskapsbild. Brygganläggningarna medför ökad trafik av småbåtar.

Ny bebyggelsestruktur, fler människor

Planförslaget ger effekter på sociala och ekonomiska kvaliteter, på förutsättningar för kollektivtrafik och behovet av personbilstransporter, möjligheterna till etablering av service samt fritids- och kulturaktiviteter. Områdets identitet kan påverka kommunens identitet.

Jordbruk

Nollalternativet innebär att nuvarande jordbruk, med odling av framför allt vall, övergår till ett mindre aktivt jordbruk med odling främst av foder till egna djur, för att på sikt upphöra (enligt brukarnas planer, M. Olsson, muntl.). Inget aktivt jordbruk med spannmål avses bedrivas. Viss djurhållning med bete fortsätter inledningsvis.

De nuvarande brukarna av marken avser att minska jordbruksverksamheten, bland annat eftersom de anser att det är svårt att bedriva effektivt jordbruk då arealerna uppges vara för små, samt på grund av planerad bebyggelse i omkringliggande områden. Redan i dagsläget är slitaget på grödorna stort, och den väntade befolkningsökningen i planområdets närhet (Täljövik) skulle medföra att det problemet ökar. Dessutom finns ont om andra lantbruk i närheten av planområdet, vilket medför att en utomstående bonde skulle ha långt att åka till jordbruksmarken inom planområdet. Sannolikheten att marken kommer att arrenderas av annan jordbrukare anses därför vara låg.

Jordbrukarna uppger att det i ett längre perspektiv inte heller är realistiskt med djurhållning på gården, då det varken är ekonomiskt eller arbetsmässigt hållbart. Inledningsvis fortsätter dock viss djurhållning.

Skogsbruk

Skogen inom planområdet sköts idag med naturvårdsinriktad skötsel, bl.a. med hänsyn till friluftslivets värden.

Naturekreation

I nollalternativet antas allmänheten fortsatt utnyttja de stigar som finns för promenader och cykelturer.

Bebyggelseutveckling

Ingen större bebyggelseutveckling är att förvänta inom nollalternativet. Störst sannolikhet för tillkommande bebyggelse finns i sydost vid Runö kursgårds personalbostäder.

Kulturhistorisk utveckling

Flera kulturhistoriska byggnader vid Näs gård förfaller då de inte får nya användningsområden. Enligt nuvarande jordbrukare ska de två ekonomibygnaderna rivras, då det är svårt att hitta rationella användningsområden för dem på grund av invändig stolpresning och behov av omfattande upprustning.

Vatten och avlopp

I dag finns enskilda anläggningar för vatten och avlopp inom planområdet som bedöms finnas kvar med nollalternativet.

Hävd av strandängar och ekhage

I dag hävdas en del av strandängarna genom oregelbundet bete, medan en del av ängarna långsamt växer igen. I nollalternativet fortgår betet i samma låga omfattning, med risk att upphöra helt, med långsam igenväxning som följd. Ekhagen i områdets norra del hålls idag öppen genom bete eller slåtter, en skötsel som ej är säkerställd inom nollalternativet. Alléträd skyddas idag av biotopskydd, ett skydd som upphör om jordbruksverksamheten upphör.

Lagskydd och plansituation

Plansituation

Planområdet ingår som en del av den tätortsutveckling som föreslås enligt den fördjupade översiktsplan (FÖP) vilken har upprättats för området mellan Åkersberga och Täljö. Denna FÖP antogs 2006-08-16. Tätortsutvecklingen har också stöd i kommunens översiktsplan (antagen 2006). I denna är stora områden kring Åkersberga tätort och Täljö markerade som "utvecklingsområden" som ska detaljplanläggas. Hela området är i kommunens översiktsplan (1990 & 2006) utpekade som strövområde av kommunalt intresse.

Inom planområdet finns en jordbruksfastighet, men inga gällande detaljplaner eller områdesbestämmelser.

Lagskydd

Ekologiskt särskilt känsliga områden, ESKO, 3 kap. 4 § MB

Lagskyddets innebörd

Ekologiskt särskilt känsliga områden (ESKO) är områden som har någon eller några typer av ekologiska funktioner som är särskilt känsliga för påverkan. Enligt lagen ska planeringen ta särskild hänsyn till dessa områden, framför allt till de ekologiska funktioner som är känsliga.

Täljövikens vattenområde har i kommunens översiktsplan pekats ut som ESKO-område. Detta innebär att området omfattas av bestämmelserna i 3 kap. 3 § MB och ska så långt som möjligt skyddas mot åtgärder som kan skada naturmiljön.

Planens konsekvenser i relation till lagskyddet analyseras under *Naturmiljö* och *Vattenmiljö*.

Jord- och skogsbruk är av nationellt betydelse, 3 kap. 4 § MB

Lagskyddets innebörd

Enligt 3 kap. 4 § MB är jord- och skogsbruk av nationell betydelse. Brukingsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, och om detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Skogsmark som har betydelse för skogsnäringen ska så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra ett rationellt skogsbruk.

Inom planområdet finns jord- och skogsbruksmark som påverkas av planen. Planens konsekvenser i relation till lagskyddet analyseras vidare under *Areella näringar*.

Lagskyddets innebörd

Vid bedömning av tillåtlighet av exploatering i riksintresset ska turismens och friluftslivets intressen särskilt beaktas. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön får komma till stånd endast om det kan ske på ett sätt som inte påtagligt skadar områdenas natur- och kulturvärden. Riksintresset ska inte ligga till hinder för tätortsveckling.

Planområdet är, med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i det, i sin helhet av riksintresse. Det omfattas av riksintresset *Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland*. Österåkers kommun har i sin ÖP avgränsat riksintresset så att detta inte berör Täljöviken. Länsstyrelsen har dock inte accepterat denna avgränsning.

Planområdet bedöms, av MKB-konsulten, i dagsläget inte utgöra en del av någon värdekärna inom riksintresset vad gäller friluftsliv eller turism. Täljöviken är ingen uttalad målpunkt för båtburet friluftsliv eller turism (annat än marinan). Landområdena nyttjas av lokalbefolkningen men är ingen tydlig målpunkt för annat friluftsliv. Planområdet kan eventuellt sägas ingå i en värdekärna för kulturmiljön inom riksintresset, med kulturhistoriska landskap kring Långhundraledens infarter. Planområdets bestånd av gamla tallar och ädellövträd och strandängarna bedöms också ingå i en värdekärna inom riksintresset.

Planens påverkan i relation till riksintresset analyseras vidare under *Rekreation och friluftsliv, Kulturmiljö* samt *Naturmiljö*.

Miljökvalitetsnormer för luft, 5. kap. 3 § MKB**Lagskyddets innebörd**

Kraven på luftkvalitet i utomhusluft bestäms i Luftkvalitetsförordningen, SFS 2010:477. I förordningen finns miljökvalitetsnormer (MKN) för kvävedioxid och kväveoxider, svaveldioxid, kolmonoxid, ozon, bensen, partiklar (PM10 och PM2,5), bens(a)pyren, arsenik, kadmium, nickel och bly. Vid planering, planläggning och tillståndsprövning ska kommuner och myndigheter iakttä gällande miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. 3 § miljöbalken.

Planens konsekvenser rörande luftkvalitet diskuteras under *Hälsa och säkerhet*.

Miljökvalitetsnormer för ytvatten, 5 kap. 3 § MB**Lagskyddets innebörd**

Vattenmyndigheten har ställt upp miljökvalitetsnormer, MKN, för yt- och grundvatten för landets så kallade vattenförekomster, enligt 5 kap. MB och 4 kap. förordning (2004:660) om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön.

Planområdet ansluter till vattenförekomsten Trälhavet. Enligt MKN ska god ekologisk status vara nådd 2021 samt god kemisk status uppnås till 2015. Planens konsekvenser i relation till MKN för ytvatten diskuteras under *Vattenmiljö*.

Naturreservat, 7 kap. 4 § MB

Lagskyddets innebörd

Inom ett naturreservat ska utpekade värden, såsom biologisk mångfald, värdefulla naturmiljöer eller behov av områden för friluftslivet, bevaras.

Sydöst om planområdet ligger Näsuddens naturreservat, som väntas påverkas av exploateringen inom planområdet. Planens konsekvenser i relation till lagskyddet analyseras under *Rekreation och friluftsliv* och *Naturmiljö*.

Biotopskydd, 7 kap. 11 § MB

Lagskyddets innebörd

Sådana mark- eller vattenområden som anges i bilaga 1 i Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. omfattas av generellt biotopskydd enligt 7 kap. 11 § första stycket miljöbalken. Detta gäller t.ex. åkerholmar och alléer. Med åkerholme menas en 0,5 hektar eller mindre holme av natur- eller kulturmark som omges av åkermark eller kultiverad betesmark. En allé definieras som en enkel eller dubbel rad av minst fem, framför allt vuxna, lövträd längs en befintlig väg, en tidigare väg, eller i ett öppet landskap.

Inom ett biotopskyddsområde får en verksamhet inte bedrivas eller en åtgärd vidtas som kan skada naturmiljön. Länsstyrelsen prövar frågor om dispens och får besluta om de åtgärder som behövs för att vårda områdena.

Inom planområdet finns två alléer, fem områden med röjningsrösen samt ett dike som omfattas av lagskyddet. Fyra av de sju åkerholmarna omfattas av biotopskydd, resterande är för stora (två á 1,3 hektar och en á 0,7 hektar) för att omfattas av detta. Planens konsekvenser i relation till biotopskydd analyseras under *Kulturmiljö* samt *Naturmiljö*.

Strandskydd, 7 kap.13-15 §§ MB

Lagskyddets innebörd

Strandskyddet syftar till att långsiktigt trygga förutsättningarna för allemansrättslig tillgång till strandområden, och bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet på land och i vatten. Inom ett strandskyddsområde får man exempelvis inte uppföra eller ändra byggnader eller anläggningar om det hindrar eller avhåller allmänheten från att beträda ett område eller vidta åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter.

Längs Täljöviken råder strandskydd om 100 meter på land och i vatten. Planen innebär att strandskyddet måste upphävas för gator, trafikytor, gång- och cykelvägar, för tekniska anläggningar samt för kvartermark. Strandskyddet avses också upphävas för huvuddelen av parkmarken i planen. Länsstyrelsen ska kontrollera att tillräckliga skäl finns för upphävande av strandskydd.

Planens konsekvenser i relation till strandskyddet analyseras vidare under *Rekreation och friluftsliv*, *Naturmiljö* samt *Vattenmiljö*.

Lagskyddets innebörd

Anläggande av pir och bryggor omfattas av bestämmelserna kring vattenverksamhet i 11 kap. MB och Förordning (1998:1388) om vattenverksamhet m.m. Generellt krävs tillstånd för vattenverksamhet, för mindre åtgärder kan det räcka med anmälan.

För den aktuella planen kommer anläggande av pir och bryggor att omfattas av bestämmelserna. Planens tillståndsplikt analyseras under kapitel *Vattenmiljö*.

Artskyddsförordningen

Lagskyddets innebörd

Arter upptagna i artskyddsförordningen skyddas enligt 4 § (starkare skydd, om de står på bilaga 1 och är märkta N eller B om fågel) eller 6 §. Artskyddsförordningens bestämmelser bygger på miljöbalkens bemyndigande att utfärda regler till skydd för hotade djur- och växtarter. Artskyddsförordningen innebär att EU:s fågel- samt art- och habitatdirektiv införlivas i svensk lagstiftning. Förordningen omfattar dels de arter som skyddas enligt de båda direktiven och dels samtliga fridlysta arter i Sverige.

I området förekommer arter som omfattas av artskyddsförordningen, främst fåglar. Planens konsekvenser i relation till lagskyddet analyseras under *Naturmiljö*.

Skydd av fornlämningar, 2 kap. KML

Lagskyddets innebörd

Fornlämningar skyddas i enlighet med 2 kap. Kulturmiljölagen (KML; 1988:950). Ingrepp eller annan förändring kräver Länsstyrelsens tillstånd.

Inom planområdet finns åtta fornlämningar med tillhörande fornlämningsområden. Planens konsekvenser i relation till dessa analyseras under *Kulturmiljö*.

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster kan beskrivas som den praktiska eller tekniska nytta som samhället kan erhålla från de naturliga och de kultiverade ekosystemen. De delas ofta in i producerande tjänster, reglerande tjänster och kulturella tjänster samt understödjande tjänster, se faktaruta i marginalen

Nedan presenteras vilka tjänster som bedöms vara relevanta för planen.

Producerande tjänster

- Till de producerande ekosystemtjänsterna brukar räknas bl.a.: Produktion av livsmedel, bioenergi, skogsråvaror som virke, pappersmassa och bioenergi samt produktion av dricksvatten.

Reglerande tjänster

- Till de reglerande ekosystemtjänsterna räknas bl.a.: Pollinering genom insekter, fröspridning, omsättning av avfall och avlopp med återföring av närsalter, rening av vatten, flödesutjämning av regn- och smältvatten, luftrening, luftväxling av stadsluft ("stadsbris").

Kulturella tjänster

- Till de kulturella ekosystemtjänsterna brukar räknas bl.a. hälsoaspekter från naturrekreation, fritidsupplevelser, estetiska värden, undervisning och kunskap, tysta områden.

Understödjande tjänster

- De understödjande tjänsterna fungerar som grund för att de andra ekosystemtjänsterna ska kunna fungera. Till de understödjande ekosystemtjänsterna räknas bl.a. biologisk mångfald, storskaliga vatten- och näringscykler, jordformation och fotosyntes.

Producerande tjänster

För den aktuella planen är produktion av livsmedel på jordbruksmark samt skogsbruk relevanta, vilka analyseras under *Areella näringar*.

Reglerande tjänster

För den aktuella planen bedöms rening av vatten som relevant, vilket integreras i bedömningen av påverkan på vattenkvalitet under *Vattenmiljö*.

Vidare bedöms flödesutjämning, luftrening samt parkbris och skuggning som viktigt, särskilt som viktiga klimatanpassningsfaktorer. Detta analyseras vidare under *Hälsa och säkerhet*.

Planens konsekvenser för återföring av närsalter, pollinering och skadereglering diskuteras under *Areella näringar*.

Kulturella tjänster

För den aktuella planen bedöms bland annat naturrekreation, undervisning och kunskap och estetiska värden relevant. Detta behandlas vidare under *Landskapsbild, Rekreation och friluftsliv* samt *Kulturmiljö*.

Understödjande tjänster

Biologisk mångfald och ekosystemens resiliens behandlas under *Naturmiljö och geologi*.

Jordbruksmark vid Näs gård, Österåkers kommun. Bilden är tagen 2012.

Areella näringar i nuläget

Jordbruk

Jordbruk har bedrivits på Näs sedan yngre järnåldern. Inom planområdet finns cirka 15 hektar jordbruksmark som är aktivt brukad. Strax norr om planområdet brukas ytterligare 40 hektar. Båda jordbruksmarkerna brukas framför allt med spannmål och vall. Marken är enligt Åkermarksgraderingen av klass 4, där 5 är högsta klass inom länet. Klass 4 innebär att jorden ger cirka 10 procent högre avkastning än resten av länet. Graderingen är det enda tillgängliga bedömningsunderlaget för jordbruksmarkers produktivitet, men dess relevans kan ifråga-

Ekosystemtjänster en del av Sveriges miljömål

Flera av Sveriges miljömål och etappmål kopplade till biologisk mångfald berör ekosystemtjänster. För miljökonsekvensbeskrivningar är följande etappmål av särskild vikt:

▪ Den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden:

Senast år 2018 ska betydelsen av biologisk mångfald och värdet av ekosystemtjänster vara allmänt kända och integreras i ekonomiska ställningstaganden, politiska avväganden och andra beslut i samhället där så är relevant och skäligt.

Det är därför av stor vikt att ekosystemtjänster integreras tidigt i detaljplaneprocessen.

sättas då den genomfördes på 1970-talet och tog hänsyn till gårdsspecifika resurser. Nuvarande brukare bedömer avkastningen vara sämre än genomsnittet för länet (M. Olsson, muntl.). Jordbruksmarken kring Näs gård brukas genom arrende. Den nuvarande brukaren avser lägga ner jordbruket då det inte lönar sig ekonomiskt.

På lång sikt kommer befolkningsökning, klimatförändringar och sannolikt högre transportkostnader att förändra de globala förutsättningarna för livsmedelsproduktion och -distribution. Betydelsen av regional

Underlag till bedömning för Areella näringar

Bedömningarna för jordbruk grundas främst på åkermarksgraderingen i Stockholms län gjord i mitten på 70-talet, vilken belyser markens relativa värde för långsiktig jordbruksproduktion på en femgradig skala. Bedömningarna för skogsbruk grundar sig på aktuell skogsbruksplan. Bedömningar för pollinering och skadereglering relaterar till skog och jordbruk.

och lokal livsmedelsproduktion kan förväntas att öka som en följd av detta och som ett led i strategier för ökad försörjningssäkerhet. Tätortsnära jordbruksmark kommer därför att värderas högre. Jordbruksmarken inom planområdet bedöms därför ha ett stort och ökande värde för kommunen och regionen.

Skogsbruk

Idag finns cirka 20 hektar produktiv skogsmark inom planområdet, varav majoriteten består av tall. Delar av den är fragmenterad kring den östra delen av Näsängen, men skogsmarken norr om Näs gård hänger samman med ett större sammanhängande skogsbruksområde. Medelboniteten är cirka 5,9 skogskubikmeter per hektar och år, det vill säga något lägre än medelboniteten i Stockholms län.

Enligt skogsvårdsplanen ska skogen skötas rekreations- och naturanpassat. Andelen lövträd och död ved ska öka. Rekreationsanpassningen medför att skogsbruket är relativt småskaligt. I ett senare skede då skogen vuxit till och blivit äldre finns dock goda produktionsmöjligheter.

Återcirkulering av näringsämnen

Planområdets jordbruksmark medför att det finns goda förutsättningar för återcirkulation av näringsämnen eftersom den utöver själva produktionen har potential att lokalt omsätta närsalter från röttslam och kompost. Idag förekommer dock inget sådant kretslopp.

Pollinering och skadereglering

Sannolikt är tillgången på pollinerande insekter god, då det småskaliga jordbrukslandskapet erbjuder goda miljöer för många pollinere, exempelvis humlor, bin, blomflugor och fjärilar. Inom planområdet finns lämpliga boplatser vid åkerholmar, dikesgrenar samt brynmiljöer vid strandängar och åkerholmar. Även för jordbrukets skadereglerare bedöms förutsättningarna vara goda. Bland skadereglerarna finner vi exempelvis blomflugornas larver, fåglar, spindlar och tvestjärtar.

Planområdets betydelse för skogsbrukets skadereglerare är troligen lägre då tillgången till lämpliga miljöer, såsom död ved, är mindre god.

Konsekvenser av föreslagen plan

Jordbruk

-3, stora negativa konsekvenser då tätortsnära jordbruksmark tas i anspråk och bruk av närliggande jordbruksmark försvåras.

Planen medför att de ca 17 hektar jordbruksmark som finns inom området kommer att få ny markanvändning. Det finns också risk att planen indirekt leder till svårigheter att bruka de 40 hektar som ligger direkt norr om planområdet. Planen medger dock möjligheter att fortsatt bruka en del av jordbruksmarken som odlingslotter. Av planområdets 17 hektar, är ca 6,5 ha planerade som parkmark som inte bebyggs. Upp till 2,6 hektar av dessa kan upplåtas som stadsodling enligt framtida behov. På kvartersmark kan ytterligare ca 1,3 hektar odlingar utvecklas om de boende och fastighetsägarna väljer det. Planen ger ett teoretiskt utrymme om ca 30 kvadratmeter odlingsyta per lägenhet.

Intentionerna för de kommande detaljplanerna (Kanalstaden och Johannelund) är att på samma sätt bereda plats för lokal odling, vilket

Teoretiska odlingsmöjligheter inom planområdet.

innebär att delar av de angränsande 40 hektaren kan förväntas få en sådan markanvändning.

Eftersom tätortsnära jordbruksmark är av stor vikt framför allt för framtida behov, medför förlusten av dessa marker stora negativa konsekvenser för de regionala och kommunala försörjningsmöjligheterna. Konsekvenserna mildras av att en stor andel av åkermarken inte bebyggs utan blir parkmark, samt att stadsdelen utformas på ett sätt som gynnar lokal tätortsnära odling.

Skogsbruk

-1, små negativa konsekvenser för skogsbruk då andelen skogsbruksmark som tas i anspråk är liten.

Planen kommer att ta cirka 10 hektar skogsbruksmark i anspråk och medför samtidigt att bruk av kvarvarande skogsmark försvåras på grund av fragmentering. Totalt försvinner möjligheten att bruka cirka 20 hektar skog. Skogen brukas idag lågintensivt enligt naturvårdsinriktad skötselplan.

Återcirkulering av näringsämnen

- 2, märkbara negativa konsekvenser då förutsättningarna för återcirkulering av näringsämnen från rötslam och kompost minskar inom tätortsnära delar av kommunen.

Eftersom jordbruksmarken inom planområdet kommer att försvinna, vilket riskerar att medföra att jordbruksmark i direkt anslutning norr om området läggs ned, är marken inte längre tillgänglig för återcirkulering av näringsämnen från rötslam och kompost. Detta minskar kommunens förutsättningar för denna ekosystemtjänst. Möjligheten att nyttja denna ekosystemtjänst finns dock kvar inom de delar som utgörs av kolonilotter, varför konsekvenserna endast blir märkbart negativa.

Pollinering och skadereglering

+1, små positiva konsekvenser bedöms uppstå för pollinering eller skadereglering med planförslaget.

Det lokala behovet av ekosystemtjänsterna pollinering och skadereglering

ring är mindre i planalternativet än i dagsläget. Ur ett större perspektiv, samt i viss mån för kolonilotterna inom planområdet, är det dock viktigt att dessa tjänster värnas. Föreslagen skötsel av strandängar och vegetation inom stadsdelen bedöms medföra att förutsättningar för både pollinerare och skadereglerare bevaras. Positivt är också att skogsbyn inom området ska skötas. Sammantaget bedöms små positiva konsekvenser uppstå för denna ekosystemtjänst inom området.

Planens konsekvenser i relation till lagskydd

Jord- och skogsbruk av nationell betydelse enligt 3 kap. 4 § MB Planen kommer att ta brukningsvärds jordbruksmark i anspråk, vilket i sin tur försvårar vidare bruk av jordbruksmark strax utanför planområdet. Planområdets utbyggnad är en del av den tätortsutveckling som stöds både av FÖP och ÖP och som ansluter till regional stadsbygd och regionalt järnvägsspår. Enligt hållbarhetsanalysen är planen en del av en hållbar bebyggelseutveckling. Därmed kan planen anses vara ett väsentligt samhällsintresse och i linje med berört lagskydd.

Planen bedöms i sig inte försvåra ett rationellt skogsbruk i närliggande skogsområden, men hela utvecklingen inom FÖP medför ökade krav på en tätortsanpassning av skogsbruket.

Förslag till åtgärder

- Anlägg blommande remsor på parkmark - planera dessa så att de blommar hela säsongen, det vill säga att det ska alltid finnas någon art som blommar).
- Bevara solbelysta gläntor och bryn då de ofta fungerar som övervintningsplatser för både pollinerare och skadereglerare. Städa inte dikesgrenar och kvarvarande natur.

Konsekvenser av nollalternativet

Jordbruk

- 1, Små negativa konsekvenser för jordbruket med nollalternativet.

Nollalternativet medför att högproduktiv jordbruksmark brukas mindre aktivt än i dag och i värsta fall läggs ner. På lång sikt riskerar den att växa igen, men inom de närmaste åren hålls den öppen med odling av vall. Ensidig odling av vall för foder försämrar jordbruksmarkens produktionsförmåga. Möjligheterna att återuppta aktivt jordbruket kan dock finnas kvar, vilket medför att de negativa konsekvenserna blir små.

Skogsbruk

+/- 0, Inga konsekvenser då förutsättningarna för skogsbruk inom planområdet är oförändrade.

Med nollalternativet kan skogsbruket inom planområdet fortgå enligt den naturvårdsinriktade skötselplanen.

Återföring av näringsämnen

+/-0, Obetydliga konsekvenser för ekosystemtjänsten återföring av näringsämnen.

Inom nollalternativet finns möjligheterna till återföring av närings-

ämnen kvar och kan utnyttjas om aktivt jordbruk i ett framtida skede skulle återupptas inom området.

Pollinering och skadereglering

- 1, nollalternativet bedöms medföra små negativa konsekvenser för pollinering och skadereglering.

Då strandängarna betas bevaras i viss mån miljöer för pollinerare och jordbrukets skadereglerare. I takt med att strandängarna växer igen försämras förutsättningarna för dessa djur, varför konsekvenserna för dessa ekosystemtjänster bedöms vara små negativa.

Underlag till bedömning för Landskapsbild

För beskrivning av befintliga värden för landskapsbild har ett fältbesök genomförts i samband med uppdatering av landskapsanalysen för området (april 2012). Vid fältbesöket har landskapet som helhet studerats översiktligt med dess karaktärer, rumslighet och siktlinjer. Dessutom har landskapsanalys av Täljöviken - Näs (Ekologigruppen, 2012-11-21) använts som källa till information om området.

Landskapsbild

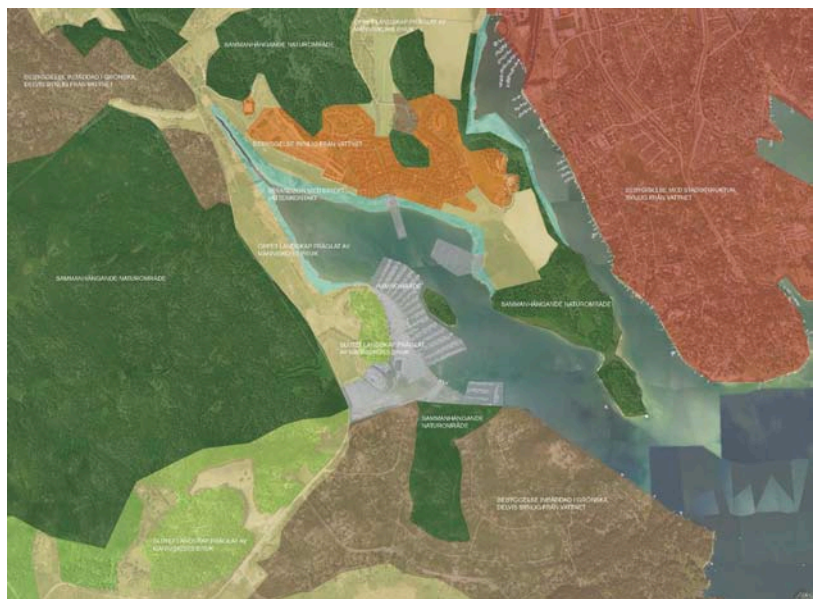

Vy över jordbrukslandskapet kring Näs Gård, Österåker. Bilden är tagen från Svinninge 2011.

I dagsläget är landskapet runt Täljöviken präglad av gles och grön bebyggelse i söder, medan norra stranden till stora delar präglas av ett jordbrukslandskap och skogsklädda kullar. Den nya bebyggelsen vid Täljöviken, samt Runö kursgård, bryter dock landskapet.

Med förslaget minskar den norra strandens karaktär av jordbrukslandskap. Planens föreslagna bebyggelse ansluter till den nya vid Täljöviken och Runö kursgård. Piren och småbåtshamnen bryter också upp den i huvudsak naturliga stranden på norra sidan.

Landskapsbilden i nuläget

Landskapsbilden präglas idag av närheten till vattnet och den omgivande skärgårdsmiljön samt det småskaliga kulturlandskapet med kontraster mellan den täta skogen och de öppna markerna.

Detaljplaneområdet är lokaliserat i direkt anslutning till Täljöviken i söder, Tunafjärden i nordost och det småbrutna jordbrukslandskapet kring Näs gård. Området innefattar såväl kuperade skogsområden som flackare jordbruksmark och strandängar som sluttar ner mot Täljöviken. Här möjliggörs utblickar över de öppna markerna och ut över Svinninge på andra sidan Täljöviken i söder. Detaljplaneområdet är också väl synligt från Svinninge med utblickar över ett småskaligt jordbrukslandskap på andra sidan viken.

Inom detaljplaneområdet finns idag befintliga byggnader i form av bebyggelse inom Näs gård, ett antal enfamiljshus och två mindre flerfamiljshus. Näs gård ligger väl placerat i landskapet med skogsbeklädda höjder i norr och öster som ramar in gårdsmiljön och förstärker utblickarna söderut över de öppna jordbruksmarkerna, strandängarna och Täljöviken. Kring Näs gård finns planterade alléer och trädader som stärker gårdsmiljöns kulturhistoriska karaktär. Strax norr om gårdsmiljön går en dalgång med en öppen betesmark mellan två skogsbeklädda höjdryggar. Detta landskapsrum är karaktärsfullt och präglas starkt av den ekbacke som kantar betesmarken i öster samt allén utmed vägen i väster. De öppna jordbruksmarkerna omges av skog och kantas i söder av strandängar. Mellan Näs gård och Runö kursgård går en traktorväg och längs med den betade strandängen finns en mindre stig. De artrika brynzonerna och åkerholmarna är värdefulla inslag i de öppna landskapsrummen och bidrar till en småskalighet och variation i rumsupplevelsen.

Detaljplaneområdet kantas av Runö kursgård som ligger inbäddad bland tallarna på höjden i öster. I anslutning till denna anläggning finns en bollplan, en solcellspark och en skulptur föreställande ett vikingaskepp. Härifrån tar man sig vidare ut till Näsuddens naturreservat. I områdets nordöstra del höjer sig skogsmarken och möter här Tunafjärden på ett effektivt sätt. Härifrån finns möjlighet att se över till Österskär. På samma sätt är denna del av området väl synligt från flera platser i Österskär och från Trälhavets båtklubb.

Strax väster om detaljplaneområdet byggs nu ca 350 nya bostäder i form av enfamiljshus, radhus och flerfamiljshus, och Täljö kursgård med verksamheter utvecklas. Detta innebär att dagens rofyllda miljö förändras i framtiden.

Konsekvenser av föreslagen plan

Ett genomförande av planen kommer att innebära en stor förändring av områdets landskapsbild. Det som idag upplevs som ett rofyllt kulturlandskap kommer att förtas och istället upplevas som en stadsdel med liv och rörelse. Den påbörjade bebyggelsen väster om aktuell plan medför ett uppbrytande av landskapet. Då den aktuella planen ansluter till den nya bebyggelsen, kommer den inte att medföra ytterligare sönderdelning av landskapet, men fortsätta en omvandling av landskapsbilden (se figurer föregående sida).

Den planerade bebyggelsen kommer enligt plankartan inte att vara högre än bergkullarnas trädtoppar. Topografin ska beaktas, med

undantag från ett område nära strandområdet, där en utfyllnad planeras om ca 2 meter. Värdefulla träd ska bevaras på allmän plats enligt skötselplan och på kvartersmark enligt plankarta.

Näs gård

Enligt planförslaget ska den nya stadsdelen uppföras såväl inom skogsmark som på jordbruksmark. Även området för Näs gård kommer att exploateras och befintliga gårdsbyggnader kommer att rivas. Några få utvalda småbyggnader inom gårdsmiljön kommer att bevaras. Den nya bebyggelsen planeras i en tät struktur med höjder mellan två och fem våningar. Landskapsbilden kommer därmed att förändras betydligt och ny bebyggelse inom planområdet innebär att det småskaliga jordbrukslandskapet inte längre kommer att vara tydligt läsbart, med undantag för dalgången strax norr om gårdsmiljön. Genomförandet av planen innebär att delar av befintlig gårdsbebyggelse försvinner och den historiska gårdstrukturen inte längre kommer att vara läsbar. Befintliga alléer i landskapet kommer att bevaras och kan bidra till att återkoppla stadsdelens karaktär och landskapsbild till det historiska landskapet.

Glesare skog och bebyggda åkrar

Skogen kommer att påverkas genom att den blir glesare och med inslag av bebyggelse, gator och parkmark. En stor del av kvartersmarken kommer också att innebära att skogen ersätts med gemensamma gårdar och trädgårdar eller parkeringsplatser. Den karaktäristiska ekbacken och den intilliggande ekhagen kommer att bevaras och då hagmarken ska hållas öppen och skogsbrynen och ekbacken skötas på ett naturvårdsenligt sätt, kommer landskapsbilden i detta område att behålla sin befintliga och historiskt kopplade karaktär. I områdets södra del planeras bebyggelse på den öppna åkermarken där befintliga åkerholmar kommer att bäddas in i bebyggelsen. Det som tidigare har varit ett småbrutet landskap med öppna marker och möjlighet till siktlinjer kommer att stängas igen och åkerholmarnas betydelse för landskapets småskalighet upphör. Genom att bebygga ytor som idag är öppna kommer landskapsbilden att påverkas påtagligt. I planbeskrivningen anges att i vissa delar av området behöver marken höjas för att klara möjlig framtida höjning av havsnivån. Det är oklart i vilken omfattning detta är nödvändigt och hur det kommer att utformas, vilket medför risker för märkbara negativa konsekvenser för landskapsbilden.

Strandområdet

Under förutsättning att strandängarna hävdas och sköts enligt skötselplan kommer detta område att bevaras öppet. Landskapsbilden kring strandlinjen kommer att påverkas främst av planerade bryggor. Planen medger kolonilotter, lek och bollspel inom den del av de befintliga strandängarna som planläggs som anlagd park. Dessa ytor ska omgärdas av häck vilket innebär en förändrad landskapsbild där de idag öppna ytorna kommer att ersättas av mer småskaliga rum. Även strandzonen kommer att förändras och de planerade bodarna, bryggorna och piren bidrar till att stranden upplevs mindre naturlig.

Området sett utifrån

Landskapsbilden från Svinninge kommer att bli helt förändrad. Utblickarna över ett småskaligt jordbrukslandskap kommer att ersättas av vyer över en tät och småskalig bebyggelse i backen upp mot skogen. På samma sätt är området synligt från Österskär, men eftersom häri-

från skönjbara byggnader inte förväntas bli högre än de omgivande träden kommer inte landskapsbilden att påverkas märkbart.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Inget landskapsbildsskydd finns i området.

Landskapsbilden har betydelse för Riksintresse för kust och skärgård 4 kap. 2 § MB. Bilden påverkar riksintressets värde för friluftsliv och turism negativt, främst för båturet friluftsliv. Landskapet är främst synligt från Täljöviken och endast i mindre omfattning från Trälhavet. Den planerade bebyggelsen ansluter också till påbörjad bebyggelse inom Täljöviken. Sammantaget bedömer därför MKB-konsulten att påverkan inte medför någon påtaglig skada på riksintresset.

Förslag till åtgärder

- Genom att bevara öppen mark i anslutning till åkerholmarna kan läsbarheten av det historiska kulturlandskapet stärkas.
- Anpassa bryggornas placering, skala och utformning efter det omgivande landskapet.

Konsekvenser av nollalternativ

Konsekvenser för landskapsbild med nollalternativ

Nollalternativet innebär att jordbruksverksamheten i området fortgår men i något mindre utsträckning. Det medför att det som idag är åkermark kommer att förbli öppet och det kulturhistoriska och småbrutna odlingslandskapet fortfarande kommer att vara läsbart med öppna marker omgivet av täta skogsområden och med inslag av åkerholmar. Ny bebyggelse skulle eventuellt kunna tillkomma, men i en begränsad omfattning som inte förväntas påverka landskapsbilden märkbart.

Nollalternativet innebär att betet av ekhagen skulle fortgå och att strandängarna kommer att betas sporadiskt i samma utsträckning som idag. Strandängarna förväntas därmed långsamt växa igen och landskapsbilden successivt påverkas i allt större utsträckning.

Underlag till bedömning för Kulturmiljö

- Stiftelsen Kulturmiljö, Kihlstedt 2013: *Arkeologisk utredning, Näs 7:1 m.fl.*
- Stockholms läns museum, Lilja 2005: *Kulturmiljöinventering, Österåkers socken och kommun.*
- Tyréns 2012: *Antikvarisk förundersökning, Näs gård, Österåker*
- Tyréns 2014: *Konsekvensbeskrivning, Näs gård, Österåker*
- Riksantikvarieämbetets webbtjänst Fornsök.

Kulturmiljö

Avträdesbyggnaden (främst) samt stenkällaren med överbyggnad. Bild: manipulerad från den antikvariska förundersökningen (Tyréns, 2012).

Kulturmiljövärden i nuläget

Det kulturhistoriska landskapet

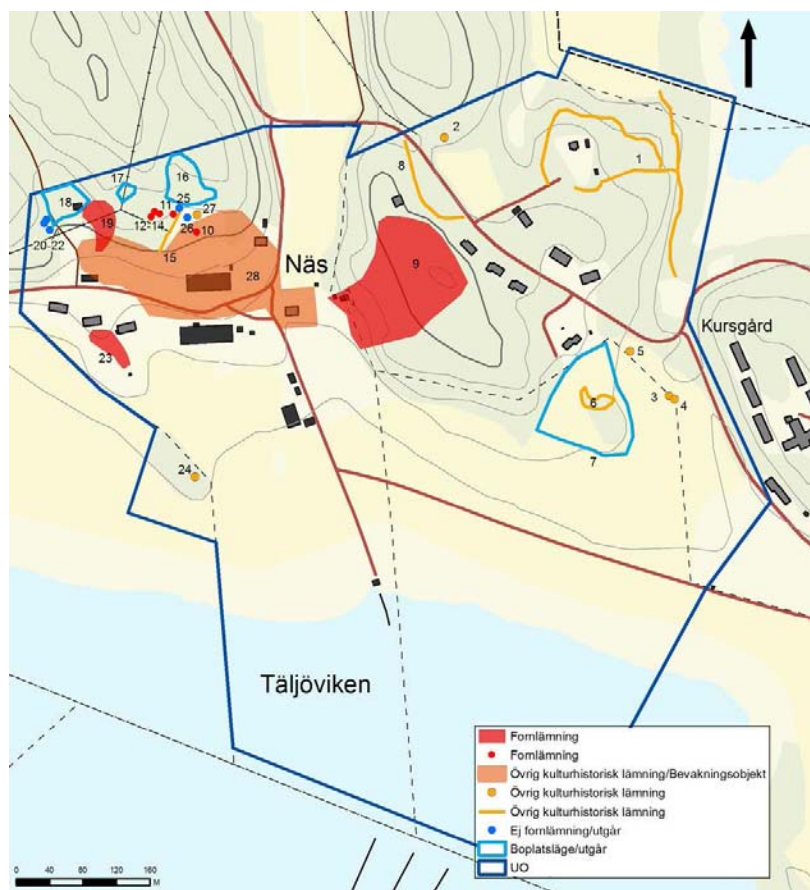
Planområdet har en lång historia av jordbruk, troligen sedan yngre järnålder, och marken kring Näs gård har hävdats sedan samma tid (Tyréns, 2014). Landskapet karaktäriseras av äldre jordbrukslandskap med åkrar med åkerholmar och impediment. De öppna markerna, framförallt strandängarna, är sedan 1990 påverkade av igenväxning i och med minskat bete.

På grund av platsens intressanta jordbrukshistoria och synliga, bevarade strukturer från äldre jordbrukslandskap bedöms Näsälven och området kring Täljöviken ha ”mycket högt kommunalt värde” i kommunens grönplan.

Nordöst om planområdet löper Åkers kanal, som i en kulturhistorisk kontext kallas Långhundraleden. Denna har historiskt utgjort en viktig färdväg på vatten mellan Uppsala och Östersjön, och bidrog till områdets attraktivitet som boplats. Täljöviken utgjorde Långhundraledens västra mynning och var farbar fram till äldre järnåldern. De till planområdet närliggande sjöarna Storträsket och Lillträsket är spår i landskapet efter infarter till kanalen. Varken Näs gård eller fornlämningarna i närheten har knutits till segelleden, men sådana efterforskningar har heller inte utförts. Segelledens historiska betydelse medför att detaljplanelområdet bedöms vara av betydelse för kulturmiljövärdena inom riksintresset för kust och skärgård. Täljövikens infart till Långhundraleden utgör enligt kulturmiljöprogrammet ett regionalt intresse.

Forn- och kulturlämningar

Flera kulturhistoriska lämningar vittnar om planområdets långa historia av jordbruk. Inom området finns åtta fornlämningar som alla har anknytning till Näs gård, samt nio övriga kulturhistoriska lämningar. Fornlämningarna är framför allt i form av gravar, vägbanker, stensättningar och bebyggelselämningar. En av dessa är Gyllenadlers fåfånga (RAÄ Österåker 68) som består av en cirka 40 kvadratmeter stor husgrund från sent 1700-tal (Lilja, 2005). De flesta övriga lämningar utgörs av rester av vägar och odling. Karaktäristiska lämningar härstammar framför allt från yngre järnålder och in i historisk tid.

Figur 6. Kulturhistoriska lämningar inom Näsängen detaljplanområde. Karta från Stiftelsen Kulturmiljövårds arkeologiska utredning (2013).

Tabell 7. Kända forn- och kulturlämningar inom detaljplaneområde Näsängen, Österåkers kommun. Antikvarisk bedömning från *Arkeologisk utredning* av Stiftelsen Kulturmiljövård (Kihlstedt, 2014). Objekt som varken är kulturhistoriska lämningar eller forn lämningar har utelämnats ur tabellen. Objekt utan RAÄ-nummer är nya.

Objektsnummer	RAÄ-nummer	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
1	saknar RAÄ-nummer	Färdvägssystem	Övrig kulturhistorisk lämning
2	saknar RAÄ-nummer	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning
3-5	saknar RAÄ-nummer	Röjningsrösen, ska ej anmälas till FMIS	Övriga kulturhistoriska lämningar
6	saknar RAÄ-nummer	Område med röjningsrösen	Övrig kulturhistorisk lämning
8	saknar RAÄ-nummer	Färdväg, vägbank	Övrig kulturhistorisk lämning
9	Österåker 68:1-10	Gyllenadlers fåfånga: husgrund, terrassering, stensträng, vägbank, minnesmärken	Fornlämning
10	Österåker 500	Husgrund	Fornlämning
11	Österåker 506	Husgrund	Fornlämning
12	Österåker 501	Hög	Fornlämning
13	Österåker 504	Hög	Fornlämning
14	Saknar RAÄ-nummer	Stensättning	Fornlämning
15	Österåker 505	Hägnad/terrass	Övrig kulturhistorisk lämning

Objektsnummer	RAÄ-nummer	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
19	Österåker 12:1	Gravfält	Fornlämning
23	Österåker 67:1	Gravfält	Fornlämning
24	Saknar RAÄ-nummer	Röjningsröse	Övrig kulturhistorisk lämning/bevakas
27	Saknar RAÄ-nummer	Källa	Övrig kulturhistorisk lämning
28	Saknar RAÄ-nummer	By/gårdstomt	Övrig kulturhistorisk lämning

Inom Näs gård har lösa fornfynd från stenåldern hittats. Trots att gården har rötter i järnåldern klassas den gamla bytomten inte som fornlämning utan som övrig kulturhistorisk lämning, eftersom tomten fortfarande är bebyggd och brukad. Om bytomten i ett senare skede inte längre bebos kan den dock klassas upp till fornlämning.

Kulturhistoriska byggnader och bebyggelsemiljöer

I kulturmiljöinventeringen (Lilja, 2005) har miljön knuten till stenkällaren med överbyggnad och avträdesbyggnaden klassats som särskilt värdefull, och bedöms av författaren vara värdefull ur ett nationellt perspektiv (Lilja 2005). Värdet kommer av att den kulturmiljö de representerar tillhör en typ av vardaglig miljö som i dag inte finns kvar i välbevarat skick i någon större utsträckning. Även byggnaderna i sig har höga kulturhistoriska värden. Värdena är rekommendationer av Stockholms läns museum, men har inte pekats ut som särskilt värdefulla av länsstyrelsen och är därför inte skyddade enligt lag.

Även bebyggelsemiljön kring Näs gård samt Persborg bedöms vara kulturhistoriskt värdefulla då de bidrar till förståelse för bebyggelseutveckling under förra sekelskiftet och de sociala förhållanden som rådde förr. Den historiska betydelsen av Näs gård bekräftas av att en av Sveriges största funna silverskatter från vikingatiden har hittats på gården. Skatten bestod mestadels av mynt från år 1022 och tidigare (Lilja, 2005). Enligt den fördjupande översiktsplanen (Österåkers kommun, 2006) ska den historiska miljön kring Näs gård ”skyddas och bevaras”.

Figur 8. Hönshuset, vars kulturvärden är särskilt höga. Bilden är manipulerad från rapporten *Antikvarisk förundersökning, Näs gård, Österåker* (Tyréns, 2012).

Till Persborg hör en villa, två uthus och en sjöbod med brygga. Till

Näs gård hör ett flertal bostadshus och ekonomibyggnader från 1700-talet och framåt. Några av byggnaderna används fortfarande, exempelvis hönshuset, garaget, verkstaden/smedjan/snickarboden, stenkällaren och sjöboden. Dessa byggnader är i gott skick. Andra byggnader har stått oanvända under många år, varför både slitage och underhåll har varit begränsat. Några hus är i behov av renoveringar, såsom de två stora ekonomibyggnaderna och avträdeshuset. Det senare bedöms till och med kräva rekonstruktioner. Fig. 9 visar utpekade byggnader och bebyggelsemiljöer.

De två stora ekonomibyggnaderna – ladugården från 1896 och spannmålsladan från 1906 (fig. 9) – har i kulturmiljöinventeringen klassats som byggnadshistoriskt intressanta och därmed särskilt värdefulla. De representerar bebyggelse som i dag är ovanlig. För att deras kulturhistoriska värden inte ska förloras behöver de dock få nya användningsområden, eftersom de annars riskerar att förfalla ytterligare. Likaså hönshuset (fig. 8) har särskilt höga kulturvärden på grund av dess speciella arkitektur. Övriga byggnader inom Näs gård har främst lokala värden.

Figur 9. Karta över byggnader och bebyggelsemiljöer kring Näs gård som tillskrivits kulturhistoriska eller särskilda värden.

Intill Näs gård finns en ekbacke vars träd planterats på 1700 talet, enligt en samtida rest sten med inskription. Intill Parkvillan finns rester av en ekallé från 1700-talet. Den sträcker sig mellan lämningarna efter Gyllenadlers fåfånga och Parkvillan, samt längs den gamla vägsträckningen öster om villan (fig. 9). Villan har klassats som kulturhistoriskt värdefull då den är betydelsefull för förståelsen av områdets historia. Kring Näs gård finns även delar av alléer av ask och alm som troligen också är några hundra år gamla, där några av träden i dagsläget är sjuka.

Konsekvenser av föreslagen plan

Konsekvenser för det kulturhistoriska landskapet

- 3, stora negativa konsekvenser för kulturhistoriska samband kring Näs gårdsmiljö, samt för värdefullt jordbrukslandskap intill historisk segelled.

Jordbruket vid Näs gård läggs ned, vilket innebär att gårdens koppling till kulturlandskapet bryts. Kulturlandskapet förändras när stora delar av marken kring Näs gård tas i anspråk för bebyggelse och vägar. Bebyggelse på inägomark strider mot det historiska bebyggelsemönstret. Piren och småbåtshamnen utgör främmande inslag i det historiska kulturlandskapet, vilket gör att avläsningen av det försvåras. Landskapsbilden intill Långhundraleden förändras, vilket eventuellt kan försvåra möjligheterna att avläsa ledens historiska betydelse. Återhävden av strandängarna kan dock istället bidra till en bättre möjlighet att läsa landskapet.

Sammantaget medför planen stor negativ påverkan på det kulturhistoriska landskapets strukturer och den utpekade värdeulla miljön kring gården.

+2, märkbara positiva konsekvenser av återupptagen hävd av strandängarna och skötsel av ekbacke, solitära ädellövträd och alléer.

Stränderna längs den tidigare farleden återfår en del av sin äldre karaktär när de åter blir hävdade med slätter. Detta medför märkbara positiva konsekvenser då möjligheterna att avläsa kulturlandskapet i dessa områden förbättras. Alléerna skyddas i plan och med skötselplan. Ekbacken från 1700-talet skyddas i plan och förses med natur- och kulturvårdsinriktad skötsel.

Konsekvenser för forn- och kulturlämningar

+2, märkbara positiva konsekvenser uppstår då forn- och kulturlämningar framhävs med skyltar och restaureras och kulturlandskap kring Fåfångan restaureras.

Lämningarna efter Gyllenadlers fåfånga framhävs med skyltning, vilket ökar läsbarheten. Ekbacken restaureras och sköts enligt skötselplan som bl.a. inriktas på att förtydliga de kulturhistoriska värdena.

Konsekvenser för kulturhistoriska byggnader och bebyggelsemiljöer

+ 2, Stora positiva konsekvenser för kulturmiljön när särskilt värdefull bebyggelse rustas upp och bevaras genom skyddsbestämmelser.

Planförslaget medför märkbara positiva konsekvenser för kulturmiljön då kulturhistoriskt viktiga byggnader rustas upp samt då skyddsbestämmelser införs för vissa särskilt värdefulla byggnader.

Hönshuset, stenkällaren med överbyggnad, avträdet bevaras och Park-

villan tillskrivs skyddsbestämmelser. Planen ger också utrymme för att bevara de två boningshusen, som genom sina ombyggnader har fått mer begränsade kulturmiljövärden. Byggnaderna intill gården bevaras i ett sammanhang med beteshage (parkmark), ekbacke, landsväg och alléer. Detta medför att förutsättningarna för förståelsen av kulturhistorien i någon mån bevaras. Skyltning av värdefulla byggnader bidrar något till positiva konsekvenser för förståelsen för områdets kulturhistoria.

- 3, Stora negativa konsekvenser för kulturmiljön när särskilt värdefull bebyggelse rivs samt då 1800-talsgård förvandlas till småstad.

Planförslaget medför stora negativa konsekvenser, då kulturhistoriska byggnader av särskilt värde rivs.

Rivningarna av spannmålsladan och ladugården medför minskade möjligheter att avläsa områdets historiska gårdsstruktur. Byggnaderna är sena element i gårdens historia, men fungerar som landmärken och tydliga symboler för gårdens historia. Rivningen av övriga gårdsbyggnader medför att deras värde för gårdsmiljön går förlorade, men innebär inga större konsekvenser eftersom deras värden främst är lokala.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Fornlämningar och fornlämningsområden

Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen. Åtgärder inom fornlämningsområdenas skyddszon kräver länsstyrelsens tillstånd.

Biotopskydd

Alléerna, fem områden med röjningsrösen (obj. 3-6 samt 24, fig. 6), ett dike, samt fyra åkerholmar omfattas av biotopskydd. Resterande tre åkerholmar är för stora (en á 0,7 hektar respektive två á 1,3 hektar) för att omfattas av lagskyddet. Alléerna kommer att skyddas i planen och vårdas enligt skötselplan. Likaså rösen och diken ska ingå i skötselplan, men pekas inte ut i plankarta.

Riksintresse Kust och skärgård, MB kap 4

Området kring Näs gård, med den historiska segelleden intill, kan betraktas som en del av en värdekärna för kulturmiljövärden inom riksintresset, en värdekärna som rimligen också omfattar den östra delen av segelleden, genom Tunafjärden, fornborg på Österskär, m.m. Konsekvenserna för den historiska segelleden är svårbedömda då förhållandet till fornlämningarna och Näs gård är okänd. Historiskt har landskapet kring segelledens mynning varit förhållandevis obebyggd och omgiven av kulturlandskap, vilket kommer att förändras med planen. Stora negativa konsekvenser väntas som en följd av bebyggelse på Näs gårds kulturlandskap och rivning av värdefulla byggnader. Värdekärnan kommer att påverkas på ett betydande sätt, men konsulten bedömer inte att riksintresset skadas på ett påtagligt sätt.

Förslag till åtgärder

- Om de två stora ekonomibyggnaderna kunde bevaras eller byggas om, skulle de negativa konsekvenserna bli mindre. Om de rivs, skulle ett uppförande av nya byggnader med liknande volymer kunna fylla liknande funktion av landmärke.

- Om de två stora ekonomibygnaderna rivs bör dessa först dokumenteras. En omfattande fotografering samt textdokumentation medför att berättelsen som byggnaderna förmedlar till viss del kan bevaras.

Konsekvenser av nollalternativ

Konsekvenser för det kulturhistoriska landskapet

-1, små negativa konsekvenser för det kulturhistoriska landskapet väntas med nollalternativet.

Nollalternativet medför att aktivt jordbruk övergår till mindre aktivt jordbruk med odling av vall. Möjligheterna att avläsa det kulturhistoriska landskapet kvarstår. Med tiden väntas vägbanker växa igen och vissa av de kvarvarande byggnaderna förfalla, vilket minskar förutsättningarna för förståelse av områdets kulturhistoria.

I nollalternativet hålls strandängarna delvis öppna genom bete, vilket knyter an till den historiska markanvändningen med traditionell hävd. Betetrycket är dock så pass lågt att strandängarna på sikt väntas växa igen. I takt med igenväxningen minskar den kulturhistoriska anknytningen. Sammantaget bedöms konsekvenserna för kulturlandskapet bli små negativa.

Konsekvenser för kulturhistoriska objekt

-3, nollalternativet medför stora negativa konsekvenser på kulturmiljön då de två ekonomibygnaderna med särskilda kulturhistoriska värden rivs.

Nollalternativet påverkar varken kultur- eller fornlämningar då ingen exploatering sker. Majoriteten av byggnaderna kvarstår men flera kommer sannolikt att förfalla eftersom de inte får nya användningsområden. De två ekonomibygnaderna (spannmålsladan och ladugården) rivs, vilket innebär försämrade möjligheter att avläsa områdets historiska gårdsstruktur. Eftersom dessa byggnader är särskilt värdefulla för förståelsen av det kulturhistoriska skeendet uppstår stora negativa konsekvenser för kulturmiljön.

Ingång till angränsande Näsuddens naturreservat. Bilden är tagen 2012.

Rekreation och friluftsliv i nuläget

Detaljplaneområdet är lokaliserat i direkt anslutning till Täljöviken i söder, Tunafjärden i nordost och innefattar det småbrutna jordbrukslandskapet kring Näs gård. Området innehåller såväl kuperade skogsområden som flackare jordbruksmark och strandängar som sluttar ner mot Täljöviken. Området är idag relativt välbesökt, främst för promenader längs med strandängarna och för människor som ska ta sig vidare ut till Näsuddens naturreservat. Inom planområdet ligger flera kulturhistoriska lämningar som kan vara av intresse för människor som rör sig i området.

Detaljplaneområdet kantas av Runö kursgård som ligger inbäddad bland tallarna på höjden i öster. I anslutning till denna anläggning finns en klippt gräsmatta med bl.a. bollplan som kan antas användas för olika typer av aktiviteter vid Runö kursgård.

Naturområdet på Näsängen är ett av de tre större obrutna naturområdena som finns intill tätorten (tillsammans med Trastsjöskogen och Spånlöt) och det minst tillgängliga av dessa tre.

Strukturer och tillgänglighet till rekreation

Med rekreativa strukturer menas fysiska strukturer inom ett område som påverkar hur man rör sig inom och hittar i ett område. Det kan till exempel handla om vägar, stigar, utsiktsplatser, målpunkter och barriärer. Den rekreativa strukturen innefattar även hur området är uppbyggt med landskapsrum, landmärken och utblickar och grundar sig på vedertagna begrepp inom landskapsanalys. Dessa strukturer kan vara lokalt, kommunalt, regionalt eller nationellt intressanta.

Stigar och vägar

Området är till stor del delvis tillgängligt för allmänheten och människor tar sig runt främst till fots eller cykel. Näs gård, Runö kursgård med omgivande bebyggelse och Näsuddens naturreservat nås med bil. Näs gård och Runö kursgård förbinds med en traktorväg. Längs med den betade strandängen finns en mindre stig. Rakt söder om Näs gård

Underlag till bedömning för Rekreation och friluftsliv

För beskrivning av befintliga värden för rekreation och friluftsliv har Ekologigruppens metod för bedömning av rekreationsvärden använts, se bilaga 1. I första hand beskrivs värden och konsekvenser inom detaljplaneområdet. I de fall planen får konsekvenser för kända värden utanför området beskrivs även detta. Ett fältbesök har genomförts i samband med uppdatering av landskapsanalysen för området (april 2012) då rekreativa strukturer, upplevelsevärden och funktioner har studerats översiktligt. Dessutom har landskapsanalys av Täljöviken - Näs (Ekologigruppen, 2012-11-21) använts som källa till information om området.

Rekreativa strukturer

- Med rekreativa strukturer menas fysiska strukturer inom ett område som påverkar hur man rör sig inom, och hur man hittar i, området. Dessa strukturer kan vara vägar, stigar, utsiktsplatser, målpunkter, barriärer och landmärken. Strukturerna kan vara lokalt, kommunalt, regionalt eller nationellt intressanta.
- Se mer om bedömningsmetoden för rekreativa i Bilaga 1.

Upplevelsevärden

- Med upplevelsevärden avses typiska naturupplevelser enligt definitioner som utarbetats av bl.a. Stockholms regionplane- och trafikkontor under arbetet med upplevelsevärden i Stockholms gröna kilar. Det kan vara t. ex. skogskänsla, orördhet, eller vackra utblickar (RTK 2004). Genom att studera vad som är tänkt att man ska eller kan göra på en plats och hur platsen används kan man identifiera vilka funktioner som ryms inom området och vilka aktiviteter som utförs här.
- Med funktioner menas hur en plats används. Finns det t.ex. möjlighet att plocka bär och svamp, sitta i solen, bada, spela boll?
- Se mer om bedömningsmetoden för rekreativa i Bilaga 1.

är det möjligt att ta sig ner till stranden och ut på en liten brygga, även om gårdsmiljön och bryggan delvis har privat karaktär. Det finns inga speciella ridstigar i området men de stigar och vägar som finns nyttjas även som ridvägar. Från Runö kursgård utgår en naturstig ut i Näsuddens naturreservat. Vägarna är väl underhållna, medan stigarna i skogen bitvis är av sämre kvalitet och på vissa ställen kan det vara svårt att ta sig fram. Strax norr om Runö kursgård finns spår av en gammal stig med elljus. Stigen används dock inte idag och det är slyigt och lyktstolparna fungerar inte längre. Det finns ingen vandringsled som passerar inom området.

Målpunkter och utsiktsplatser

Målpunkterna i området är huvudsakligen lokala. Endast Runö kursgård är av regionalt värde för sin kursverksamhet. Naturreservatet kan anses vara en målpunkt av kommunalt intresse. Strax söder om planområdet finns en klippa som nyttjas för bad.

Från skogsbrynet i den södra delen av planområdets centrala skogsområde finns möjlighet till utblickar över de öppna strandängarna. På höjden strax norr om Runö kursgård finns möjlighet till utblickar över Tunafjärden.

Barriärer och bullerstörningar

Den största delen av utredningsområdet är aktivt brukad åkermark. Åkermarken innebär fri sikt men utgör en barriär då den inte får beträdas under odlingsäsongen. Strandängarna är svårtillgängliga på grund av att de är så blöta. Framför Runö kursgård finns ett fält som hålls öppet genom klippning/slätter. Fältet är tillgängligt för lekar och bollspel, men har inte en tydligt allmän karaktär. Skogsmarken ligger till stor del i brant terräng. Ädellövskogen ligger i flackare, mer gästvänlig terräng. Näs gård går att passera men gårdsmiljön kan upplevas som privat mark. Villatomterna längs med Näs vägen fungerar som barriärer för att ta sig in i skogsområdena bakom. Även branta slänter fungerar som barriärer vid höjden i nordost. Även längs med vattnet i öster är det brant och försvårar tillgängligheten till vattnet. Stora delar av utredningsområdet är påverkat av buller från Svinningevägen.

Landmärken och orienterbarhet

Det finns inga utmärkande landmärken inom planområdet. Däremot fungerar både Runö kursgård och ladorna inom Näs gård som referenspunkter för att orientera sig i området.

Upplevelsevärden och funktioner

Upplevelsevärden

En stor del av planområdet består av skog som möjliggör att uppleva *skogskänsla* här. Terrängen i skogen och angränsande privata tomter gör den relativt otillgänglig även om det finns enstaka stigar. De öppna åkermarkerna, strandängarna och vattnet möjliggör *utblickar och öppna landskap* med långa utblickar och vida vyer. I skogskanten blir kontrasten mellan öppet och slutet tydlig. Inom planområdet finns en varierad vegetation med möjligheter att komma nära djur och växter och känna närhet till naturen vilket kan bidra till en större förståelse för naturen och fungera för *artrikedom och naturpedagogik*.

Gårdsmiljön och det omgivande jordbrukslandskapet bidrar till upple-

velsen av *kulturbeskrivning och levande landskap*. Landskapets höga upplevelsevärde beror till stor del på att det är ett brukat landskap med både åkrar och betade strandängar. Odlingen av foder och vall är en förutsättning för djurhållning som i sin tur är en förutsättning för att hålla den betade marken öppen.

Närheten till Täljöviken och Tunafjärden möjliggör en *vattenkontakt*.

Näs gårds brygga går ut i viken nedanför Näs gård. Det är bara från bryggan man säkert kan ta sig torrskodd fram till vattenbrynet.

Bryggan är inte allmän, men är inte avspärrad. Längs de betade strandängarna finns möjlighet till vida utblickar över vattnet. Beroende på årstid och hur fuktig marken är det ibland möjligt att komma fram till vattnet här. Upplevelsen av vattenkontakt finns i hela utredningsområdet. I nordost finns även viss vattenkontakt med Tunafjärden.

Funktioner

Beskrivning av funktioner för rekreation grundar sig på metoder utarbetade i Stockholms stads rapport ”Sociotophandboken – planering av det offentliga rummet med stockholmarna och sociotopkartan”. Ekologigruppen AB har sedan kompletterat metoden med ytterligare funktioner.

Utredningsområdet ligger relativt nära Åkersberga centrum och fungerar som närströvsområde för tätorten, men även för Täljö och Hagbyhöjden. Området ligger på cykel- och gångavstånd från flera områden med mycket bostäder men många tar också bilen hit. Skogsområdena används för *promenader* med eller utan hunden, och för *svamp- och bärplockning*. Den gamla traktorvägen mellan Täljövikens kursgård och Näs gård används av många på promenad eller genväg för cyklister. Det råder ett lugn i området och avsaknaden av bilar i stora delar av området gör att det är lätt att finna sig till *ro*. De öppna åkermarkerna och närheten till vattnet möjliggör utsikt och vackra *utblickar*. Det finns inget *båtliv* inom planområdet, men Svinninge marina, på andra sidan Täljöviken, är påtaglig.

På Näs gård finns både gårdens egna hästar och några inhysta. Stigar och vägar i området används för *ridning*. På gården bedrivs för närvarande rehab-verksamhet för hästar, vilket innebär att för många besökare kan vara störande. På Näs finns annars både nötboskap, hästar och får vilket innebär en möjlighet till att uppleva *djurhållning*. Vid Runö kursgård finns en gräsplan med mål utställda för *bollspel*. Strax norr om kursgården finns en gammal tennisplan som dock är övergiven. Från Runö kursgård och genom naturreservatet finns en skyltad naturstig som bjuder in till *naturstudier*. Längs strandängarna, i eckbacken och i skogskanten är den biologiska mångfalden också rik. Områdets skogsområden möjliggör *naturlek*. Det finns ingen *badplats* inom planområdet, däremot finns en strax söder om planområdet.

Rekreation utifrån ekosystemtjänster

- Flera upplevelsevärden är direkt kopplade till ekosystemtjänster, särskilt till de kulturella ekosystemtjänsterna (fetmarkerade nedan):
- Till de kulturella ekosystemtjänsterna räknas bland annat vackra utblickar och möjlighet till **skogskänsla, ro** och **lek**.
- Områden med upplevelsevärden har ofta **höga estetiska värden** samt bidrar till **god hälsa** genom möjlighet till fysisk aktivitet och mental återhämtning;
- Variationsrikedom och områden för naturpedagogik samt kulturhistoria möjliggör ekosystemtjänsterna **undervisning** och **kunskap**;
- Många får intellektuell och andlig **inspiration** i orörda och trolska miljöer eller i områden med utblickar och öppna landskap.

Konsekvenser av föreslagen plan

Den föreslagna planen bedöms främst att innebära positiva konsekvenser för rekreationsvärden i området eftersom området kan tillgängliggöras och stärkas som målpunkt i kommunen. Samtidigt kommer värden kopplade till skogskänsla, ro, kulturhistoria att förtas.

Konsekvenser för rekreativa strukturer och tillgänglighet

Konsekvenser för tillgänglighet till rekreation

-2, märkbara negativa konsekvenser för tätortens tillgång till större obrutna skogsområden.

Förslaget är en del av FÖP för Täljöviken. När FÖP genomförs, kommer Täljöhalvöns naturområde att förlora karaktären av större obrutet naturområde. De flesta invånare i Åkersberga har närmare till Trastsjöskogen och Spånlot, men för boende i de södra delarna av tätorten innebär FÖP att avståndet till obruten natur ökar. Den föreslagna planen är en del av denna förändring.

+2, märkbara positiva konsekvenser då tillgängligheten till rekreation kommer att öka genom fler stigar, gång- och cykelvägar i området.

Den föreslagna planen bedöms innebära positiva konsekvenser för rekreativa strukturer och tillgänglighet eftersom en exploatering förväntas medföra även en utveckling av gator, gång- och cykelvägar samt stigar vilket kan öka tillgängligheten för rekreation. Det är troligt att områdets invånare kommer att använda och trampa upp befintliga stigar vilket innebär att dessa kan få en högre tillgänglighet.

+2, märkbara positiva konsekvenser då tillgängligheten till Näsuddens naturreservat som en kommunal målpunkt för rekreation ökar.

En utbyggd kollektivtrafik genom området skulle öka tillgängligheten till Näsudden som en målpunkt av kommunal betydelse och Runö kursgård som en regional målpunkt.

Konsekvenser för målpunkter inom området

+2 Märkbara positiva konsekvenser då bryggorna kommer att fungera som målpunkter för rekreation inom området.

Den föreslagna planen innebär att bryggorna kommer att fungera som målpunkter inom området, men också inom kommunen. Detta kan locka fler människor till området. Nuvarande barriärer i form av åkermark kommer att ersättas av småstadsbebyggelse med ett sammanhängande gatunät vilket ökar framkomligheten i området. Bullret i området kommer att öka något.

Konsekvenser för orienterbarheten

+/-0 Obetydliga konsekvenser för orienterbarheten eftersom befintliga referenspunkter för orienterbarheten ersätts med andra.

Ladorna på Näs gård kommer inte längre att fungera som referenspunkter för att orientera sig i området. Det är inte heller säkert att Runö kursgård kommer att fungera som referenspunkt. Istället kommer ett gatunät med tydliga torg, platsbildningar och huvudstråk att bidra till orienterbarheten. Även bryggorna kommer att fungera som referenspunkter i den södra delen av området.

Konsekvenser för tillgänglighet till strandlinjen

MKB Näsängen

+ 2, märkbara positiva konsekvenser då tillgängligheten till den naturliga strandremsan ökar.

September 2015
Samrådsversion

Tillgängligheten till stranden inom planområdet ökar i och med att en strandpromenad och bryggor anläggs. Även den planerade skötseln av strandängarna gör att marken hålls öppen och vattenkontakten kommer att kunna stärkas i området. Planerade funktioner såsom kolonilotter, fotbollsplan och lek i anslutning till strandängarna kommer att kunna locka fler människor till strandområdet.

Konsekvenser för upplevelsevärden

Konsekvenser för upplevelsevärden

Det finns redan idag en detaljplan för området väster om denna som innebär att området kommer att bebyggas vilket i sig redan innebär att flera upplevelsevärden som området besitter idag kommer att förändras inom kort. Det innebär att konsekvenserna av denna plan blir något förmildrade jämfört med om det området skulle bevaras som idag.

-1, små negativa konsekvenser då upplevelsevärden kopplade till skogen och det kulturhistoriska odlingslandskapet kommer att förtas.

En exploatering enligt föreslagen detaljplan kommer att leda till att en stor del av *skogskänslan* försvinner inom området. Dagens jordbruk kommer att upphöra och åkermark kommer att bebyggas vilket medför att områdets åkerholmar kommer att ligga inbäddade i bebyggelsen. Detta innebär att upplevelsevärdet *kulturb historia och levande landskap* kommer att förtas. Detta värde kommer visserligen minska redan i och med en exploatering av området väster om planområdet. Upplevelsevärdet *utblickar och öppna landskap* kommer att påverkas då stora delar av de idag öppna markerna bebyggs. Dock kommer utblickar fortfarande vara möjligt vid strandängarna och ut över vattnet. I och med att delar av skogsområdena bebyggs och det ökade besöksantalet kan möjligheter till *artrikedom och naturpedagogik* att minska något.

+1 Små positiva konsekvenser då det finns möjligheter att utveckla upplevelsevärden kopplade till vattenkontakt, aktiviteter och service.

Upplevelsevärdet *vattenkontakt* kommer att öka i och med att strandpromenaden och bryggorna anläggs. Det finns även möjlighet att utveckla upplevelsevärden kopplade till *aktivitet och utmaning* och *service och samvaro* i och med den ökade befolkningen i området.

Konsekvenser för funktioner

+2 Märkbara positiva konsekvenser då det finns stora möjligheter att utveckla funktioner inom området.

Den föreslagna detaljplanen bedöms främst innebära positiva konsekvenser för områdets funktioner. Ett antal befintliga funktioner har goda förutsättningar att utvecklas inom ramarna för planförslaget medan andra kommer att förtas något. I övrigt bedöms planen innebära att ett flertal aktiviteter kan utvecklas inom den framtida stadsdelen.

Möjligheterna till *promenader* och cykelturer kommer att öka med ett utbyggt gång- och cykelnät. Samtidigt innebär en exploatering av området att det finns goda förutsättningar för en ökad möjlighet till *bollspel* och *lekplatslek*. Även möjligheten till *naturlek* och *naturstudier*

antas att öka eftersom naturområdena förväntas bli mer tillgängliga och skötas på ett mer naturvårdsanpassat sätt. Det kommer även fortsättningsvis att vara möjligt med *utsikt* över de öppna strandängarna och vattenlandskapet. De planerade bryggorna innebär att funktioner som *båtliv* och *bad* kan utvecklas inom området. På Näs Brygga planeras för en restaurangverksamhet vilken kan förväntas erbjuda en *uteservering*. Planen innehåller ett område för koloniträdgårdar vilket ger möjligheter till *odling* inom området.

Den planerade stadsdelens torg och mindre parker kan förväntas ge plats för *torghandel*, platser för att *sitta i solen*, *blomprakt* och *gröna oaser*. Ett större parkområde ger plats för stadsdelens *evenemang* och *social samvaro* med möjlighet till *picknick* i anslutning till strandängarna. Den ökade befolkningen i området kan bidra till att öka efterfrågan på ett *motionsspår*, *skidspår*, *backåkning* med pulka och *skridskoåkning*.

Det större antal människor som kommer att röra sig i området kan antas minska möjligheterna att komma till *ro*. Även möjligheten till *svamp- och bärplockning* kan antas minska då delar av skogsområdena kommer att exploateras. Det faktum att gårdsverksamheten kommer att läggas ner innebär att *djurhållning* och *ridning* i området inte längre kommer att vara möjligt.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Konsekvenser i relation till Näsuddens naturreservat

En utveckling enligt detaljplaneförslaget innebär att tillgängligheten till Näsuddens naturreservat kommer att öka, såväl genom förbättrade gång- och cykelbanor som med en ny busslinje som trafikerar området. Samtidigt kommer besöksstrycket att öka, dels genom ett ökat antal invånare i närområdet, men också genom den förbättrade tillgängligheten. Detta kan i sin tur betyda ett ökat slitage på naturreservatets miljöer, men också ge ett underlag för en utökad skötsel.

Konsekvenser i relation till riksintresset Kust och skärgård, MB kap 4

Föreslagen detaljplan bedöms inte medföra någon påtaglig skada på riksintresset ”Kustområdena och skärgårdarna i Södermanland och Uppland” som helhet vad gäller friluftsliv och rörligt friluftsliv. Planområdet bedöms inte ingå in någon värdekärna för riksintresset vad gäller friluftsliv och turism. Planen skulle kunna ge en lokal positiv påverkan på riksintresset friluftsliv genom att den möjliggör att anläggningar riktade till friluftslivet tillförs området i form av bryggor som kan användas för kanoter, roddbåtar och angöring för skridskoåkning, samt gästbesök i restaurangen.

Den planerade bebyggelsen kommer att påverka upplevelsen av naturlandskapet, vilket kan innebära en risk att störa friluftslivet kopplat till skärgården. Å andra sidan ligger planområdet i anslutning till redan exploaterade områden såsom Österskär, Svinninge och inom en snar framtid även utvecklingen i Täljöviken.

Konsekvenser i relation till strandskydd

Delar av det strandskyddade området tas i anspråk av planen, främst för parkmark med park- och odlingsytor, men också för tekniska anläggningar som pumphus, bryggor och p-platser. Strandpromenaden

planeras också inom strandskyddat område.

Allmänhetens tillgänglighet till strandområdet kommer att utvecklas med planen, samtidigt som vissa ytor förses med anläggningar av olika slag. En strandpromenad sörjer tydligt för en fri passage längs strandområdet. Privata kvarter kommer att vara tydligt avgränsade mot strandområdets allmänna platser. Allmänt tillgängliga bryggor anläggs. Inom området för strandskydd planeras även ett antal funktioner såsom kolonilotter, fotbollsplan och lek som kan locka fler människor till strandområdet. Ett genomförande av detaljplanen kommer att öka möjligheten för fler människor att komma nära vattnet och uppleva vattenkontakt, också för att strandängarna kommer att hävdas regelbundet enligt skötselplan. Idag begränsas tillgängligheten av att de övre delarna av strandskyddet är åkermar, medan de nedre är svårtillgänglig strandäng.

Förslag till åtgärder

- För att kompensera förlorade upplevelsevärden såsom *skogskänsla och artrikedom* och *naturpedagogik* inom planområdet kan man undersöka möjligheten att stärka dessa i intilliggande områden. Då kan även möjligheten öka för boende att uppleva *naturlek och naturstudier*.
- Genom att bevara öppen mark i anslutning till åkerholmarna kan läsbarheten av det historiska kulturlandskapet stärkas och således upplevelsen av *kulturb historia och levande landskap*.
- Möjligheten till skidåkning, skridskoåkning och pulkabacke vintertid bör säkras inom området och hitta lämpliga spårdragningar och angöringsplatser redan nu.

Konsekvenser av nollalternativet

Konsekvenser för rekreativa strukturer och tillgänglighet

-1, små negativa konsekvenser för tillgängligheten i området eftersom traktorvägen inte förväntas underhållas då jordbruksverksamheten läggs ned.

Ett nollalternativ förväntas innebära små negativa konsekvenser för rekreativa strukturer och tillgängligheten i området. Området förväntas dock även fortsatt att vara tillgängligt för allmänheten och användas för promenader. Traktorvägen som går över åkern i planområdets södra del förväntas inte att underhållas i någon större utsträckning. Stigar i skogen kan förväntas finnas kvar i dagens skick. I ett nollalternativ skulle tillgängligheten till stranden förbli som idag.

Näsuddens naturreservat och Runö kursgård kan förväntas fortsätta fungera som målpunkter i området.

Konsekvenser för upplevelsevärden och funktioner

-2, märkbara negativa konsekvenser då upplevelsevärden och funktioner kopplade till strandängarna kommer att försämrans vid igenväxning.

Nollalternativet innebär att jordbruksverksamheten i området fortgår men i något mindre utsträckning vilket förväntas innebära märkbara negativa konsekvenser för upplevelsevärden i området. Åkermarken kvarstår medan ett sporadiskt bete av strandängarna skulle innebära att dessa successivt växer igen. Detta medför att upplevelsevärdena *utblickar och öppna landskap* samt *kulturb historia och levande landskap*

kommer att förtas något och vara något svårare att uppleva i framtiden. Dock kommer utblickar fortfarande att vara möjliga över vattnet medan *vattenkontakt* försämras. Skogarna skulle fortsättningsvis kunna innehålla en *artrikedom och naturpedagogik* och kunna erbjuda *skogs-känsla*.

Många funktioner i området idag kan förutsättas vara möjliga även i ett nollalternativ. Området kan förväntas användas för såväl *promenader* och för *svamp- och bärplockning*, särskilt av de nya invånarna i Täljöviken. Det ökade antal invånare i närområdet kan bidra till mer liv och rörelse i området och att det därför blir svårare att komma till *ro* i området. I det fall strandängarna växer igen kommer möjligheten till *utblickar* att minska något.

Ett nollalternativ innebär att gården kvarstår och således att möjligheten till att uppleva *djurhållning* finns kvar. Området är fortfarande tillgängligt för *ridning* för närliggande hästgårdar. Bollplanen vid Runöskolan ligger visserligen utanför planområdet, men förväntas vara kvar i ett nollalternativ. Även möjligheter till *naturstudier* och *naturlek* i området kvarstår vid ett nollalternativ.

Vy över del av strandängarna vid Täljöviken, Österåker, juni 2014.

Underlag till bedömning för Naturmiljö och geologi

- Artdatabanken, 2012. *Registerutdrag av rödlistade arter.*
- Gärdenfors, E. 2010. *Rödlistade arter i Sverige.*
- Naturvårdsverket, 2008. *Inventering av skyddsvärda träd i kulturlandskapet.*
- Nordiska ministerrådet, 1994. *Vegetationstyper i Norden.*
- Norén, M., Nitare, J., Larsson, A., Hultgren, B. & Bergengren, I. 2002. *Handbok för inventering av nyckelbiotoper.* Skogsstyrelsen, Jönköping.
- Person, K. 2005. *Ängs- och betesmarksinventeringen - inventeringsmetod.*
- Skogens källa, webbsida på Skogsstyrelsen.
- Skogsstyrelsen, 2000. *Signalarter: indikatorer på skyddsvärd skog.*

Metodik

Vid naturinventeringen inventerades naturmiljöerna på förekomst av ekologiskt värdefulla strukturer, som till exempel förekomst av gamla träd och död ved, samt skyddsvärda arter. Utifrån detta avgränsades ett antal områden med höga naturvärden. Ett utdrag ur Artdatabankens databas över rödlistade arter har också gjorts. En genomgång av tillgängliga inventeringar (exempelvis Nyckelbiotopsinventeringen och ängs- och betesinventeringen) och GIS-skikt har också beaktats inför naturvärdesbedömningen.

Huvuddelen av området inventerades av Johan Allmér under våren/försommaren 2012. En kompletterande inventering har gjorts av Krister Sernbo på Ekologigruppen under 2014. För beskrivning av inventeringsmetodik, se bilaga 2.

Biologiska värden i nuläget

Totalt har 22 objekt med höga naturvärden identifierats. Av dessa bedöms åtta vara av regionalt intresse, klass 2, sex stycken vara av kommunalt intresse, klass 3, och åtta bedöms vara av lokalt intresse, klass 4. För fullständig beskrivning av objekten, se bilaga 3.

Av objekten som bedöms vara av regionalt intresse utgörs ett av en strandäng som till viss del är betad, tre ädellövmiljöer och två objekt utgörs av talldominerad barrskog eller förekomst av gamla tallöverståndare. Objekten som bedöms vara av kommunalt intresse utgörs huvudsakligen av tallskogsmiljöer, men ett lövskogsobjekt och ett objekt med gammal gran förekommer också. De objekt som bedöms vara av lokalt intresse består av tall- och lövskogsmiljöer samt åkerholmar med rester av hävdgynnad flora.

Sammantaget bedöms de högsta naturvärdena vara knutna till den betade strandängen samt till tall- och ädellövmiljöer.

Strandängen

Strandängen betas till viss del och har bedömts ha goda förutsättningar att hysa höga naturvärden. Framför allt bedöms värdena vara knutna till fågellivet i området. Med fortsatt hävd bedöms strandängen framgent kunna hysa ett rikt fågelliv. Med tiden kan även florán återhämta sig och bli mer artrik.

Tallskogsmiljöer

I området förekommer ett stort inslag av gammal tall. Man finner både högvuxen, grov gammal tall och senvuxen gammal tall på hållmarker. De högvuxna tallskogarna är starkt påverkade av skogsbruk men fortfarande finns ett bitvis stort inslag av högvuxna tallar kvar. Dessa står många gånger mer eller mindre solexponerat vilket gynnar många vedlevande insekter, bland annat reliktblöck. Död ved förekommer ganska sparsamt men en del grövre stående torrträd och lågor av tall finns. På några av lågorna finns kläckhål av raggbock som är en rödlistad vedlevande insekt som är beroende av grova, solexponerade tallågor. På flera av tallarna växer talticka, en svamp som är vednedbrytare och lever av gamla tallar.

Ädellövmiljöer

Inom området finns ett flertal ädellövmiljöer, dels i form av hassel och gles, betad ädellövskog, och dels i form av alléer. Öster om gården ligger ett lite större ädellövskogsområde som till viss del utgörs av fina hasselmiljöer med förekomst av äldre hasselbuketer och död ved. Hassellunden övergår till en betydligt öppnare miljö med ett stort inslag av grova ädellövträd av bland annat ek, alm och ask. Grov död ved förekommer sparsamt. På en grov almlåga har den ovanliga svampen narrporing hittats. På flera av de grova träden växer det skyddsvärda lavar.

Alléerna i området återfinns framför allt utmed vägen till Näs gård. Dessa är dock delvis i dåligt skick på grund av svampangrepp, men har samtidigt stora värden för vedinsekter, vedsvampar och lavar. Öster om ädellövskogen finns inslag av alléer och solitära ädellövträd där några av träden är grova och vidkroniga.

Övriga naturvärden

Inom planområdet förekommer en del andra miljöer som bedöms ha vissa naturvärden. Åkermarkerna är inte klassade som naturvärden men får ändå anses ha viss betydelse för artmångfalden i området, framför allt som födosöksområde för bland annat fåglar. De större åkerholmarna är klassade som lokala naturvärden då de har betydelse för bland annat insekter och fåglar i området. På några av åkerholmarna återfinns kärlväxter som bockrot, gulmåra och ängshavre. De mindre åkerholmarna bedöms inte ha några betydande naturvärden. I området förekommer en del brynmiljöer som är viktiga inslag och av värde för artmångfalden. I den nordöstra delen finns en ung alstrandskog som bedöms ha vissa värden för bland annat fågellivet. I angränsning till planområdet finns ett större skogsområde som skulle kunna utgöra lämplig häckningslokal för större rovfåglar.

Skyddsvärda arter

Under naturinventeringen av undersökningsområdet hittades endast två rödlistade arter, talticka (*Phellinus pini*, NT) och narrtagging (*Kavinia himantia*, NT). Taltickan är en vedlevande svamp som växer

på gamla tallar. Tallarna kan stå i tätare skog till öppna miljöer och indikerar skyddsvärda miljöer. Ask (VU) är klassad som rödlistad på grund av att arten minskar kraftigt i landet till följd av askskottsjuka.

Spår av två rödlistade arter har också gjorts på tall. Kläckhol av reliktbodyck har hittats precis i anslutning till planområdet och det kan inte uteslutas att det finns kläckhål även inom planområdet. Reliktbodycken är en rödlistad art (nära hotad, NT) och är beroende av gamla solexponerade tallar för sin fortplantning. Kläckhål av raggbock har hittats på flera lågor av tall på hållmarkerna. Även raggbocken är rödlistad (sårbar, VU) och är beroende av solexponerade tallågor för sin fortplantning. Spåren av raggbock är aktuella, medan reliktbodyckens spår är äldre. Det bedöms dock fortfarande finnas lämpliga miljöer för båda arterna att finnas i området även framgent.

Det finns sedan tidigare fynduppgifter på narrporing (*Protomerulius VU*) från ädellövskogsområdet öster om gården. Arten är även funnen i Näsuddens naturreservat. Narrporingen växte i båda fallen på liggande stockar av död alm.

Ekologiska samband

Nedan beskrivs översiktligt vilka ekologiska samband som bedöms finnas för de viktigaste naturvärdena i undersökningsområdet och hur de förhåller sig till liknande naturvärden i närområdet.

Ädellövträd

Inslaget av ädellövmiljöer är förhållandevis stort i närområdet. I Näsuddens naturreservat finns stora sammanhängande ädellövmiljöer och en bit nordväst om gården, vid Lillträsket, finns en ek/hassellund. Dessutom finns ett spritt inslag av solitära ädellövträd i närområdet. Det bedöms finnas goda förutsättningar för arter knutna till ädellövträd att sprida sig till och ifrån områdets ädellövmiljöer. Bestånden i planområdet bedöms stå i samband med bl.a. ädellövträdsbestånd på Österskär och Ekbacken, liksom bestånd inom den regionala grönstrukturens Angarnskil.

Tall

Gamla grova tallar återfinns på många ställen runtom i närområdet. I skogarna som omger undersökningsområdet finns ett rikligt inslag av grov gammal tall. Det bedöms finnas goda förutsättningar för arter knutna till tall att sprida sig till och ifrån områdets tallmiljöer och inom den regionala grönstrukturens Angarns- och Bogesundskil.

Geologiska värden i nuläget

Området bedöms inte ha några geologiska värden av särskilt intresse knutna till sig. Moränen har bitvis ett stort inslag av sand och tycks även vara mer eller mindre kalkpåverkad vilket ger gynnsamma växtförhållanden för en del växter och svampar. Strax norr om planområdet finns dock förekomster av sandavlagringar.

Ekologiska spridningssamband

- Organismers spridningsmöjligheter mellan en viss naturtyp. Ett spridningssamband bedöms finnas när områden av liknande naturtyp ligger inom ett möjligt spridningsavstånd. Begreppet konnektivitet används ibland för att beskriva ett fungerande utbyte av arter mellan områden spridda i landskapet.
- Motsatsen är fragmentering, när ett landskap och dess naturtyper blir så uppdelat, och avstånden mellan lämpliga livsmiljöer så långa, att det påverkar spridningen av arter. Fragmenteringens effekter på biologisk mångfald finns beskriven i rapporten (Jordbruksverket, 2005).
- Spridningsförmågan är olika för olika arter, och till stora delar okänd för många grupper. För de flesta vanliga arter är spridningsförmågan god, medan det för arter som specialiserat sig på en specifik livsmiljö ofta kan vara betydligt sämre.

Konsekvenser av föreslagen plan

Konsekvenser av bebyggelse för värdefulla barrskogar

-2 planförslaget bedöms kunna medföra märkbara negativa konsekvenser på naturvärden knutna till barrskogar, framför allt skog med inslag av gammal tall.

Planförslaget innebär att mindre delar av bestånd med naturvärden med värdeklass 2, högt naturvärde, kommer att bebyggas nordväst om Näs gård och i någon mån också i norr, där en bergkulle berörs av planerad sporthall. Bebyggelsen kommer här att påverka bestånd med fynd av de rödlistade arterna tallticka och raggbock. Här finns inslag av gammal solexponerad tall och förekomst av död ved av tall.

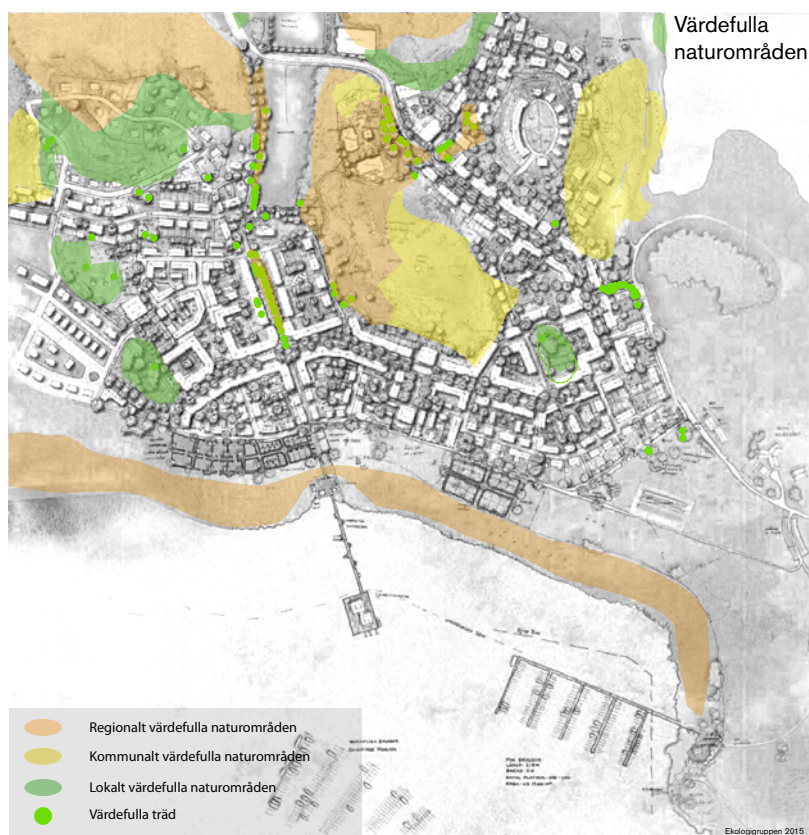
Planförslaget medför även att skogsmark i den nordöstra delen av planområdet kommer att tas i anspråk, vilket medför att naturvärden i detta naturvärdesobjekt av värdeklass 3 påverkas negativt i stor utsträckning.

Genom att avverkat grova träd av tall placeras ut i solbelysta gläntor, enligt föreslagen skötselplan, minskas i viss mån den negativa påverkan som uppstår på naturvärdena.

Konsekvenser av skötsel av värdefulla barrskogar

+3 skötsel av värdefull skogsmark inom planområdet bedöms medföra stora positiva konsekvenser på naturvärden knutna till barrskogar, framför allt skog med inslag av gammal tall.

En skötselplan för skötsel av värdefull skogsmark inom planområdet kommer att vara knuten till planen. Detta medför att skogsmark inom

Planen innebär att tallbestånd i de nordvästra och nordöstra delarna av planen, och i någon mån även i norr, kommer att påverkas direkt av ny bebyggelse. Indirekt kommer skogsområden att påverkas av slitage. Flera åkerholmar bevaras, men ges inte utrymme att bevaras med nuvarande vegetation. I samband med planen ska en skötselplan antas som innebär att naturvärden i strandängar, ädellövskogbestånd, tallbestånd och alléer kommer att utvecklas.

planområdet kommer att bevaras och skötas på ett naturvårdsanpassat sätt, vilket bedöms medföra stora positiva konsekvenser för naturvärdena knutna till barrskogsmiljöerna. För närvarande är denna skogsmark inte på något sätt skyddad vilket betyder att naturvärden till framför allt tallmiljöerna kan gå förlorade genom skogsbruksåtgärder. De befintliga värdena är också beroende av en viss öppenhet så att tallstammar och lågor kan solexponeras, vilket kräver skötsel.

Konsekvenser av bebyggelse för värdefulla ädellövmiljöer

-1, planförslaget bedöms kunna medföra små negativa konsekvenser genom att det påverkar kantzoner av ädellövskogsmiljöer negativt.

Det finns risk att bebyggelsen påverkar enstaka ädellövräd i kantzonerna till de bestånd som kantas av bebyggelse, bestånd som har värdeklass 2 och 3. I norra delen av planen påverkar bebyggelsen blandskogsbestånd med inslag av äldre ädellövträd med värdeklass 2 och 3. Påverkan bedöms bli begränsad till kantzonerna av naturvärdesobjekten.

Konsekvenser för skötsel av värdefulla ädellövmiljöer

+3, skötsel av värdefull skogsmark inom planområdet bedöms medföra stora positiva konsekvenser för naturvärden knutna till ädellövmiljöerna.

En skötselplan för skötsel av värdefull skogsmark inom planområdet kommer att vara knuten till planen. Detta medför att skogsmark inom planområdet kommer att skyddas och skötas på ett naturvårdsanpassat sätt, vilket bedöms medföra stora positiva konsekvenser för naturvärdena knutna till ädellövmiljöerna. För närvarande är denna skogsmark inte på något sätt skyddad vilket betyder att naturvärden till ädellövmiljöerna delvis kan gå förlorade genom skogsbruksåtgärder. Dessutom föreligger på sikt en risk för att de öppna, idag ibland betade, ädellövmiljöerna växer igen.

Konsekvenser för värdefulla miljöer i jordbrukslandskapet

-1, planförslaget medför att åkerholmar och brynmiljöer med vissa naturvärden kommer att tas i anspråk vilket bedöms medföra små negativa konsekvenser för naturvärdena.

Planförslaget medför framför allt att åkerholmar som bedöms hysa vissa naturvärden exploateras. Därutöver påverkas brynmiljöer och åkermark som bedöms bidra till mångfalden i området.

Konsekvenser för värdefulla strandängar

+3, planförslaget bedöms medföra stora positiva konsekvenser då värdefulla strandängar kommer att hävdas.

Inom planförslaget har en skötselplan tagits fram för Täljövikens strandängar. Skötselplanen har för avsikt att stärka och återskapa naturvärden knutna till strandängarna och de strandnära vattenområdena. Skötselplanen sträcker sig ända fram till Näsuddens naturreservat. I och med att större delen av Täljövikens strandängar i dagsläget är stadda i kraftig igenväxning bedöms skötselåtgärderna inom planförslaget medföra positiva konsekvenser på dessa miljöer. Den exploatering som planförslaget medför bedöms samtidigt begränsa de positiva konsekvenserna något då, det medför en ökad mänsklig aktivitet i delar av området. I och med exploateringen finns också risk för en ökning av husdjur som till viss del kan minska de positiva konsekvenserna. Denna påverkan bedöms framför allt uppstå i den norra delen, närmast den nya bebyggelsen. (Vid bebyggelse med liknande läge i Örebro,

Ormesta, som gränsar till strandängar vid Oset, har detta problem inte noterats).

Konsekvenser för skyddsvärda arter

+2 till +3, planförslaget bedöms medföra märkbara till stora positiva konsekvenser som en följd av planerad skötsel av strandängar, skogsbestånd och alléer.

Den påverkan planförslaget har på naturvärden i fråga om ianspråkstagande av naturmark bedöms medföra små konsekvenser för de skyddsvärda arter som finns inom området, eftersom deras förekomster endast berörs till små delar i utkanten av värdeområdena. De skötselplaner som är framtagna för strandängarna och skogsmarken bedöms på sikt medföra positiva konsekvenser för förekomsten av dessa arter.

Konsekvenser för ekologiska samband

+/-0 till +3, planförslaget bedöms medföra små negativa till små positiva konsekvenser för ekologiska samband med intilliggande naturmiljöer.

Områden med värdefull natur kommer att påverkas endast i liten omfattning av ny bebyggelse, samtidigt som skötsel av dessa områden kommer att utveckla de ekologiska funktionerna. Därför finns förutsättningar för att de viktigaste ekologiska spridningssambanden kan bevaras och utvecklas.

Vedlevande insekter kan eventuellt vara känsliga för bebyggelse när de flyger. Planområdet kommer dock att vara grönt till minst halva ytan och ha stora träd planterade på flera gator, vilket minskar risken för att bebyggelsen fungerar som barriär.

De öppna jordbruksmarkerna längs strandängarna kommer att bebyggas, vilket medför en risk för att strandängslevande fåglar kan störas. Samtidigt utvecklas kvaliteten på strandängarna och förbättrar möjligheterna till häckning. Skötselplanen som är knuten till planförslaget, kommer att sörja för skötseln av Täljövikens norra stränder. Till sammans med tidigare beslutad skötsel av stränderna, skapas ett sammanhängande område med hävdad strandäng som blir ett av de största områdena i länet. Detta bedöms förbättra ekologiska samband för strandängslevande arter i ett regionalt perspektiv.

Arter som är beroende av stora, sammanhängande naturområden kan påverkas negativt av hela den planerade utvecklingen inom FÖP Täljöviken. Det kan medföra försämrade förhållanden för t.ex. fiskgjuse och nattskärar, arter som är noterade i planområdets närhet.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Riksintresse Kust och skärgård, MB kap 4

Planen bedöms inte påverka de aspekter inom riksintresset "Kust och skärgård" som berör naturvärden på ett betydande sätt. Såväl strandängar som talldominerade barrskogsmiljöer och ädellösmiljöer kommer att skötas på ett naturvårdsanpassat sätt, vilket bör kunna medföra en positiv påverkan på riksintessets naturvärden.

Naturresevat

I nära anslutning till planområdet ligger Näsuddens naturresevat. Planen bedöms inte ha någon direkt påverkan på naturresevatet, däremot finns en viss risk för ökat slitage inom naturresevatet då fler människor regelbundet kommer att vistas där.

Med planens skötsel stärks kärnområden för arter knutna till strandängar, barrskog med gammal tall och ädellövskog, vilket kommer att bidra till bättre förutsättningar för motsvarande miljöer i naturreservatet, då de ekologiska sambanden mellan dessa stärks.

Biotopskydd

Inom planområdet förekommer alléer som omfattas av biotopskydd. Alléerna skyddas enligt planen och ska skötas enligt skötselplanen. Två små åkerholmar i områdets östra del, och två små åkerholmar söder om Näs gård omfattas också av biotopskydd, medan de tre större åkerholmarna som är utpekade som lokala naturvärden är för stora för att omfattas av biotopskyddet.

Artskyddsförordningen

Av kända artförekomster är det främst fåglar, grod- och kräddjur samt blåsippa som berörs av artskyddsförordningen. Inga av dessa arters regionala, eller lokala populationer bedöms påverkas av planförslaget.

Genom att strandängarna kommer att skötas på ett naturvårdsanpassat sätt kan man sannolikt förvänta sig att exempelvis fågelarter upptagna i artskyddsförordningen och knutna till dessa miljöer kan komma att påverkas positivt. Inga fåglar som omfattas av artskyddsförordningen bedöms dock finnas inom planområdet i nuläget.

Strandskydd

Strandskyddet omfattar dels strandängar och vassområden, som bedöms få förbättrade kvaliteter med avseende på framför allt fågellivet, med förslaget. Strandskyddet inkluderar även en del åkermark som i nuläget till viss del används som rast- och födosöksområde för vissa fåglar. Genom att strandskyddet upphävs och åkermarken till stor del bebyggs bedöms det påverka fågellivet i området negativt. Påverkan bedöms dock inte bli omfattande och de negativa konsekvenserna bedöms därmed endast bli små.

ESKO

Då planförslaget kommer att ta naturmark i anspråk för exploatering kommer Täljövikens ESKO att påverkas negativt. I och med att strandängar kommer att skötas på ett naturvårdsanpassat sätt bedöms dock påverkan i huvudsak bli positiv.

Förslag till åtgärder

Den skötselplan som är under utarbetande kommer att innehålla en lång rad viktiga förslag till åtgärder. Utöver detta kan en del förändringar i planförslaget övervägas:

- Minska antalet småhus i nordväst, så att värdeområde av klass 2 inte bebyggs.

Konsekvenser av nollalternativet

Värdefulla barrskogar

-1 till -2, nollalternativet bedöms medföra små till märkbara negativa konsekvenser på naturvärden knutna till barrskogsmiljöer.

Vid nollalternativet kommer skogsområdena brukas enligt gällande skogsbruksplan, vilket innebär att skogen riskerar att avverkas i enlighet med planen. Skogsbruksplanen är anpassad efter rekreativintressen vilket innebär att flera av de gamla tallarna ändå kan komma att bevaras.

Ädellövmiljöer

+/- 0 till -3, nollalternativet bedöms medföra obetydliga till stora negativa konsekvenser på naturvärden knutna till ädellövmiljöer. På lång sikt kan nollalternativet medföra ännu större negativa konsekvenser om områden med grova gamla ädellövträd växer igen.

Vid nollalternativet kommer delar av ekhagen intill gården troligtvis att betas till viss del. Även om inte gamla ädellövträd avverkas kan de med tiden bli kraftigt beskuggade genom igenväxning vilket på sikt påverkar naturvärdena knutna till dessa miljöer negativt. I och med att ädellövmiljöerna inte omfattas av något formellt skydd finns även risk att det helt eller delvis på sikt avverkas.

Strandängarna och vassområdet

-2 till -3, nollalternativet bedöms medföra märkbara till stora negativa konsekvenser på naturvärden knutna till strandängarna om de på sikt växer igen.

Vid nollalternativet kan strandängarna inom planområdet till viss del kunna komma att betas, men betet bedöms inte bli så pass omfattande att det motverkar en gradvis igenväxning. Detta leder till att dess naturvärden med tiden kommer att gå förlorade. Värdena ersätts då av andra värden knutna till buskmarker och sumpskog, som också är värdefulla biotoper, men inte av samma dignitet som de öppna strandängarna. Vassområdena kommer delvis att växa igen med nollalternativet men de delar som står på djupare vatten kommer att bevaras.

Skyddsvärda arter

-2, nollalternativet bedöms medföra små negativa konsekvenser för skyddsvärda arter som finns inom planområdet och dess närhet.

Arter som förekommer i barrskogsmiljöerna riskerar att på sikt minska genom att skogarna brukas enligt gällande skogsbruksplan. Även arter knutna till ädellövmiljöer och strandängar kommer med stor sannolikhet på sikt att minska när dessa miljöer börjar bli igenväxta. För ädellövmiljöerna kan det dock till viss del ske en ändring i artsammansättning av förekomst av skyddsvärda arter under en tid då de gamla ädellövträden fortfarande finns kvar. När de senare har brutits ner kommer man säkerligen se en drastisk minskning av arter knutna till dessa substrat också.

Vy över Täljövikens vik med del av vassbälte. Österåker, april 2014.

Underlag till bedömning av Vattenmiljö

- Ekologigruppen 2014: Fisk i Täljöviken, En bedömning av fiskvärden i Täljöviken och Näsängen, Österåker
- MarkTema 2015: PM Teknisk försörjning och dagvatten
- Naturvatten i Roslagen 2009: Täljöviken - Biologiska undersökningar och värdebedömningar 2009
- VISS, Vatteninformationssystem Sverige

Vattenmiljön i nuläget

Täljöviken är en stor, grund och vågskyddad havsvik med mjukbotten. Stränderna kantas av breda vass- och smalkaveldunbälten och undervattensvegetationen är artrik. Viken smalnar av och utgörs i den innersta delen av en cirka fem meter bred fåra. Längst in i viken mynnar flera mindre diken. Ett av diken går i den historiska Åkerströmmens sträckning (innan den leddes om via Åkers kanal) och avvattnar Lillträsket 700 meter uppströms vikens innersta ände.

Täljöviken påverkas av mänskliga aktiviteter i och kring viken. Åkermark kantar en stor del av viken och belastar vattnet med näringsämnen och möjligen också bekämpningsmedel. En större småbåtshamn, Svinninge marina, ligger vid vikens södra strand. Vattenområdet vid marinan är muddrat och utfyllt, och muddring har troligen också utförts i vikens inre del. Grunda havsvikar med mjukbotten, som Täljöviken, är känsliga för övergödning, muddring och tippning samt annan mänsklig påverkan som båttrafik och fysisk exploatering.

Vid vikens mynning är djupet mellan sju och tio meter, men blir snabbt grundare längre in i viken. Merparten av viken utgörs av områden som är grundare än tre meter och i de innersta delarna är djupet som mest en meter (Ekologigruppen 2014). Botten i viken består till största delen av findetritus och till viss del av grov leryttja. I anslutning till planområdet är det findetritus som dominerar botten.

Arter knutna till vattnet

I Täljöviken dominerar borstnate, axslinga, ålnate och hårsärv. Hjulmöja, hornsärv och krusnate samt kransalgerna och borststräfs förekommer i mindre omfattning. Längre in i viken finns även havsnajas och skörsträfs. Trådalger förekommer. Under undersökningen 2009 var täckningsgraden av vattenväxter generellt låg, medan den vid tidigare års undersökning var mycket hög. Detta gör det svårt att bedöma tillståndet utifrån täckningsgrad. Artrikedomen bedöms dock som hög (Naturvatten 2009).

Bottenfaunaprover (Naturvatten, 2009) visar på att bottenfaunan är artrik, vilket kan kopplas till den artrika vattenvegetationen. Inga rödlistade arter av bottenfauna har påträffats. De grundaste delarna i an-

slutning till planområdet samt sankängarna och strandängarna har inte inventerats för botten- och vattenlevande organismer, men det är sannolikt att ytterligare arter lever där. Täljövikens värden för bottendjur bedöms som höga (Naturvatten 2009).

Viken bedöms ha potential som mycket goda rekryteringsområden för fisk, bland annat för gädda och abborre. Bedömningen motiveras utifrån de stora arealerna av grunda vegetationsrika bottnar och de flikiga och breda vassbältena som täcker stränderna. I viken mynnar dessutom ett vattendrag som har mycket stor potential som lek- och uppväxtmiljö för fisk. De inre delarna av Täljöviken bedöms vara av mycket högt värde som lek- och uppväxtmiljö för varmvattenkrävande arter av fisk, som gädda och abborre. Andra arter som kan finnas i viken är mört, sarv, braxen, björkna, ruda, sutare, lake, tånglake och ål. Id har observerats. Även vikens yttre delar, ut till ett djup av cirka tre till fyra meter, bedöms vara av stort värde för fisklek, men även för uppväxande yngel som producerats i de inre delarna. Viss osäkerhet finns i bedömningen eftersom några provfisken inte har utförts i Täljöviken (Ekologigruppen 2014).

I området finns inte några fynd av hotade marina eller limniska arter sedan 2000 (Artdatabanken 2013-12-09). Man kan emellertid utgå från att lake, tånglake (båda nära hotade enligt rödlistan) och ål (akut hotad) åtminstone tidvis uppehåller sig i viken.

Vattenkvalitet

Hela planområdet ligger inom delavrinningsområdet ”Rinner mot Trälhavet”. Dagvatten från området rinner främst av till söder ut mot Täljöviken, medan en mindre del rinner norrut till Tunaviken.

Siktdjupet i vattnet i anslutning till planområdet är cirka 2,1 meter, men minskar något längre in i viken. Vattnets grumlighet i anslutning till planområdet ligger precis under gränsen för ”mycket grumligt”. Längre in i viken är grumlingen högre, sannolikt på grund av resuspension, uppgrumling av bottensediment. Detta i sin tur kan bero på våg- och strömpåverkan av de grunda bottarna, bioturbation (bottendjurens omrörning av sedimentet), födosökande fisk och/eller fågel eller båttrafik.

Resultaten av bottenfaunaundersökningen tyder på att viken är påverkad av övergödning (Naturvatten 2009).

Ekosystemtjänster

Strandängarna fyller en viktig funktion för ekosystemtjänsten vattenrening. Halterna av kväve och fosfor i vattnet minskas genom att växterna tar upp näringen. Andra viktiga renande processer i strandängarna är denitrifikation och sedimentation. Strandängsvegetationen tar upp näringsämnen främst under högvatten då kontaktytan mellan vegetation och vatten är som störst och vattnets uppehållstid på strandängen är som störst. I vår del av Sverige passerar dock ofta stora flöden under vårmältningen och under höst, utanför växtsäsongen. Idag hävdas en liten del av strandängen, medan en del av den näring som växterna tar upp återförs till vattnet. Genom att skörda växterna innan de har hunnit börja brytas ned förhindras att näringen återförs till systemet.

Även vassbältet har en renande funktion då vass är en näringsålskande

växt. Likaså har undervattensvegetationen renande effekter, och kan motverka grumling.

Grundvatten

Inga grundvattenförekomster finns som omfattas av MKN. Enligt SGUs brunnarsarkiv finns fyra brunnar inom planområdet (två vid Näs gård och två vid Persborg). Alla brunnar utom den ena brunnen vid Näs gård är energibrunnar. Den sista brunnen (vid Näs gård) används för grundvattenuttag för bland annat dricksvatten.

Konsekvenser av föreslagen plan

Konsekvenser för arter knutna till vattnet - påverkan från bryggor och pir

- 2, märkbara negativa konsekvenser bedöms uppstå för naturmiljö och fiskvärden i Täljöviken på grund av anläggande av pir och småbåtshamn.

Piren och småbåtshamnen medför ökad trafik av personbåtar, som bland annat bidrar till ökad vågexponering och bottenströmmar från propellrar, vilket kan drabba bottenlevande arter då deras livsmiljö försvinner eller skadas. Växter kan slitas upp och få svårare att etablera sig, både längs stranden och i grunda områden utanför stranden. Detta drabbar exempelvis hafsnajas som kan få skörare stjälkar. Även borsträfs och ålnate påverkas. Den ökade mänskliga aktiviteten och bullret inom området kan också påverka vattenlevande arter genom ökad stress. Eftersom hastigheten för båttrafik begränsas till 3 knop är risken för erosion och andra skador dock begränsad.

En anläggning, såsom en brygga eller pir behöver inte per automatik påverka växt- och djurlivet negativt utan kan i vissa fall bidra med strukturer och funktioner som annars inte återfinns i den naturliga miljön. En brygga kan till exempel fungera som växtyta för hårdbotlevande arter. Det är framför allt avgörande hur anläggningarna nyttjas. Vissa fiskarter, som exempelvis gädda, är väldigt störningskänsliga. Därför är utformningen och storleken av småbåtshamnen avgörande för konsekvensernas omfattning. Småbåtshamnen ska byggas med en enda anslutning till land, med en pålad konstruktion. Dukar kommer att hängas ner som skyddar stränderna från grumling. Detta bedöms minska den negativa effekten av bryggorna. Det går dock inte att utesluta att småbåtsbryggorna ändå inverkar störande på känslig fisk, t.ex. gädda, och i värsta fall påverkar fiskens rörelser in mot fortplantningsområdena i inre delen av viken.

Uppförande av bryggor medför ökad skuggning av botten, vilket kan leda till att bottenlevande växter får svårare att etablera sig och överleva. Pålade bryggor brukar ha en mindre skuggande effekt än flytbryggor och skadar även bottensedimenten samt grumlar vattnet mindre än dessa, bland annat eftersom de saknar flytbryggornas ankare som kan slita på botten. Därför är det mildrande för bedömningen att åtminstone huvudaxeln till bryggorna pålas. Pålningen i sig medför en negativ påverkan som dock är snabbt övergående. Vattencirkulationen tillåts fortsätta då angöringsbryggorna börjar en bit ut från stranden.

Muddring ska enligt planen inte utföras.

Andelen värdefull botten som påverkas av småbåtshamnen och piren enligt utformningen i planförslaget är förhållandevis liten. Mindre än

en procent av de värdefulla grundbottarna i Täljöviken kommer att exploateras av pir och brygga.

Sammantaget bedöms uppförande av bryggor och pir medföra märkbart negativa konsekvenser för arter knutna till vattnet. Då kunskapen om fiskarters störningskänslighet är dålig, finns risk för att konsekvenserna kan bli både större och mindre än detta.

Konsekvenser för arter knutna till vattnet - påverkan från skötsel

+ 3, stora konsekvenser för fiskars reproduktionsmöjligheter då strandängar hävdas, en blå bård och lekvatten anordnas, risvaser med yngelskydd placeras ut och vandringsvägar i bäck frigörs.

Skötsel av strandängarna samt åtgärder såsom anläggning av ”blå bård” - en vattenremsa där fiskar kan vandra och leka - och risvaser (lekplatser för fisk) bedöms medföra stora positiva konsekvenser för fiskars reproduktionsmöjligheter, under förutsättning att båttrafiken inte blir omfattande.

Till planen ska också knytas åtgärder och skötsel i vattendraget mellan viken och Lillträsk, som kommer att förbättra möjligheterna till fisklek i Lillträsk och eventuellt också i vattendraget.

Konsekvenser för vattenkvalitet

+2, märkbara positiva konsekvenser bedöms uppstå för vattenkvaliteten då näringsläckage från jordbruket upphör och dagvattenhanteringen bidrar till minskade utsläpp av övergödande ämnen.

Det befintliga jordbruket inom detaljplaneområdet bedöms av Martema (2015) bidra med ett betydande läckage av kväve från jordbruksmarken till Täljöviken. I planförslaget väntas kväveläckaget minska kraftigt, medan utsläpp av fosfor ökar. Även när enskilda avlopp ansluts till kommunalt system minskar utsläpp av övergödande ämnen, om än i mindre grad. Efter planerad dagvattenrening bedöms halterna av bägge dessa ämnen minska, vilket medför märkbara positiva konsekvenser för Täljöviken som i dagsläget har problem med övergödning.

Då hälften av markytan i planområdet bebyggs, kommer byggmaterial, trafik och annat att bidra med metaller till dagvattnet. Avrinningen av olika tungmetaller till viken kommer därför att öka. De ökade halterna reduceras bara till viss del i dagvattensystemet.

Sammantaget bedöms konsekvenserna bli märkbart positiva i avseende på övergödande ämnen, medan de blir negativa med avseende på metaller. Minskningen av de gödande ämnena bedöms vara den mest prioriterade åtgärden för att gynna vikens vattenkvalitet.

-1 till - 2, risk för små till märkbara negativa konsekvenser för vattenmiljön. De negativa konsekvenserna uppstår framför allt på grund av ökad avrinning av tungmetaller samt eventuellt läckage av giftig båtbottnfärg.

Detaljplan för Täljöviken medför en ökad avrinning av dagvatten. Enligt detaljplanen leds dagvattnet genom vegetationsbevuxna kanal-, översilnings- och dammsystem med lång uppehållstid.

Planen medför att koncentrationen av framför allt tungmetaller i dagvattnet ökar. Under förutsättning att PM för dagvattenhantering efterföljs bedöms koncentrationen av dessa ämnen ändå hålla sig inom de riktvärden som Regionplane- och trafikkontoret (numera TRF) föreslagit.

Ökad förekomst av båtar inom området ger även upphov till ökat vat-

tenutbyte med omgivande vattenmassor samt läckage av ämnen som finns i äldre typer av båtbottnfärger, vilka kan skada vattenmiljön och dess arter.

Sammantaget bedöms de negativa konsekvenserna för vattenkvalitet i avseende på framför allt tungmetaller blir små till märkbara. Detta är under förutsättning att spolning samt båttvätt inte tillåts inom området, samt att ingen muddring genomförs, vilket är planens ambition. Om muddring utförs blir konsekvenserna värre eftersom det riskerar att röra upp miljögifter som eventuellt kan finnas lagrade i bottensedimenten.

Konsekvenser för grundvatten

+1, små positiva konsekvenser bedöms uppstå då grundvattenurtaget minskar.

Ett mål med dagvattenhanteringen är att grundvattenbalansen inte ska förändras. Under förutsättning att detta efterföljs bedöms konsekvenserna för grundvattnet bli omärkbara. Planen bedöms inte medföra ökad risk för förorening av grundvattnet. Vid planens genomförande kommer Näs gård att anslutas till kommunalt VA, vilket leder till att uttaget av grundvatten i området minskar. Sammantaget bedöms konsekvenserna för grundvattnet bli små positiva.

Konsekvenser i relation till lagskydd

MKN för ytvatten

Planområdet ansluter till vattenförekomsten Trälhavet. Enligt VISS är den ekologiska statusen måttlig och den kemiska statusen god. Att den ekologiska statusen är "måttlig" beror framför allt på övergödning, syrefattiga förhållanden och främmande arter. God ekologisk status ska vara nådd 2021 och god kemisk status till 2015. Anläggning av båthamn med ett ökat båtantal bedöms innebära indirekta effekter från ökad båttrafik, vilket i viss mån kan påverka möjligheterna att nå god ekologisk och kemisk status. Möjligheten att nå MKN i relation till övergödning förbättras av planens genomförande, då näringsläckage från jordbruket minskar.

Den sammantagna bedömningen är att förslaget stärker möjligheterna att uppnå MKN, eftersom minskningen av gödande ämnen är den mest angelägna åtgärden.

ESKO

Täljöviken har i kommunens översiktsplan pekats ut som ekologiskt särskilt känsligt område (ESKO), dock anges inte i ÖP vad området är känsligt för. En bedömning utifrån nu känd kunskap är att de känsliga ekologiska funktioner som bör skyddas är vikens betydelse för fisklek och vattnets känslighet för övergödning.

Planen bedöms vara i enje med ESKO-skyddet i avseende på de minskade utsläppen av övergödande ämnen. Beroende på utformning finns samtidigt en risk att känsliga arter påverkas negativt av fysisk störning och att ESKO-skyddet därmed inte efterföljs. Möjligheter finns dock också att utforma anläggningar i vatten så att påverkan på känsliga arter inte blir omfattande.

Strandskydd

Del av småbåtshamn samt pir planeras att uppföras inom område som

i dag är belagt med strandskydd. Dispens behöver sökas. Anläggningarna innebär i viss mån konflikt med strandskyddets intentioner att skydda värdefull biologisk mångfald i strandområdet, eftersom småbåtshamnen riskerar att få negativa effekter på fisk. Dessa effekter bedöms dock inte bli betydande. Planens positiva effekter, med skötsel av strandängar och utsättning och underhåll av risvasar, bedöms ha stor betydelse för strandskyddsområdet. Likaså medför planen positiva effekter för dessa värden utanför planområdet (vandringsvägar till Lillträsk, samt skötsel av strandängar söder om planområdet).

Vattenverksamhet

Anläggningarna i vatten är vattenverksamhet och kräver separat tillståndsansökan.

Förslag till åtgärder

- Provfisken ska genomföras för att uppskatta hur mycket fisk som finns. Dock innebär inte eventuell avsaknad av fisk att värden för fisk inte kan uppnås, utan kan bero på exempelvis övergödning. När dessa problem har åtgärdats kan nya värden för fisk uppkomma.
- Inloppet till hamnen bör markeras ut tydligt med t.ex. bojar, för att koncentrera båttrafiken och minimera trafik på grunda områden och uppgrumlingen från motorer.
- Alla grumlande arbetet bör utföras under hösten eller vintern då den biologiska aktiviteten är liten.
- Piren bör byggas så liten att endast ett fåtal båtar ryms för att undvika att piren används för tilläggning av allmänheten.
- För att minska påverkan på miljön under byggskedet ska skyddande geotextildukar spännas upp runt arbetsområdet. Dessa förankras i botten och sträcks med hjälp av länsar mot ytan och avskärmar på så vis den grumlade vattenmassan från vattnet utanför.
- Brygganläggningar i havet innebär att ljuset som tränger ner i vattnet reduceras. Därför är det viktigt att minimera den beskuggande ytan genom att ha så smala eller genomsläppliga bryggor som möjligt.
- Inlopp och brygganläggning ska planeras så att maximal vattencirkulation upprätthålls.
- Bryggor/flytbryggor, vågbrytare och pirlar måste ha öppningar som låter vattnet cirkulera. Bryggorna bör också ha en passage mot stranden där vattnet kan flöda förbi. Stolpar och andra delar av brygganordningen som har vattenkontakt bör inte vara kemiskt träskyddsbehandlat utan konstrueras av stål, betong eller annat beständigt material.

Konsekvenser av nollalternativ

Konsekvenser för arter knutna till vattnet

-1, små negativa konsekvenser bedöms uppstå för arter knutna till vattnet, då strandängarna långsamt växer igen.

Nollalternativet innebär att betet fortsätter som idag, i liten omfattning. Därmed fortsätter igenväxningen av strandängarna. Detta kommer i viss mån försämra möjligheterna för lek för vissa fiskarter, bland annat gädda, vilket medför små negativa konsekvenser.

I nollalternativet kommer ingen småbåtshamn att anläggas och piren kommer inte att byggas om.

Konsekvenser för vattenkvalitet

+ 1, små positiva konsekvenser bedöms uppstå för vattenkvaliteten då odlingen minskar eller upphör.

Små positiva konsekvenser bedöms uppstå då odlingen upphör, med minskat näringsläckage till följd.

Konsekvenser för grundvatten

+/- 0, inga märkbara konsekvenser bedöms uppstå med nollalternativet.

Grundvattenuttaget i nollalternativet kommer vara högre än i planförslaget, då Näs gård idag försörjs via grundvatten. Grundvattenuttaget medför risk för saltinträngning, dock inte i någon högre utsträckning än idag.

Underlag till bedömningar i Hälsa och säkerhet

- Länsstyrelsen, 2013: *Rekommendationer för lägsta grundläggningsnivå längs Östersjökusten i Stockholms län.*
- Länsstyrelsen 2011: *Riskområden för skred, ras, erosion och översvämning i Stockholms län - för dagens och framtidens klimat*
- MarkTema 2014: PM Teknisk försörjning och dagvatten
- SGI:s och SMHI:s stabilitetskartering
- SMHI, 2014: *Höga vattennivåer i Österåkers kommun.* PM 2014-02-18.
- PEAB Grundteknik, 2009 och 2013, Geoteknisk undersökning.
- Bredenberg Teknik 2014, utredning avseende grundvattennivå
- Tyréns 2015: PM Geoteknik.

Befintlig traktorväg inom planområdet. Österåker, april 2012.

Hälsa och säkerhet i nuläget

Buller

Planområdet påverkas till viss del från trafikbuller, framför allt från Svinningevägen på andra sidan Täljöviken. Bullermätningar har inte utförts inom området, varför osäkerheten är stor.

Trafiksäkerhet och trafikflöden

Idag är trafiken genom området mycket låg. Planområdet nås genom en smal väg från södra Åkersberga, med ett mycket smalt och svårframkomligt parti vid Johannelunds gård. Näs gård nås genom en avstickande grusväg från denna, medan den smala asfaltvägen fortsätter till Runöskolan.

Trafiksäkerheten på vägarna som ansluter till området är idag bristfällig. Svinningevägen trafikeras av drygt 3 200 fordon per årsmedeldygn (Österåkers kommun, 2006). Vägen har låg geometrisk standard och bristande trafiksäkerhetsutformning med flera skarpa kurvor och direktutfarer samt närliggande bebyggelse. Även Näs vägen har till stor del låg standard. Vägen är smal och har kraftiga lutningar samt skarpa kurvor varav ett flertal har siktproblem. Separata gång- och cykelvägar saknas.

Med utbyggnad av den intilliggande planen Täljöviken, byggs en anslutande huvudgata från Svinningevägen med standard för busstrafik och med gång- och cykelbanor. Vid Johannelunds gård finns en planerad förbifart kring gården, som sannolikt kommer att ersättas av kommande gator inom den planerade Kanalstaden.

Skred, ras och erosion

Förutsättningarna för byggnation bedöms vara generellt goda utan

komplikerade förhållanden. I vissa områden kommer pålning att krävas, i enlighet med planbeskrivning. Söder om Näs gård planeras för en utfyllnad med upp till två meter, ovanpå områden med mäktiga lerlager. Här antas pålning och eventuellt kalkstabilisering kunna klara grundläggning av byggnader och vägar.

Längs vattnet finns även risk för erosion (länsstyrelsen, 2011: bilaga 3).

Miljöfarlig verksamhet och markföroreningar

Inom planområdet pågår ingen miljöfarlig verksamhet, och det finns inga kända markföroreningar. Ingen förorenande markanvändning har tidigare pågått.

Strålning

Förekomsten av radon inom planområdet är okänd. Inga kraftledningar eller transformatorstationer finns inom planområdet.

Luftkvalitet

Inga mätningar av luftkvalitet har utförts inom planområdet. Dock finns god tillgång till vegetation som renar luften, och trafiken är låg. Luftkvaliteten antas därför vara god.

Klimatanpassning

Översvämningsrisk och hantering av höga vattenflöden

Planområdet ligger inom låglänta områden där strandängen redan idag översvämmas. Befintliga byggnader befinner sig inte inom riskzonen för översvämningsrisk, men med förväntad havsnivåhöjning samt ökad nederbörd förväntas den översvämmade zonen öka. En lägsta grundläggningsnivå om cirka + 2,6 meter bedöms vara tillräcklig för området, se faktaruta till höger.

God hantering av stora flöden, exempelvis genom infiltration, är en viktig klimatanpassning. Delar av marken inom planområdet har goda infiltrationsmöjligheter medan andra delar är mer svårinfiltrerade. Vatten som rinner av från planområdet hamnar dock i Östersjön, vilket innebär att hantering av höga flöden inom planområdet främst är av lokal betydelse. Länsstyrelsens kartering av lågpunkter (2015) visar att det finns ett riskområde i hagmarken i norra delen av planområdet. Området är planerat som parkmark.

Parkbris, skuggning och rening av luft

Parkbris och skuggning är en viktig klimatanpassning när temperaturen stiger. Parkbris är ett begrepp som används för att beskriva effekten av att större områden med naturmark har svalare temperatur än bebyggelse, varpå vindar uppstår som en följd av temperaturskillnaderna. Eftersom de södra delarna av området består av öppen jordbruksmark, med undantag för ett fåtal åkerholmar, är förutsättningarna för parkbris och skuggning i dessa områden små. Området präglas dessutom av en kompletterande sjöbris. Behovet av skuggning på jordbruksmarken är å andra sidan liten.

I de norra delarna av planområdet växer skog med goda förutsättningar för skuggning och parkbris. Tillsammans med skogen norr om planområdet bildas ett större sammanhängande skogområde som bidrar

Rekommenderad grundläggningsnivå

Höjningen av Östersjöns vattenstånd i Stockholm förväntas uppgå till cirka 0,4 meter till år 2100, när landhöjningen är medräknad och räknat i höjdsystemet RH2000 (SMHI, 2014). Havet kommer därefter att stiga under lång tid. Utifrån förväntad havsnivåhöjningen i ett hundraårspektiv, samt beräknad vinduppstuvning, vågor och säkerhetsmarginal, rekommenderar länsstyrelsen att sammanhållen bebyggelse och samhällsfunktioner av betydande vikt längs länets kust placeras 2,95 meter ovanför vattenytan (Länsstyrelsen, 2013).

SMHI har utgått från platsens lokala förhållanden och bedömt att vinduppstuvning och våghöjd skulle bli cirka 30 centimeter lägre än i länsstyrelsens beräkningar. Med utgångspunkt från detta skulle + 2,65 meters lägsta grundläggningshöjd vara tillräcklig. Säkerhetsmarginalen om 0,5 meter är heller ingen vedertagen gräns (SMHI, 2014).

Beräkningar och rekommendationer kan behöva uppdateras efter IPCC:s senaste rapport.

Länsstyrelsens kartering av lågpunkter med risk för ansamling av vatten vid höga nederbördsmängder visar på ett riskområde inom planområdet.

med parkbris till kringliggande bebyggelseområden.

Naturmarken, särskilt träden, inom planområdet bidrar även med rening av luft. I dagsläget finns dock ingen verksamhet inom planområdet som påverkar luftkvaliteten nämnvärt, däremot bidrar trafik på närliggande vägar med luftföroreningar.

Konsekvenser av föreslagen plan

Buller

+/-0 till -1, Planförslaget bedöms medföra obetydliga till små negativa konsekvenser för människors hälsa på grund av buller inom området. Osäkerheten är dock stor på grund av avsaknad av bullerutredning.

Bullerprognoser har inte utförts för planförslaget. Under förutsättning att hastighet på gator hålls låga, antas bullers konsekvenser på människors hälsa bli obetydliga. Den föreskrivna kvartersstrukturen innebär att bullret främst når höga nivåer längs fasader mot huvudgatan. De mindre gatorna förväntas få mycket måttlig trafik. Huvudgatan kommer att få relativt tät busstrafik med höga ljudnivåer och kan förväntas få uppskattningsvis upp till 4000 fordon/dygn. För kvarteren utefter huvudgatan införs, liksom i Täljöviksplanen, därför en undantagsbestämmelse: Bostäder skall utformas med hänsyn till trafikbuller så att minst en uteplats har en maxnivå av högst 70 dB(A) och en ekvivalentnivå av högst 55 dB(A) och minst hälften av boningsrummen vid minst ett fönster har en ekvivalent ljudnivå av högst 55 dB(A). Ekvivalenta ljudnivån inomhus ska inte överstiga 30 dB(A) och maxnivån inte 45 dB(A). Nivåerna innebär att nationella riktvärden för maximal ljudnivå överskrids, vilket motiveras av den relativt täta busstrafiken som väntas på huvudgatan. Avstegen är i linje med Länsstyrelsens beskrivna avstegsfall B, vilket brukar tillämpas för bebyggelse i kollektivtrafiknära lägen. Bullret kan medföra viss störning för människor som bor och vistas framför allt längs huvudgatan, medan resterande bebyggelse bedöms klara rådande nationella riktvärden.

Trafiksäkerhet och trafikflöden

+/-0 till -1, Inom planområdet bedöms trafiksäkerheten bli god. Längs Svinningevägen och norra delarna av Näsivägen finns dock risk för små negativa konsekvenser för trafiksäkerheten tills de planerade stadsdelarna nära Åkersberga byggs ut.

Detaljplanens genomförande kommer att öka belastningen på både Svinningevägen och de norra delarna av Näsivägen. Trafiksäkerheten längs dessa vägar kommer därför att påverkas negativt.

Inom planområdet föreslås ett tydligt system av vägar med en central huvudgata och anslutande nät av lokalgator. Huvudgatan är förberedd för busstrafik och har separata gång- och cykelbanor. Den lokala trafiksäkerheten bedöms kunna bli god.

Säkerheten på förbindelser mot den planerade Kanalstaden måste lösas i kommande planer för närliggande områden.

Skred, ras och erosion

+/-0 till -2 Viss risk för märkbara negativa konsekvenser p.g.a. risk för skred i område med utfyllnad

Enligt PM för geoteknik kan den planerade exploateringen av området genomföras utan att skadliga sättningar eller skred uppstår, under förutsättning att föreslagna förstärkningsåtgärder genomförs.

I område med planerad utfyllnad kan risk för skred uppstå. Denna risk kommer att behandlas mer ingående i senare skede av planarbetet.

Risk för erosion är troligtvis störst i strandzonen. Då området där framför allt utgörs av strandängar utan bebyggelse bedöms eventuell erosion inte orsaka påtaglig risk på människors säkerhet.

Miljöfarlig verksamhet och markföroreningar

+/-0 till -3, viss risk för förekomst av läckage från sulfitleror.

Förekomst av sulfitleror har inte konstaterats inom planområdet, men provtagningarna har varit begränsade. Sådana leror förekommer i det angränsande planområdet Täljöviken. Om sådana leror förekommer, föreligger naturligtvis läckage av föroreningar till vikens vatten. I likhet med angränsande plan, kommer då lerorna att behöva tas omhand, vilket löser miljöproblemet, men skapar högre kostnader.

Enligt plan- och genomförandebeskrivning behövs inte muddring utan enbart pålning, under vintertid.

Om muddring trots allt skulle krävas innebär detta miljöfarlig verksamhet enligt 11 kap. MB och kräver särskilt tillstånd från länsstyrelsen. Småbåtshamn kan anses vara miljöfarlig verksamhet enligt 9 kap. MB.

Strålning

+/-0, Förslaget bedöms kunna genomföras utan att riktvärden för radon överskrids.

Under förutsättning att riktvärden för radonstrålning hålls, antingen genom bevisat låga bakgrundsvärden eller med åtgärder i byggnaderna, bedöms människor inte utsättas för skadliga strålningsnivåer.

Enligt kommunens översiktsplan ska förekomst av radon alltid kontrolleras vid bygglov. Detta bör genomföras inför nästa skede.

Luftkvalitet

+/-0, Ingen betydande påverkan på luftkvaliteten bedöms uppstå med planförslaget.

Med hänsyn till den förväntade trafikvolymen väntas luftföroreningar inte bli så pass omfattande att de innebär någon hälsorisk. Den goda tillgången till grönska inom och kring området medför god potential till ekosystemtjänsten luftrening.

Klimatanpassning

+/-0, Förslaget bedöms vara utformat för att möta risker för översvämningar med hänsyn till väntade klimatförändringar. Tillgång till skuggning och parkbris bedöms vara god.

Konsekvenserna av eventuella översvämningar bedöms vara små eller obetydliga. Risk för materiella skador bedöms som låg då planerad bebyggelse har en lägsta grundläggningsnivå på +2,60 meter (att jämföra med säkerhetsmarginalen av +2,6 meter) och byggnadernas grund i lågt belägna lägen konstrueras för att inte skadas av höga vattennivåer. Gator och vägar ska utformas så att de klarar att översvämmas.

Ekosystemtjänsterna parkbris, skuggning och rening av luft kommer inte att försvagas märkbart eftersom det finns gott om närliggande grönområden. Längs ett par gator kommer nya träd att planteras in, vilket stärker dessa tjänster samtidigt som de hjälper till med hantering av vattenflöden, genom vattenuptag.

Konsekvenser i relation till lagskydd

Miljökvalitetsnormer för luftkvalitet

I och med att luften inom större delen av Stockholms innerstad håller sig inom MKN är det rimligt att anta att även Näsängens luftkvalitet kommer att hålla sig inom dessa normer, med hänsyn till planerad verksamhet och väntad trafik inom området.

Förslag till åtgärder

- Utredningar bör genomföras avseende förekomst av sulfiter. Även geoteknisk utredning bör utföras för att kartlägga risk för skred-, ras- och erosion.

Konsekvenser av nollalternativ

+/- 0, Med nollalternativet bedöms inga risker för människors hälsa eller säkerhet uppstå.

Då nya planer genomförs i närliggande områden väntas trafik och annan verksamhet öka, med ökade bullernivåer till följd. Eftersom nollalternativet inte innebär bostadsbyggande inom planområdet får det eventuella bullret inga negativa konsekvenser för hälsa eller säkerhet hos människor som vistas inom planområdet.

Inte heller strålning, luft- och markföroreningar, trafiksäkerhet eller översvämningar bedöms vara riskområden för människors hälsa och säkerhet med nollalternativet.

Följande hållbarhetsanalys är en bedömning av hållbarhetsprogrammets principer samt detaljplan. Analysen förutsätter att utvecklingen av området följer hållbarhetsprogrammets ambitionsnivå. Programmets innehåll styrs i stor omfattning av plankarta och planbeskrivning, vilket ger en hög sannolikhet i genomförandet av kraven. Gestaltungsprogrammet är till stora delar kopplat till plankarta och planbeskrivning och ska i andra delar styras med avtal. Det finns också andra krav i programmet som ska styras med avtal. Avtalen är ej formulerad i denna samrådsfas. I denna analys har dock antagits att de styrande avtalen och dokumenten ska kunna bidra till att uppfylla hållbarhetsprogrammets krav.

Social hållbarhet

Grönstruktur för rekreation

Grönstrukturen inom planområdet kommer att vara god och möjliggöra rekreation av många olika slag: promenader längs vattnet, cykling, bad, motion och lek i skogen, användning av park och torg. Hållbarhetsprogrammets krav på närhet till grönområden (maximalt 200 meter till liten park och 300 meter till sammanhängande natur) för alla boende innebär att människor kommer ha närhet till tillgängliga rekreationsytor. Tillgängliga grönytor skapar förutsättningar för spontana möten och en hälsosam livsstil.

Identitet

Att jordbruksmarken, och historiska byggnader kopplade till det brukade landskapet, försvinner fråntar området en betydande del av dess nuvarande identitet. Delar av denna identitet kan dock bevaras genom att kulturhistoriska inslag sparas, såsom ädellövträdsallén, åkerholmar, ekbacken, den hävdade strandängen och vissa gårdsbyggnader.

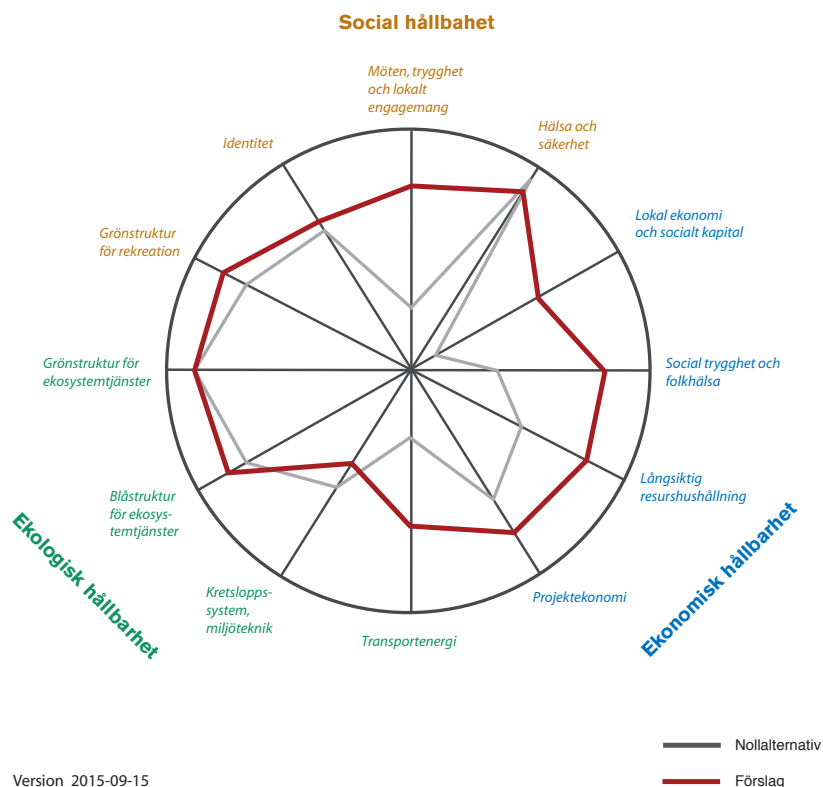
Planen medför samtidigt goda förutsättningar att utveckla en ny identitet kring området. Bebyggelsen är välanpassad till landskapets former, vilket tillsammans med läget vid vattnet och piren som ska byggas gör den platsspecifik och intressant. En variation av verksamheter och offentliga platser möjliggör samtida, spontana kulturyttringar, vilket kan bli en del av platsens identitetsskapande.

Möten, trygghet och lokalt engagemang

Inom området finns gott om möjliga mötesplatser. De många offentliga rummen, i form av parker, lekplats, promenadstråk, strandängar och torg, möjliggör möten utan krav på konsumtion, vilket gör att människor med olika ekonomiska förutsättningar naturligt kan möta varandra. Dessa ytor kan också fungera som plats och grogrund för lokala engagemang, såsom midsommarfirande eller spontana offentliga aktiviteter, vilket i sin tur är stärkande för både områdets identitet och den upplevda tryggheten.

Positivt är också den planerade odlingen. Om gemensamhetsodling prioriteras finns goda möjligheter för möten mellan människor. Gemensam odling kan skapa en känsla av samhörighet och kan föda engagemang för närmiljön.

Värderosen ett verktyg för hållbarhetsanalys

I Värderosen kan olika aspekter av hållbarhet jämföras och bedömas tillsammans. Den samlar faktorer som är tydligt mätbara (t.ex. buller) med kvaliteter som utgör bedömningar utifrån aktuell forskning (t.ex. prestanda som mötesplats). I Värderosen motsvaras centrum av cirkeln av sämsta tänkbara hållbarhet, medan periferin motsvarar den bästa tänkbara i denna del av världen.

Värderos för detaljplan Näsängen. Med utgångspunkt från Hållbarhetsprogrammet, har projektet bedömts ha förutsättningar att uppnå en betydande grad av hållbarhet inom de flesta aspekter. Utfallet är särskilt bra med hänsyn till projektets läge ett stycke utanför tätorten Åkersberga, vilket medför utmaningar vad gäller täthet och genomströmning och därmed svårigheter att etablera lokal service och god kollektivtrafik. Projektet har särskilt adresserat just dessa utmaningar. Projektet bedöms därför kunna få en särskilt god hållbarhet i aspekter som kopplar till stadsstrukturen och grönstrukturen, d.v.s. flera faktorer inom social och ekologisk hållbarhet. Den ekonomiska hållbarheten tar främst stöd i ett effektivt markutnyttjande, men också i de faktorer som skapar attraktiva stadsmiljöer och bostäder. Möjligheterna att utveckla attraktiviteten för hållbara transporter har maximerats, men begränsas av avståndet till station och tätort. När det gäller kretslopp och miljöteknik, har dessa frågor inte bedömts prioriterade i detta projekt och därför ligger prestanda här på mer genomsnittliga nivåer. Nollalternativet är i detta fall svårt att bedöma, eftersom området är relativt obebyggt idag.

Strax utanför planområdet ligger Runö folkhögskola, som skulle kunna bidra med aktiviteter som olika kursverksamheter, och kan på så sätt fungera som en plattform för andra typer av möten och engagemang än vad som annars möjliggörs inom stadsdelen.

Gatustrukturen inom stadsdelen saknar återvändsgränder och är planerad för att genomströmningen av människor ska vara god. Handelsplatsen, övriga verksamheter, skola och piren med badbrygga kan också locka till sig människor bosatta utanför planområdet. Genomströmningen av boende och besökare både skapar nya möten och ökar tryggheten inom området. Kvartersstrukturen och byggnadernas utformning är småskalig, vilket skapar god orienterbarhet och hög upplevd trygghet.

En blandning av invånare är helt essentiell för att åstadkomma en trygg och demokratiskt fungerande stadsdel där olika erfarenheter möter varandra. En sådan blandning kan vara svår att skapa i helt nybyggda områden. En variation av upplåtelseformer och bostadstyper i Näsängen kan dock locka människor i olika delar av livet och kan ge förutsättningar för en befolkning med varierande ekonomiska förutsättningar och socioekonomisk bakgrund. Att bostäder varvas med verksamheter ger en spridning av aktivitet under dygnet, vilket motverkar att staden upplevs folktom under exempelvis vardagar, och ökar därmed områdets trygghet.

Hälsa och säkerhet

De många rekreationsytorna och den för oskyddade trafikanter välplanerade gatustrukturen ger förutsättningar för en hälsosam livsstil. Luftkvaliteten blir sannolikt god, till stor del beroende på grönstrukturen inom stadsdelen. Buss- och biltrafik medför visst buller i stadsdelen, men då låga hastigheter hålls på vägar samt då bostäder planeras så att Boverkets riktlinjer för buller uppfylls för majoriteten av bostäderna bedöms ljudmiljön vara rimlig för tätort. Inga risker för skred eller ras bedöms uppstå då tillräckliga grundläggningsåtgärder planeras.

Sammantaget bedöms planen medföra förutsättningar för god hälsa och säkerhet inom stadsdelen.

Ekonomisk hållbarhet

Lokala ekonomi och social hållbarhet

Inom stadsdelen finns tillgång till verksamhetslokaler för olika behov. Möjlighet att bedriva verksamheter kommer att finnas dels i kundattraktiva lägen och dels i mer perifera lägen där lokalkostnaden kan hållas lägre. Denna variation motverkar likriktning av verksamhetstyper och kan skapa en intressant småstadsmiljö, som trots områdets lite avlägsna lokalisering innehåller målpunkter som kan attrahera människor utifrån till stadsdelen. Det kan bidra till förutsättningar för ett bredare kundunderlag och en god lokal ekonomi.

Summan av de resurser som är tillgängliga för en individ eller grupp genom tillgång till bestående nätverk av relationer brukar benämnas socialt kapital. En viktig faktor i socialt kapital är den tillit som människor inom en grupp känner till varandra. Eftersom affärsverksamheter är beroende av tillit för att fungera, är socialt kapital en förutsättning för utveckling av realekonomiska värden (varor, tjänster,

naturresurser och arbete). Dessutom har socialt kapital kopplats till mindre ojämlikhet, mindre brottslighet och bättre genomsnittligt hälsotillstånd. Utveckling av informella nätverk förutsätter mötesplatser, vilket stadsdelen har gott om. Förutsättningarna för en fungerande lokal ekonomi bedöms därför vara goda.

Social trygghet och folkhälsa

Planområdet ska utvecklas för att underlätta transport till fots och med cykel, vilket underlättar för invånare att vardagsmotionera. Grönytor, det närliggande naturreservatet, parker, promenadstråk och lekplats möjliggör fysisk aktivitet för barn, vuxna och äldre, oavsett om en är intresserad av natur, stadsliv eller sport. Då vardagsmotion och tillgång till natur ger bättre hälsa både fysiskt och psykiskt finns goda förutsättningar för välmående invånare.

Också sociala sammanhang och trygghet är ett viktigt element för god psykisk hälsa. Stadens utformning möjliggör skapandet av sådana sammanhang. Tillgången till samhällsservice är god, med lokal tillgång till förskola och skola, samt övrig viktig samhällsservice nåbar med cykel eller kollektivtrafik.

Långsiktig resursförvaltning

Stadsdelen kommer till stor del att byggas i en rutnätsstruktur, vilket ger en effektiv markanvändning. Denna struktur skapar mer kostnads-effektiva förutsättningar vid installation av exempelvis energilösningar och VA-nät. Den täta kvartersstrukturen medför ett mindre behov av dyra vägdragningar än om byggnader hade legat utspridda över en större yta.

På sikt finns goda möjligheter att koppla stadsdelen till det regionala pendeltågsnätet och till den service och de mötesplatser som finns i centrala Åkersberga, vilket ger en bra nyttjandegrad på dessa resurser.

I stadsdelen bevaras och nyskapas möjligheter för ekosystemtjänster att utvecklas. Jordbruksmark, som är en viktig samhällsresurs, kommer dock att bebyggas.

Projektekonomi

På flera platser råder dåliga grundläggningsförhållanden, vilket kräver markstabilisering inför byggnation, något som ökar anläggningskostnaderna. Det finns också risk för förekomst av sulfiter som måste tas omhand.

Planområdet ligger idag relativt perifert i förhållande till befintlig bebyggelse. Därmed är utbyggnad av vägnät samt uppförande av skola och handel av vikt redan inför etablering av de första bostäderna. Att bygga perifert är kostsamt, men kan också ha ekonomiska fördelar om områdets attraktivitet är hög. I det aktuella området kan närheten till vatten, naturreservat och andra naturmiljöer tas tillvara som någonting att utveckla platsens identitet kring. Den föreslagna kvartersstrukturen, de lokala verksamheterna och närheten till vatten är i linje med de faktorer som bedöms gynna höga fastighetsvärden.

Transportenergi

Området är idag inte särskilt väl sammankopplat med Åkersberga centrum eller andra närliggande stadsdelar. Dessa kopplingar kommer att förbättras i och med utbyggnaden i Näsängen och framöver även i Kanalstaden. Effektiva gång- och cykelvägar planeras, vilket ökar incitamentet att använda dessa trafikslag istället för motorfordon. Närheten till lokal service minskar behovet att transportera sig långt bort för att sköta vardagssysslor, vilket kan medföra en lägre användning av transportenergi.

För att ytterligare stimulera hållbara resalternativ kommer parkeingsnormen att hållas relativt låg; 0,75. Det är dock tänkbart att många i stadsdelen ändå kommer att välja att ha bil, med tanke på områdets idag perifera läge, i synnerhet om utbyggnaden av kollektivtrafik går långsamt i förhållande till inflyttning. Planen är att buss ska gå med en turtäthet om 10 minuter och att boende inte ska ha längre än 400 meter till närmaste busshållplats, vilket innebär goda förutsättningar för kollektivt resande. Cykelparkeringar ska dimensioneras efter 2,5 cpl/100 m² BTA (lgt), vilket bedöms ge goda förutsättningar för cykeltransport.

Bedömningen förutsätter att tillgången till cykelparkeringar i anslutning till kollektivtrafikhållplatser och målpunkter är god.

Kretsloppssystem och miljöteknik

Större delen av bebyggelsen ska förses med fjärrvärme från EON AB, som i Åkersberga utvinner energi från biobränslen i Sandkilsverket. Husen ska vara energieffektiva vilket borgar för en låg energiförbrukning. Huruvida elförsörjningen kommer baseras på förnyelsebara källor är dock oklart och därför är det svårt att säga att energiförsörjningen som helhet är hållbar.

Tre återvinningsstationer planeras inom området, vid infarten norrifrån, vid infarten från Täljöviken och vid skoltomterna längs Näsvägen. Avfallssortering med uppdelningen mat/brännbart planeras för bostäderna. Möjligheterna till avfallssortering bedöms vara tillräckliga.

Positivt för kretsloppet, även om det inte sluts lokalt, är att slam från renat avloppsvatten rötas och bildar biogas. Det är även positivt att giftfria material ska användas vid byggnation.

Grönstruktur för ekosystemtjänster

Stadsdelen har god integration av gröna ytor vilka kan bidra med ekosystemtjänster. Den bevarade allén, parkerna och övrig vegetation renar luft, verkar bullerdämpande och bidrar med skuggning - en viktig funktion att bevara när vi går mot ett allt varmare klimat. Under förutsättning att dessa grönområden innehåller vegetation som lockar till sig fröspridande fåglar och insekter kommer även ekosystemtjänsten pollinering att fungera väl, vilket kan nyttjas för områdets stadsodling/kolonilotter. Stadsodlingen tar delvis tillvara den ekosystemtjänst som i störst grad förloras i och med planens genomförande: livsmedelsproduktionen på jordbruksmarken.

Blåstruktur för ekosystemtjänster

Under förutsättning att PM för dagvattenhantering följs bedöms vattenrening och flödesreglering fungera väl inom stadsdelen. De hävdade strandängarna blir ett mycket positivt inslag i staden och bidrar med bland annat ekosystemtjänsterna vattenrening, hantering av vattenflöden, biologisk mångfald och återföring av näring från hav till land när havsvatten översvämmar marken. Strandängarna har också estetiska värden. Genom att fungera som spridningsmiljö för våtmarksarter kan strandängarna stärka den biologiska mångfalden även i närliggande områden. Strandängar har också generellt goda förutsättningar för fiskreproduktion, vilket även Täljöviken har. Strandängarnas bidrag med ekosystemtjänster förutsätter att bryggor, båttrafik, pir och annan vattennära bebyggelse utformas så att inte strandängarnas eller vattnets miljöer skadas.

Trots att strandängar fungerar flödesreglerande finns viss risk för översvämning i låglänta partier, på grund av områdets topografi.

Kompensations- och skyddsåtgärder

För att minimera negativ miljöpåverkan från detaljplanen ska ett antal kompensations- och skyddsåtgärder genomföras. Dessa finns listade i tabell 10 nedan. Konsekvenser av dessa är omnämnda i MKB.

Tabell 10. Föreslagna kompensationsåtgärder för att minska negativ påverkan från detaljplan. Inom parantes anges i vilket dokument kompensationen regleras.

Värde för kultur och landskapsbild	Negativ påverkan	Kompensation inom planområdet
Näs gård med byggnader	Rivning av byggnaderna medför: ▪ En del av områdets nuvarande identitet försvinner ▪ Den kulturhistoriska kopplingen försvagas	▪ Identitet nyskapas kring Näs brygga och dess nya verksamheter (detaljplan) ▪ Kulturhistorisk koppling förstärks med områdesnamn som knyter an till kulturhistorien i området samt med informationsskyltar vid lämningar och kulturhistoriska byggnader. Gyllenadlers fåfånga ska lyftas fram särskilt (hållbarhetsprogram).
Värde för rekreation/friluftsliv	Negativ påverkan	Kompensation inom planområdet
Tillgång till skog	▪ Minskad tillgång till ytor för rekreation inom planområdet	Nya områden tillgängliggörs, bl.a: ▪ Strandängarna öppnas upp och tillgängliggörs med gång- och cykelväg (detaljplan och skötselplan) ▪ Gång- och cykelstråk anläggs för att knyta ihop stadsbebyggelsen med närliggande rekreationsområden (detaljplan) ▪ Nya mötesplatser skapas, t.ex. den öppna parkytan ovanför strandängarna (detaljplan)
Upplevelsevärden, bl.a. skogskänsla, orördhet	▪ Förlorade upplevelse- och rekreationsvärden inom planområdet p.g.a. fragmentering och exploatering	Nya rekreations- och upplevelsevärden tillförs, bl.a: ▪ Vattenkontakt vid strandpromenad (detaljplan) ▪ Möjligheter till bad och restaurangbesök vid Näs brygga (hållbarhetsprogram) ▪ Flera lekplatser och minst ett utegym anläggs (hållbarhetsprogram)
Naturvärde	Negativ påverkan	Kompensation inom planområdet
Ädellöv- och brynmiljöer	▪ Vissa ädellöv- och brynmiljöer försvinner p.g.a. exploatering, vilket bl.a. påverkar pollinerare negativt	▪ Viktiga ädellöv- och brynmiljöer bevaras, skyddas och sköts för att utvecklas till goda livsmiljöer (skötselplan) ▪ Insektsbon anläggs (hållbarhetsprogram) ▪ Fågelbon uppförs för att underlätta fröspridning och/eller skadedjursbekämpning (enligt hållbarhetsprogram)
Arter knutna till planområdet	▪ Arternas livsmiljöer fragmenteras eller tas i anspråk	▪ Strandängarna hävdas, vilket skapar goda förutsättningar många arter och gynnar biologisk mångfald (skötselplan, detaljplan) ▪ Gamla träd som avverkas placeras i solbelysta gläntor, där de fungerar som livsmiljö för många insekter, bl.a. raggbock (skötselplan)

Värden för vattenmiljö	Negativ påverkan	Kompensation inom planområdet
Lek- och uppväxtområden för fisk	▪ lanspråkstagna ytor för exploatering	▪ En "blå bärd" anläggs längs strandängen, vilken kan fungera som lek- och uppväxtmiljö för bl.a. gädda (detaljplan) ▪ Strandäng med blå bärd anläggs och hävdas även söder om planområdet (skötselplan) ▪ Risvasar anläggs i viken. Risvasar är artificiella lek- och uppväxtplatser som skapas av ris och buskar som förankras på botten. Dessa gynnar produktion av yngel genom att skapa lämplig botten och substrat för lek (detaljplan). ▪ Åtgärder för att ta bort vandringshinder och anlägga lekplatser planeras i bäcken från Lillträsk (skötselplan).
Vattenkvalitet och orördhet	▪ Eventuellt läckage av båtbottnfärger ▪ Ökad båttrafik med stranderosion till följd ▪ Slitage och ökad skuggning från bryggor	▪ Småbåtshamnens bryggor är riktade utåt viken för att minska mängden båttrafik på grunda områden (behöver visas i detaljplan). ▪ Farled till småbåtshamnen och pir kommer att märkas ut för att ytterligare minska risk för trafik på grundområdena. Hastigheten i viken begränsas till max 3 knop. ▪ Bryggor pålas närmast stranden för att undvika flytbryggors slitage och minimera skuggning (detaljplan).

Nationella och regionala miljömål

Riksdagen har antagit 16 nationella miljö kvalitetsmål. De miljömål som anses relevanta för planen presenteras i faktarutor i marginalerna i detta kapitel. För mer information om miljömålen, se www.miljomal.se.

Utifrån de nationella delmålen har Stockholms län tagit fram regionala miljömål. En sammanfattning av dessa finns under respektive rubrik nedan. Fullständig beskrivning av regionala miljömål finns i bilaga 3 till Österåkers kommuns översiktsplan (2006). Österåker har ännu inga kommunala miljömål.

Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft och Bara naturlig försurning
Utsläpp av koldioxid och kväveoxider ska minska och halten av skadliga partiklar, VOC samt försurande ämnen ska begränsas.

Planens konsekvenser i relation till miljömålen

Planen bedöms verka i riktning med miljömålen Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft och Bara naturlig försurning.

Goda cykel- och kollektivtrafikförbindelser ökar incitament till transporter med låga eller inga utsläpp av växthusgaser, skadliga partiklar eller försurande ämnen. Gröna ytor bidrar till naturlig luftrening och dagvattenhanteringen motverkar läckage av försurande ämnen. Under förutsättning att alla boende har god tillgång till kollektivtrafik, med cirka 10 minuters turtäthet och inte mer än 400 meter till närmaste busshållplats, bedöms planen verka i miljömålens riktning.

Giftfri miljö

Spridning och användning av giftiga ämnen såsom bly och kadmium ska minska. Vattentäkter ska vara fria från skadliga ämnen som bekämpningsmedel och organiska miljögifter.

Planens konsekvenser i relation till Giffri miljö

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Giffri miljö.

Under förutsättning att PM för dagvattenhantering efterföljs bedöms planen verka i miljömålets riktning då MKN för vatten uppnås.

Skyddande ozonskikt

Målet innebär att i princip inga utsläpp av ozonnedbrytande ämnen får ske i Stockholms län.

Planens konsekvenser i relation till Skyddande ozonskikt

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Skyddande ozonskikt.

Inga utsläpp av ozonnedbrytande ämnen väntas komma av planen, som därmed bedöms verka i miljömålets riktning.

Säker strålmiljö

Gällande bebyggelse ska radonhalten i skolor och förskolor nu vara lägre än 200 Bq/m³ luft. För bostäder gäller samma siffra år 2020.

Planens konsekvenser i relation till Strålsäker miljö

Begränsad klimatpåverkan

- *Definition:* Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.

Frisk luft

- *Definition:* Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Bara naturlig försurning

- *Definition:* De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

Giffri miljö

- *Definition:* Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.

Skyddande ozonskikt

- *Definition:* Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Säker strålmiljö

- *Definition:* Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

Ingen övergödning

- *Definition:* Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Levande sjöar och vattendrag

- *Definition:* Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Balans och levande kust skärgård

Utsädd miljö: Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden och natur- och kulturvärden. Näringsutveckling och annat nyttjande av hav, fiskeri och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt skyddsvärda områden ska skyddas mot utsläpp och andra störningar.

Levande skogar

Utsädd miljö: Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska bevaras samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljön och sociala värden värnas.

Levande odlingslandskap

Utsädd miljö: Odlingslandskapets och skogsmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska bevaras samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljön värnas och stärks.

Levande byggd miljö

Utsädd miljö: Städer, tätorter och annan byggd miljö ska utgöra en god och livsam livsmiljö samt medverka till en regional och global miljö. Kulturmiljö och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och utrustningar ska lokaliseras och utvecklas på ett miljöanpassat sätt och bidra till en långsiktigt god hushållning av mark, vatten och andra resurser.

Levande växt- och djurliv

Utsädd miljö: Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och tjänster ska värnas. Arter ska kunna utvecklas till långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Allmänheten ska ha tillgång till en god miljö och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Strålsäker miljö, förutsatt att bakgrundsvärden bevisas vara låga eller tillräckliga åtgärder vidtas vid byggnation.

Under förutsättning att riktvärden för radonstrålning hålls, antingen genom bevisat låga bakgrundsvärden eller med åtgärder i byggnaderna, bedöms planen verka i miljömålets riktning.

Ingen övergödning

Utsläpp av fosfor och kväve ska begränsas så att de inte överstiger mål för år 2010.

Planens konsekvenser i relation till Ingen övergödning

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Ingen övergödning.

I samband med att jordbruket läggs ned kommer utsläpp av övergödande ämnen att minska. Eventuella utsläpp från kolonilotter och andra källor bedöms tas om hand av dagvattenhanteringen. Planen bedöms därmed verka i miljömålets riktning.

Levande sjöar och vattendrag

Skyddsvärda miljöer ska ha ett långsiktigt skydd och minst en fjärdedel av länets värdefulla och skyddsvärda vattendrag ska vara under restaurering.

Planens konsekvenser i relation till Levande sjöar och vattendrag

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Levande sjöar och vattendrag.

Under förutsättning att PM för dagvattenhantering efterföljs bedöms planen verka i miljömålets riktning då MKN för vatten uppnås.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Båtaktivitet ska inte orsaka betydande störning, till exempel buller, inom särskilt känsliga eller utpekade områden i Stockholms skärgård.

Planens konsekvenser i relation till Hav i balans samt levande kust och skärgård

Planen bedöms inte verka i miljömålets riktning.

Ökad båttrafik vid ny båtbygga bedöms öka bullerstörningar i Täljeviken. Därmed bedöms planen inte verka i miljömålets riktning.

Levande skogar

Mängden död ved och arealen äldre lövrik skog ska ha ökat fram till år 2010. Skogens betydelse för naturupplevelser och friluftsliv ska tas till vara.

Planens konsekvenser i relation till Levande skogar

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Levande skogar.

Skötselplanen medför att äldre lövträd **samt en liten mängd död ved** sparas. Tillgängligheten till Näsuddens naturreservat förbättras, vilket gynnar användningen av reservatet för friluftsliv. Planen bedöms verka i miljömålets riktning.

Ett rikt odlingslandskap

Lantbrukets ekonomibyggnader med anknytning till aktiv jordbruksbygd ska bevaras i minst samma omfattning som år 2004. Odlings-

landskapets småbiotoper ska bevaras och arealen hävdad ängsmark ska ha ökat till år 2010.

MKB Näsängen

September 2015
Samrådsversion

Planens konsekvenser i relation till Ett rikt odlingslandskap

Planen bedöms motverka miljömålet Ett rikt odlingslandskap.

Planen innebär att jordbruk läggs ned samt att ekonomibyggnader i anslutning till åkermarken rivs, vilket går emot miljömålet. Att strandängarna hävdas är däremot i linje med målet. Trots de positiva konsekvenserna av strandängarnas hävd bedöms miljömålet motverkas.

God bebyggd miljö

Miljömålet innefattar bland annat låg bilanvändning, utveckling av estetiska värden, samt bevarande av grön- och vattenområden i tätort för natur-, kulturmiljö- och friluftssändamål. I planering ska barnperspektiv beaktas och kulturarvet utvecklas. Målet innefattar också låg energianvändning i bostäder och lokaler, efterföljande av riktlinjer för bullerstörningar, och återvinning av minst 35 procent av matavfall från hushåll, restauranger, storkök och butiker.

Planens konsekvenser i relation till God bebyggd miljö

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet God bebyggd miljö.

Användningen av bil har goda förutsättningar att hållas låg tack vare god planerad kollektivtrafikförsörjning och cykelmöjligheter. Skötselplanen medger att grönområden inom bebyggelsen tas tillvara. Vattenmiljön tillgängliggörs för fler människor än i dag. Planen är utformad så att större delen av bebyggelsen kan förses med fjärrvärme. Så länge ambitionen om att energisystemet ska baseras på förnyelsebara energikällor bedöms planen i dessa avseenden verka i miljömålets riktning.

Att karaktäristiska delar av bebyggelsen kring Näs gård rivs och åkermarken bebyggs förtar viktiga delar av kulturmiljöns värden, vilket motverkar kulturmiljöaspekten av miljömålet.

Ett barnperspektiv kan sägas finnas med i detaljplanen. Området kommer att vara tryggt att på egen hand röra sig i till fots och med cykel, och lekmöjligheter finns på flera platser. Buller längs vissa gator kan upplevas störande särskilt för barn. Inom planområdet planeras skola och förskolor med god tillgång till natur- och lekmiljöer.

Ett rikt djur- och växtliv

Regionalt miljömål saknas. Bedömning görs därför i jämförelse med det nationella miljömålet.

Planens konsekvenser i relation till Ett rikt växt- och djurliv

Planen bedöms verka i riktning med miljömålet Ett rikt växt- och djurliv. .

Viss negativ påverkan uppstår på arters livsmiljöer, medan majoriteten av biotoperna inom området gynnas framför allt genom den omfattande skötselplanen av strandängar och natur inom tätorten. Sammantaget bedöms planen verka i miljömålets riktning.

Uppföljning

Under genomförandet av den föreslagna planen bör kontinuerligt åtgärder vidtas för att följa upp risker för betydande miljöpåverkan och för att kunna vidta åtgärder. I MKB har nedanstående områden för uppföljning identifierats:

Skötsel av strandängarna och natur inom stadsdelen

Österåkers kommun måste organisera skötseln av strandängarna och naturen inom stadsdelen, så att denna kan fungera på lång sikt. En organisation för uppföljning av skötseln ska också upprättas. Skötseln ska följas upp i enlighet med anvisningar i skötselplanen, så att:

- allmänhetens tillgång till strandområdet långsiktigt bevaras
- skötseln av ängarna och vassområdena genomförs enligt planen
- påverkan på växtlighet, fågelliv, fisk- och bottenvegetation utvecklas enligt planens förväntningar
- vid tydligt negativ påverkan på fågelliv och fisk från besökare på strandängar och bryggor, ska åtgärder vidtas för att t.ex. ytterligare förstärka kanaliseringen av besökare
- följ upp påverkan från katter på strandängarna
- följ upp att skötseln inom stadsdelen efterlevs och höga naturvärden bevaras.

Anläggning av brygga och bro

Kommunen ska se till att ett kontrollprogram för anläggningsarbetena upprättas så att brygga kan anläggas utan skador på bottenvegetation. Kontrollprogrammet ska gälla för de entreprenörer som anlitas och styra så att grundgående pråmar som inte skadar bottenvegetationen används. Pålning från pråm ska ske utan omfattande grumling och utan att andra bottenytor än de som pålas berörs.

Utveckling av båttrafik

Kommunen ska följa upp att piren utformas så att den ej lämpar sig för förtöjning av småbåtar. Man ska följa utvecklingen av småbåtstrafik i viken och vid behov vidta ytterligare åtgärder för att förhindra att småbåtstrafiken i vikens inre del ökar.

Utformning av strandpromenad och strandstig

Kommunen ska följa upp att en strandpromenad med god kvalitet anläggs enligt planbeskrivningen. Man ska också bevaka att en enklare stig anläggs längs nuvarande diket, i enlighet med skötselplanen, för att kanalisera besökare.

Bullernivåer

Kommunen ska följa upp att överenskomna riktvärden för buller innehålls för bostäder och uteplatser.

Dagvattenhantering

Kommunen ska följa upp projekteringen av dagvattenanläggningarna för att försäkra sig om en god utformning av dessa. Man ska vidare följa upp anläggningarnas prestanda för att försäkra sig om ett minskat närsaltutsläpp och att utsläpp av metaller inte överskrider riktvärden.

Översvämningsrisker

Vid bygglov ska kommunen följa upp att byggnader grundläggs i enlighet med Länsstyrelsens riktlinjer. Anläggning av pumpstationer ska kontrolleras så att konstruktionen är säker i förhållande till framtida översvämningsrisker.

Gatunät och kollektivtrafik

Kommunen ska följa upp att huvudväg anläggs med föreslagen standard som lämpar sig för busstrafik. Vidare ska man följa utvecklingen i kommande angränsande planer för att säkerställa att ett bussnät kan utvecklas och att möjligheter till ett silande vägnät kan kopplas till Åkersberga tätort.

Trygga gaturum enligt gestaltungsprogram

Kommunen ska vid bygglov följa upp att den föreslagna gestaltningen av trygga gaturum genomförs, med hus längs gata, avgränsade tomter och entréer mot gata.

Bilaga 1. Metodik för bedömning av rekreativsvärden

Rekreativa strukturer

Klassning av stråk och områden

För att värdera rekreativa områden och stråk används en skala som har tagits fram av Ekologigruppen i samarbete med Stockholms stad (2003).

Nationellt värdefullt område/riksintresse eller stråk

- Området är en del i riksintresse för rekreation och friluftsliv.
- Stråket är en del av ett riksintresse.

Regionalt värdefullt område eller stråk

- Området bör vara av en viss storlek, där ett riktmärke är 50 ha.
- Området nyttjas av människor i hela regionen.
- Området har stor variation vad gäller rekreativa kvaliteter och kan därmed uppfylla många människors önskemål.
- Området bör ha vissa unika värden (t.ex. vattenkontakt) som bedöms som oersättliga.
- Området bör vara ostört.
- Området har mycket stor betydelse för försörjningen av rekreation och friluftsliv för stadsdelsområden.
- Området ingår i den regionala grönstrukturen.
- Stråk huvudsakligen i naturmiljö, som går en längre sträcka genom eller mellan större natur- och friluftsområden av regionalbetydelse och innehåller flera unika rekreativa kvaliteter.

Kommunalt värdefullt område eller stråk:

- Området bör vara av en storlek mellan 5-10 ha.
- Området nyttjas av människor främst inom den egna kommunen.
- Området bör ha stor variation/mångfald av rekreativa kvaliteter.
- Området har stor betydelse för försörjningen av rekreation och friluftsliv för intilliggande bostadsområden/stadsdelar.
- Området ingår i den lokala grönstrukturen
- Stråk som leder fram till regionalt värdefulla natur- och friluftsområden eller kopplar samman regionalt rekreativa stråk. Karaktären på stråken kan vara delvis urbana delvis i naturmiljö.

Lokalt värdefullt område eller stråk

- Områdets storlek är mellan 0,5-5 ha.
- Området ska ha en eller flera rekreativa funktioner.
- Området nyttjas främst av boende i dess absoluta närhet.
- Stråk som används huvudsakligen för att ta sig fram inom den egna stadsdelen i naturmiljö eller mer urban miljö.

Beskrivning av landskapet

Beskrivningen av landskapet baseras på den stadsanalysmetod som beskrivs av Kevin Lynch i boken *The Image of The City* (1960). Metoden har sedan vidareutvecklats av Ekologigruppen AB för beskrivning av rekreationsstrukturer i naturområden. De begrepp som används vid beskrivningen är:

Stråk/Stig/Väg Stigar och vägar som används för rekreation

Målpunkt t.ex. badplatser, busshållplatser och lekplatser.

Utsiktspunkter är platser som ger vackra utblickar över landskapet.

Landmärken är objekt som är väl synliga eller utmärker sig i landskapet och som därmed underlättar orienteringen i området

Fysiska barriärer kan t.ex. var staket eller branter som minskar framkomligheten.

Mentala barriärer kan t.ex. vara otydliga gränser mellan privat och offentlig mark som skapar osäkerhet om vart man får vistas.

Upplevelsevärden och funktioner

Beskrivning av upplevelsevärden

Beskrivning av upplevelsevärden för rekreation grundar sig på metoder utarbetade i Regionplane- och trafikkontorets rapporter "Upplevelsevärden – sociala kvaliteter i den regionala grönstrukturen". Begreppen har kompletterats av Ekologigruppen AB för att passa en mindre skala än de gröna kilarna.

1. Orördhet och trolska naturmiljöer

Förväntningar: "Urlig urnatur", En positiv ensamhet, frånvaro av andra människor, ljud och dofter, en trolsk mystik, spänning.

Parametrar: Äldre skog, urskogskaraktär, låg bullernivå, 250 m från vägar och anläggningar.

Aktiviteter: Ströva och promenad, avslappning, orientering, naturobservationer, undervisning.

Störningar: Nedskräpning, buller, ljus och lukt, okänsligt skogsbruk, andra störande brukarkategorier.

2. Skogskänsla

Definition enl. Regionplane- och trafikkontoret

Förväntningar: Träda in i en annan värld (i motsats till den urbana miljön), frånvaro av större anläggningar, vägar och bebyggelse, lukter och dofter av skog, färger, - väder, vind, årstider, frånvaro av stadens ljus, känsla av storskog som ej tar slut.

Parametrar: Sammanhängande skogsområde, låg bullernivå, storlek och form, 250 meter från vägar och anläggningar, kan gälla både barr- och lövskogar.

Aktiviteter: Vandra, ströva, avslappning, orientering, plocka svamp, hajk, rida

Störningar: Buller, ljus och lukt, storskaligt och okänsligt skogsbruk, nedskräpning, avspärrat område, andra störande brukarkategorier

Definition enl. Ekologigruppen

Ekologigruppen delar ofta in skogskänsla i två delar vilket ger möjlighet att lyfta fram speciellt värdefulla områden. I stark skogskänsla är ovannämnda upplevelser tydliga. Skogskänsla beskriver övrig rekreationsskog. Denna skog utgör ofta ett buffertområde runt stark skogsupplevelse.

3. Utblickar och öppna landskap

Definition enl. Regionplane- och trafikkontoret

Förväntningar: Känsla av frihet genom långa utblickar och vida vyer, kontraster mellan olika områden t.ex. skog- åker, sjö-skog, stå vid en kant och se något annat.

Parametrar: Sjöar, utsiktsplatser, öppna landskap.

Aktiviteter: Avslappning, ströva, vandra, picknick, rida, orientering, klättra, vattenaktiviteter, åka skidor och skridskor, cykla.

Störningar: Buller och lukt, stora, ”fula” anläggningar i landskapet, avspärrat område, nedskräpning, andra störande brukarkategorier

Definition enl. Ekologigruppen

Ekologigruppen följer ovanstående definition. Dock har områden med särskilt strak vattenkontakt med möjlighet till bad, fiske m.m. tilldelats en egen rubrik, Vattenkontakt.

4. Variationsrikedom och naturpedagogik

Förväntningar: Ökad förståelsen för naturen, känsla av ursprunget (kretsloppet), komma nära djur och växter, delaktighet och närhet till naturen, upptäckarglädje, nyfikenhet

Parametrar: Artrikedom; ängs- och hagmarker, våtmarker, bryn och strandzoner, storlek och form, naturrum, naturstig.

Aktiviteter: Naturobservationer, undervisning, studier, naturstig, mulleverksamhet, ströva, plocka svamp och blommor, utomhuspedagogik

Störningar: Nedskräpning på mark och vatten, storskaligt och okänsligt skogsbruk, buller och lukt, igenväxande naturbetesmarker, andra störande brukarkategorier

Definition enl. Ekologigruppen

Överensstämmer med Regionplane- och trafikkontoret.

5. Kulturhistoria och levande landskap

Förväntningar: En historisk förankring i hembygden, ökad kunskap om historien, Vackra bebyggelsemiljöer med omgivning, en levande odlingsbygd (bondgårdar och åkerbruk)

Parametrar: Öppna kulturlandskap, kulturhistorisk bebyggelse, kulturhistoriska objekt, husgrunder, fruktträd och andra kulturväxter som står kvar.

Aktiviteter: Uppleva kulturhistoria, promenera, picknick, rida, cykla, kunskapsinhämtande, aktiv husdjurshållning, åka skidor

Störningar: Stora, ”fula” anläggningar i landskapet, okänslig exploatering, buller, bristande skötsel av bebyggelse och landskap

Definition enl. Ekologigruppen

Överensstämmer med Regionplane- och trafikkontoret.

MKB Näsängen

September 2015
Samrådsversion

6. Aktivitet och utmaning

Förväntningar: Frisk luft och sundhet, bada och sporta vid vatten, löpning, skidåkning, ridning, hög prestation och stor strapats, övervinna naturen, upptäckarglädje, nyfikenhet, göra ”roliga” saker; klättra, dyka, m.m.

Parametrar: Spår, stigar, leder, friluftsgårdar, vattenanläggningar, sjöar, sportanläggningar.

Aktiviteter: Motionera, jogga, promenera, rida, klättra, skidor- och pulkaåkning, vattenaktiviteter, skridskor, cykla.

Störningar: Dåligt underhåll av anläggningar och spår, nedskräpning av mark och vatten, andra störande brukarkategorier.

7. Service och samvaro

Definition enl. Regionplane- och trafikkontoret

Förväntningar: Bekvämlighet med toaletter, utskänkning, värmestugor m.m., god tillgång på varierande spår och leder (anlagdhet och längd), trygghet med spårade leder och skyltar, hög grad av anlagdhet.

Parametrar: Toaletter, omklädningsrum, servering, tillgänglighet, sportanläggningar, information, naturrum.

Aktiviteter: omklädning och hygien, informationsinhämtande, hyra utrustning, naturstig, barnverksamhet, grilla, promenad och motion.

Störningar: Dåligt underhåll av anläggningar och spår, bristande information, ”dålig service” (öppettider, allmänna kommunikationer m.m.)

Definition enl. Ekologigruppen

Överensstämmer med Regionplane- och trafikkontoret.

8. Vattenkontakt

Ekologigruppen egen komplettering

Förväntningar: Närheten till öppna vattenytor. Sitta vid vatten, avkoppling, ro, ev möjlighet, eller i alla fall påminnelse om bad.

Parameterar: Sjöar, kuststräckor och vattendrag

Aktiviteter: Möjlighet att vistas nära strandkant, strandpromenad och/eller picknick-plats, grilla, promenad och motion

Störningar: Barriärer i form av anläggningar eller privata tomter, slyvegetation, bristande information om stigentréer.

Beskrivning funktioner

Beskrivning av funktioner för rekreation grundar sig på metoder utarbetade i Stockholms stads rapport ”Sociotophandboken – planering av det offentliga rummet med stockholmarna och sociotopkartan”. Ekologigruppen AB har sedan kompletterat metoden med ytterligare funktioner.

De funktioner som karteras är:

- Lekplatslek - barns lek på lekplats
- Löpträning - iordningställt och belyst motionsspår
- Naturlek - barns möjlighet till lek i natur

- Odling - odla i koloniträdgårdar eller odlingslotter
- Parklek - bemannad lekplats
- Picknick - samvaro i mindre sällskap, ofta i samband med solbad
- Promenader - flanerande, strövande, hundrastning, jogging, motionscykling och inlines
- Vandring - Mer omfattande och strapatsrik än promenad, utövas på helger och lov
- Ridning - rida och att titta på hästar
- Ro - avkoppling och upplevelsen av avskildhet och tystnad
- Skate - skateåkning i ramp eller på mark
- Skidor - åka skidor på längden
- Skridsko - åka skridskor
- Sitta i solen - en plats att sitta i solen
- Torghandel - livlig torghandel
- Uteservering - café eller kiosk med uteservering
- Utsikt - överblick över landskapet samt känslan av rymd
- Backåkning - Åka pulka eller skidor i backe
- Bad - badupplevelser och vattenlek
- Blomprakt - rik blomning och trädgårdsodling
- Bollspel - bollspel och bollek
- Båtliv - aktivt båt- och kajliv
- Djurhållning - aktivt lantbruk, 4H och djur i parklek
- Evenemang - plats för teater- musik- och motionsevenemang eller festivaler
- Folkliv - viktig mötesplats, ofta många människor och myllrande folkliv
- Golf - långgolf, kompaktgolf, bangolf och discgolf
- Grön oas - rum med grönskande golv och väggar

Ekologigruppens komplettering av rekreativa värden

- Social samvaro - enklare mötesplats av sekundär betydelse
- Naturstudier - natur med intressant växt- eller djurliv
- Plocka svamp och bär - natur med god möjlighet att hitta blåbär, hallon, lingon, svamp

Bilaga 2. Metodik för naturvärdesbedömning

Fältarbetet har kompletterats med tidigare känd kunskap, i detta fall främst genom eftersök i databaser. Vi anser att kunskapsunderlaget på detta sätt är tillräckligt för den naturvärdesbedömning som finns i rapporten. En detaljerad inventering skulle också sannolikt uppdaga ytterligare rödlistade arter. Det är dock rimligt att anta att iakttagelser av ekologiska strukturer och signalarter har täckt in områdets värdekärnor på ett acceptabelt sätt.

En naturvärdesbedömning grundar sig främst på vetenskapliga fakta om ekologiska samband och förekomster av skyddsvärda arter. På kommunal och lokal nivå är den lokala situationen viktig för bedömningen, där värdefull natur relateras till hur vanlig naturtypen är i kommunen eller stadsdelen. På så sätt kan bristen på en värdefull naturtyp rendera denna ett högre värde än annars. Samtidigt innebär starka ekologiska samband att värdet bedöms högre.

Med *värdekärnor* avses särskilt värdefulla områden (naturvärdesobjekt) med sådana ekologiska kvaliteter att de kan fungera som revir eller hemort för olika ovanliga eller rödlistade arter. Det rör sig ofta om mindre vanliga naturtyper eller om naturtyper med viktiga ekologiska element (t.ex. död ved, rörligt markvatten, hålträd, blockmarker, gamla ädellövträd, etcetera).

Samtliga objekt har klassificerats med avseende på naturvärde. Med naturvärde menas här värde för biologisk mångfald. Friluftslivsaspekter med sådana parametrar som tillgänglighet, närhet, framkomlighet, samt estetiska värden, dvs om ett område upplevs som vackert eller ej, bedöms inte vid en naturvärdesbedömning.

Naturvärdesbedömningen gjordes i en fyrgradig skala enligt de riktlinjer som utarbetats av Naturvårdsverket. Naturvärdesklasserna är som följer:

- Klass 1 Högsta naturvärde (riksintresse)
- Klass 2 Mycket höga naturvärden (regionalt intresse/länsintresse)
- Klass 3 Höga naturvärden (stort kommunalt intresse)

Ekologigruppen AB använder dessutom ytterligare en klass:

- Klass 4. Lokala naturvärden (stort lokalt intresse/visst kommunalt intresse)

Med denna klass avses värden som är av betydelse för kommundelens biologiska mångfald. Denna värdeklass kan ofta vara den svåraste att avgränsa då värdena i de mindre värdefulla biotoperna kan vara mindre tydliga. Klassen kan sägas representera värden som bestämt bör uppmärksammas, men som inte alltid kan hävda sig i en prioritering mellan olika värden.

Vid värdeklassificeringen har bedömning gjorts av följande parametrar:

1. Naturtypens eller geologiska formationens ovanlighet/sällsynthet. Exempelvis naturmiljöer som är mycket ovanliga ur ett riksperspektiv, exempelvis större ansamlingar av grova ihåliga ädellövträd, eller artrika betesmarker, klassas minst som regionalt intressanta.
2. Objektets storlek, samt kontinuitet. Ju större objekt och ju

längre kontinuitet, desto högre värde. Storlek och kontinuitet är de två enskilt viktigaste ekologiska faktorerna för biologisk mångfald.

3. Ekologiska samband med intilliggande miljöer. Detta kriterium kan ersätta storlekskriteriet i de fall många små objekt med starka ekologiska samband ligger i nära anslutning till varandra.

4. Ekologiskt viktiga strukturer eller småmiljöer, exempelvis förekomst av död ved eller hålträd, som utgör viktiga livsmiljöer för hotade insekts-, svamp-, moss- och lavararter. En rik förekomst av grov död ved eller hålträd innebär alltid minst värdeklass 2.

5. Förekomst av hotade / rödlistade arter. I allmänhet tilldelas objekt med förekomst av akut eller kritiskt (EN, CR) hotade arter minst naturvärde 2. Områden med förekomst av sårbara arter (VU) tilldelas som regel minst värdeklass 3. Detta gäller även för områden med förekomst av sällsynta missgynnade arter (NT). Observera att undantag gäller för tämligen allmänt förekommande missgynnade fågelarter, där rödlistekriteriet utgörs av starkt minskande trend. Dessa arter utgörs av sånglärka, törnskata, stenskvätta, hämpling och entita. Förekomst av dessa arter medför inte automatiskt att området betraktas som kommunalt intressant.

6. Förekomst av signalarter. Arterna delas in i tre signalvärdekategorier, mycket högt signalvärde (3), högt signalvärde (2) och visst signalvärde (1). Om arter med mycket högt signalvärde förekommer, signalerar det oftast regionala intressen. På motsvarande sätt signalerar högt indikatorvärde kommunala intressen. Arter med visst indikatorvärde signalerar höga naturvärden om de förekommer i stor mängd eller med många arter.

I naturliga gräsmarker och öppna sandmarker är indikatorarter den viktigaste grunden för klassificering. I övrigt utgör de en viktig hjälp men utgör inte den viktigaste faktorn (se vidare nedan).

7. Förutsättningar för bibehållande av värde. En liten naturlig gräsmark, exempelvis en liten åkerholme kan tilldelas en lägre värdeklass om det bedöms vara omöjligt att på praktiskt sätt upprätthålla värden genom skötsel.

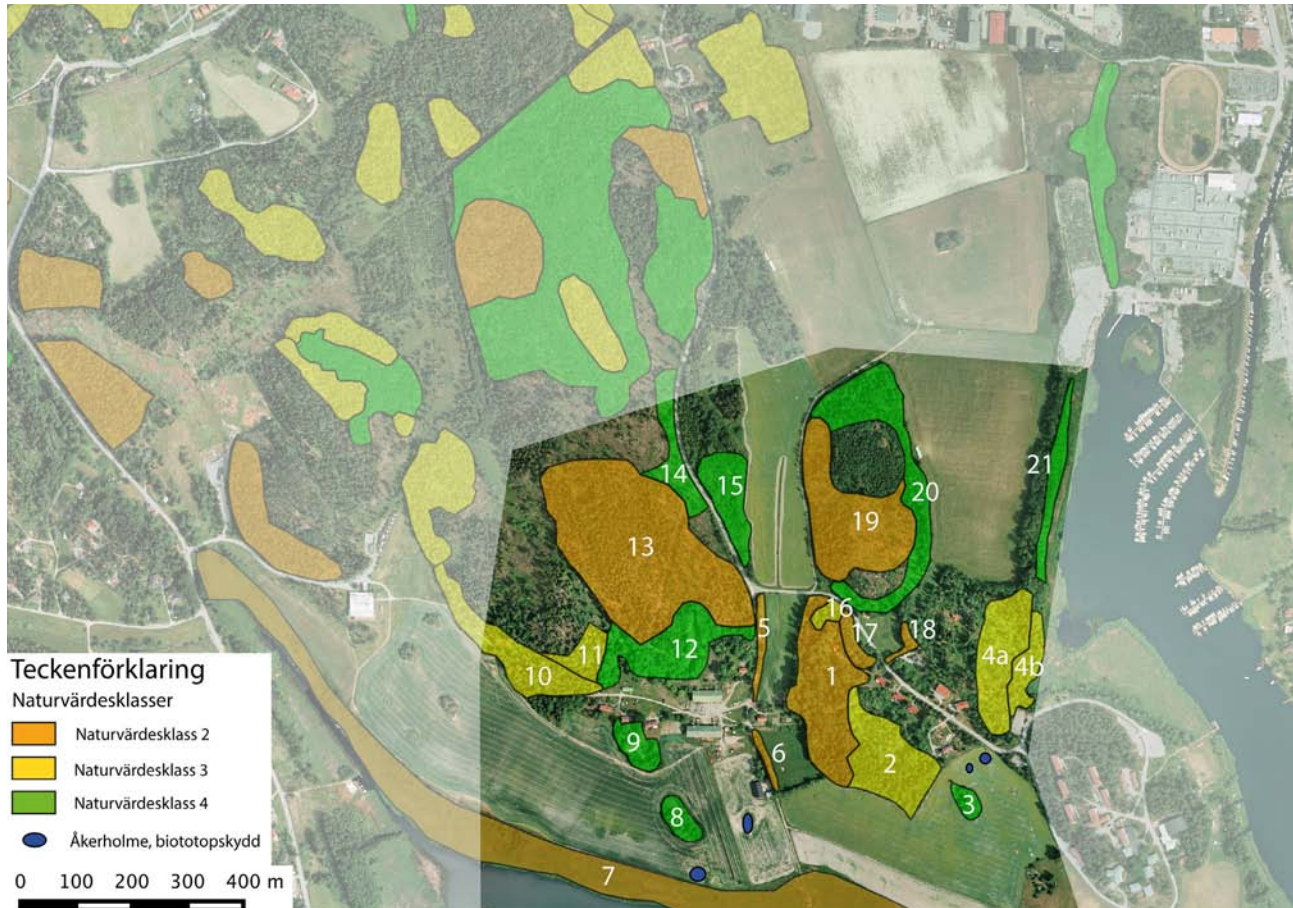
Skogliga nyckelbiotoper och objekt med naturvärde

Skogliga nyckelbiotoper utpekade av Skogsvårdsstyrelsen har som regel tilldelats klass 2, regionala naturvärden. Motiv för detta är att nyckelbiotoper endast utgör några få procent av länets skogsmark och att samtliga därför är av regional betydelse för den biologiska mångfalden. Undantag har gjorts för några områden där signalarter saknades eller var få, där den skogliga kontinuiteten var begränsad och där förekomst av ekologiskt viktiga strukturer var sparsamt förekommande.

Objekt med ”naturvärde”, enligt nyckelbiotopsinventeringen, har som regel tilldelats naturvärdeklass 3.

Bilaga 3. Naturvärdesobjekt

Nedan beskrivs de objekt med höga naturvärden som hittades i undersökningsområdet. Se naturvärdeskartan för objektens utbredning och läge. Objekt 1 – 9 är inventerat av Johan Allmér våren 2012 medan objekt 10 – 21 är inventerade av Krister Sernbo under 2013 – 2014.

Naturvärdeskarta över Näsängen, Österåker. Från inventeringar mellan 2012 och 2014.

1. Ädellövskog öster om gården, regionalt värde

Beskrivning

Området utgörs av en gles bevuxen ädellövskog med ek, ask, lönn och hassel. Ett 10-tal gamla och grova ädellövträd av ask, lönn, alm och ek. Flera träd är mer än metergrova. Många träd har håligheter och rik lavpåväxt. Död ved förekommer spritt i området, huvudsakligen av mindre dimensioner men även några grova stammar finns.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av grova ädellövträd, död ved och rödlistade arter.

Ekologiska strukturer

Grovt ädellövträd, hålträd med mulm

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Narrporing (VU), narrtagging (NT), almlav (NT)

2. Barrblandskog öster om gården, kommunalt värde

Beskrivning

Barrblandskog med inslag av löv. Till stor del blockigt. Bitvis stort inslag av hassel. Litet parti domineras av körsbär. Avverkningar har skett i sen tid, varvid barr har avverkats och löv har lämnats. Till stor del ett rikt fåltskikt.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av kommunalt värde, klass 3, vilket motiveras av förekomst av äldre skog och signalarter.

Ekologiska strukturer

Äldre tall, ädellövträd

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Blåsippa (S)

3. Åkerholmar öster om gården, lokalt värde

Beskrivning

Området utgörs av en något större och trädklädd åkerholme. Den är bevuxen med bland annat några äldre tallar, annars förekommer det mest yngre träd av björk och gran. Åkerholmen är stad i igenväxning men vissa spår av hävdgynnad flora finns.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt värde, klass 4, vilket motiveras av att de är viktiga inslag för biologisk mångfald i åkermarken.

Ekologiska strukturer

-

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Bockrot (I), gullviva (I), gulmåra (I), ängshavre (I)

4a. Barrblandskog utmed Tunafjärden, kommunalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en barrblandskog med inslag av lövträd. Många av tallarna i beståndet är äldre och börjar bli vidkroniga. Fåltskiktet är bitvis rikt, framför allt i lågpunkter och mot branten i öster med bland annat stora förekomster vitsippa och blåsippa.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av kommunalt värde, klass 3, vilket motiveras av förekomst av äldre träd, rödlistad art och signalarter.

Ekologiska strukturer

Olikåldrig skog, gamla tallar, ädellövträd, hålträd, död ved

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Tallticka (NT, S), blåsippa (S)

MKB Näsängen

September 2015
Samrådsversion

4b. Lövskogsbård utmed Tunafjärden, kommunalt värde

Beskrivning

Moränsluttning med huvudsakligen unga lövträd med inslag av ädellövträd. Asp och björk dominerar (ca 20-25 cm tjocka), med inslag av lönn, ask och körsbär. Fläckvis står grupper av mogen asp (ca 35 cm) och gammal björk.

Lövsly dominerar buskskiktet, men här förekommer också hassel, nypon, slån och måbär. Blåbär förekommer rikligt.

Död lövved förekommer rikligt, liksom enstaka talltorrakor.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av kommunalt värde, klass 3, vilket motiveras av förekomst av äldre träd, rödlistad art och signalarter.

Ekologiska strukturer

Olikåldrig skog, gamla tallar, ädellövträd, hålträd, död ved

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Tallticka (NT, S), ask (VU), blåsippa (S)

5. Allé, regionalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en mindre allé med ädellövträd. Träden står glest och är solexponerade vilket gynnar bland annat vedlevande insekter.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av grova ädellövträd och förekomst av signalarter.

Ekologiska strukturer

Grova ädellövträd.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Ask (VU), gulvit blekspik (S)

6. Allé, regionalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en mindre allé med ädellövträd. Träden står glest och är solexponerade vilket gynnar bland annat vedlevande insekter.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av grova ädellövträd och förekomst av signalarter.

Ekologiska strukturer

Grova ädellövträd.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Ask (VU), gulvit blekspik (S)

7. Strandäng vid Täljöviken, regionalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en större strandäng. Strandängen sträcker sig från gården ut till Näsuddens naturreservat. För närvarande är strandängen betad. Bitvis förekommer det stora tuvbildningar, men dessa är förhållandevis glesst förekommande och emellan dessa är grässvålen mer eller mindre jämn. Hävdgynnade kärlväxter hittades inte under inventeringen 2012 och strandängen bedöms framför allt vara av värde för fågellivet i nuläget.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av att stora sammanhängande, betade strandängar är mycket ovanliga inslag i landskapet.

Ekologiska strukturer

-

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

-

8. Åkerholme söder om gården, lokalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en Åkerholme som ligger en bit söder om gården. Åkerholmen är beväxt med bland annat tall och björk, även inslaget av buskar är stort vilket gynnar fågel- och insektslivet i området. Till stor del är den av torrbackstyp.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt värde, klass 4, vilket motiveras av att de är viktiga inslag för biologisk mångfald i åkermarken.

Ekologiska strukturer

-

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Ängshavre (I), brudbröd (I)

9. Åkerholme väster om gården, lokalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en Åkerholme som ligger i direkt anslutning till gårdsområdet. Åkerholmen är beväxt med bland annat tall och björk, även inslaget av buskar är stort vilket gynnar fågel- och insektslivet i området. Till stor del är den av torrbackstyp.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt intresse, klass 4, vilket motiveras av att de är viktiga inslag för biologisk mångfald i åkermarken.

MKB Näsängen

September 2015
Samrådsversion

Ekologiska strukturer

-

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Ängshavre (I), brudbröd (I)

10. Bryn med gammal tall och örtrik flora, kommunalt värde

Beskrivning

Bryn med lövkantad barrskog, med stort inslag av gammal tall (ca 50 cm) och enstaka grova ekar (ca 65 cm). Tallticka förekommer på en del av tallarna.

Stort inslag av gammal hagmarksflora med bl.a. vårbrodd, rödven, ängshavre, gråfibbla, gulmåra, solvända, liten blåklocka, kattfot, backklöver, bergglim, rödklint, brudbröd, tjärblomster. Blåsippa förekommer också.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av kommunalt värde, klass 3, vilket motiveras av förekomst av äldre träd, rödlistad art och signalarter.

Ekologiska strukturer

Gamla träd av tall. Lågor av tall

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Tallticka (NT, S), blåsippa (S), ängshavre (I), solvända (I), brudbröd (I).

11. Hällmarkstallskog med gammal tall, kommunalt värde

Beskrivning

Sluttning och bergkulle med stort inslag av gamla tallar.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av kommunalt värde, klass 3, vilket motiveras av förekomst av äldre träd, rödlistad art och signalarter.

Ekologiska strukturer

Gamla träd av tall. Lågor av tall.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Tallticka (NT, S).

12. Lövskog med asp, alm och ek, lokalt värde

Beskrivning

Unga träd med asp, alm och ek i hästhage.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt intresse, klass 4, vilket motiveras av förekomst av äldre träd av asp, alm och ek.

Ekologiska strukturer

-

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

-

13. Hällmarkstallskog med gamla träd, regionalt värde

Beskrivning

Hällmarkstallskog på bergkulle med gamla tallar samt senvuxna ekar och granar. Naturligt föryngrat trädbestånd med träd i olika ålder. Gamla björkar och senvuxna oxlar förekommer också. En del tallar har brandljud. Någon tall är ihålig.

Enbuskar står spritt, varav en del är gamla.

Ljung, lingon, blåbär och kruståtel dominerar fältskiktet. På hällarna växer täta mattor med renlavar.

Lågor av tall förekommer spritt, liksom en del lågor av mindre ekar och granar. Torrakor av tall och ek förekommer. På lågor av tall förekommer kläckhål av raggbock.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av grova gamla tallar, död ved och rödlistade arter.

Ekologiska strukturer

Gamla träd av tall och ek. Lågor och torrträd av tall, ek och gran. Hålträd av tall. Brandhistorik.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Tallticka (NT, S), raggbock (NT, S, kläckhål), gammelgranslav (S).

14. Tallöverståndare på kalhygge, lokalt värde

Beskrivning

Avverkad tallskog med ett bitvis stort inslag av kvarlämnade gamla tallar. Tallarna står mer eller mindre solexponerat vilket gynnar flera vedlevande insekter.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av värde, klass 4, vilket motiveras av förekomst av grova gamla tallar.

Ekologiska strukturer

Gamla träd av tall.

15. Åkerholme med mogen asp, lokalt värde

Beskrivning

Åkerholme med ett glest bestånd av mogna träd, med inslag av gamla. Mogen asp (30-35 cm tjocka) dominerar. Enstaka grov asp (60 cm) och grov ek (75 cm) samt gammal björk förekommer. Buskskiktet domineras av sly av asp och ask, med inslag av hägg, nypon, slån och måbär. Fältskiktet är tätt med bl.a. hundäxing och örnbräken, med inslag av johannesört.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt värde, klass 4, vilket motiveras av förekomst av grova gamla träd av asp och ek.

Ekologiska strukturer

Gammal asp och ek.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

-

16. Moränsluttning med gamla granar, kommunalt värde

Beskrivning

Parti med gamla granar, varav en mycket grov gran, ca 50-60 cm tjock. En grov granlåga finns i också i objektet.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av kommunalt värde, klass 3, vilket motiveras av förekomst av grova gamla granar och förekomst av signalart.

Ekologiska strukturer

Gammal gran, kjolgran.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Gammelgranslav (S)

17. Allé med gammal ek, alm och ask, regionalt värde

Beskrivning

Objektet utgörs av en ale med mycket grova träd. Fältskiktet är rikt med bland annat blåsippa och ormbär.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av grova gamla ädellövträd samt förekomst av rödlistad art och signalarter.

Ekologiska strukturer
Grova gamla ädellövträd.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)
Ekticka(NT, S), blåsippa(S), Ormbär(S), blekspik (S).

18. Allé och skogsbryn med gamla askar, regionalt värde

Beskrivning
Gamla askar, om än inte så grova.

Naturvärdesbedömning
Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av gamla askar och förekomst av signalarter.

Ekologiska strukturer
Gammal ask.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)
Skumticka (NT), blekspik (S), sotlav (S).

19. Blandskogskulle med gammal tall och ek, regionalt värde

Beskrivning
Gamla träd förekommer främst i västra delen. Här förekommer gamla tallar (40-80 cm), gamla och senvuxna ekar (35-75 cm), gammal lönn (35 cm), samt senvuxen och gammal gran (35-40 cm). En del gammal björk förekommer också, liksom en del sälg. Yngre träd av tall, gran, körsbär, ask, alm och ek förekommer också.

Buskskiktet domineras av en, nypon och slån i slutningen mot väster, medan sly av bl.a. ask annars domineras.

Fältskiktet domineras av gräs, främst kruståtel, men ris av blåbär, lingon och ljung förekommer. Fläckvis finns rester av gammal hagmarksflora med bl.a. brudbröd och gulmåra.

Död ved förekommer sparsamt som bl.a. lågor av tall och ek. Gamla tallar har brandljudsmärken. Många tallar har avsöndrat rikligt med kåda.

Naturvärdesbedömning
Objektet bedöms vara av regionalt värde, klass 2, vilket motiveras av förekomst av gamla träd samt förekomst av rödlistad art och signalarter.

Ekologiska strukturer
Gammal tall, gammal senvuxen ek, senvuxen gammal gran, död ved.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)
Tallticka (NT, S), gammelgranslav (S).

20. Blandskog med ung ask och tall, lokalt värde

Beskrivning

Delar av kullen som bär spår av ett mer aktivt skogsbruk. Mogna träd av tall förekommer sparsamt, medan ung ask förekommer rikligt, på sina håll i ogenomträngliga bestånd. Den rödlistade svampen talticka växer på ett par kvarlämnade tallar och ung ask förekommer i området. Ask är rödlistad som sårbar (VU) men endast gamla träd bedöms utgöra höga naturvärden.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt värde, klass 4, vilket motiveras av förekomst av gamla träd och förekomst av rödlistade arter.

Ekologiska strukturer

Gammal asp och ek.

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Talticka (NT, S), ask (VU, ung ask).

21. Strandskog med uppvuxen al, lokalt värde

Ung alskog med klibbalar som är ca 25-30 cm tjocka. Alarna har ej bildat socklar. Inslag av alm (30-40 cm) och ask (20-25 cm) samt en del björk.

Naturvärdesbedömning

Objektet bedöms vara av lokalt värde, klass 4, vilket motiveras av att strandlövs skogen bedöms bidra till områdets variation och naturvärden.

Ekologiska strukturer

-

Rödlistade arter/signalarter (S)/Indikatorarter (I)

Ask (VU)

MKB Näsängen

September 2015
Samrådsversion